

PHILOGIA

ФИЛОЛОГИЯ

42. SOFIA. 2022. СОФИЯ

Journal's scope

Philologia is an international academic publication in the field of philology – linguistics, literary studies, translation, cultural studies. It was established by the Faculty of Classical and Modern Philology at Sofia University St. Kliment Ohridski in 1977.

The materials published in the journal (scholarly articles, conceptual research, viewpoints, etc.) are blindly reviewed by two anonymous reviewers before acceptance for publication. The “Reviews” and “Chronicles” sections are not peer-reviewed and are published after an approval by the Editorial Board.

The manuscripts can be in English, French, German, Spanish, Portuguese, Italian, Russian and Bulgarian.

Frequency: Two issues per year.

Профил на списанието

„Филология“ е научно списание, в което се публикуват материали в областта на всички филологически дисциплини – езикознание, литературознание, превод, културологични аспекти на филологическите изследвания, чуждоезиково обучение. Основано е през 1977 г. от Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Материалите (статии, обзори, научни и концептуални изследвания и др.) се рецензират анонимно от двама независими рецензенти преди публикуването им в списанието. Разделите „Рецензии“ и „Хроника“ не се рецензират и се публикуват след одобрение от редакторския екип.

Приемат се ръкописи на английски, френски, немски, испански, португалски, италиански, руски и български език.

Списание то излиза два пъти годишно.

Главен редактор / Editor-in-Chief

Мадлен Данова – *Софийски университет*
„Св. Климент Охридски“ (България)

Madeleine Danova – *Sofia University*
St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Редакционна колегия / Editorial Board

Агнеш Бирталан – *Университет*
„Лоранд Йотвош“ (Унгария)

Agnes Birtalan – *Eötvös Loránd University*
(Hungary)

Айгул Бижкенова –
Евразийски национален университет
„Л. Н. Гумильов“ (Казахстан)

Aigul Bizhkenova –
Eurasian National University
(Kazakhstan)

Александра Багашева –
Софийски университет
„Св. Климент Охридски“ (България)

Alexandra Bagasheva –
Sofia University St. Kliment Ohridski
(Bulgaria)

Александър Сторожук –
Санктпетербургски държавен университет
(Русия)

Alexander Storozhuk –
Saint Petersburg University
(Russia)

Александър Федотов –
Софийски университет
„Св. Климент Охридски“ (България)

Alexander Fedotoff –
Sofia University St. Kliment Ohridski
(Bulgaria)

Ана Паула Коутиньо Мендеш –
Университет на Порто (Португалия)

Ana Paula Coutinho Mendes –
University of Porto (Portugal)

Анастас Герджиков –
Софийски университет
„Св. Климент Охридски“ (България)

Anastas Gerdjikov –
Sofia University St. Kliment Ohridski
(Bulgaria)

Атила Демирджиоглу –
Университет Галатасарай (Турция)

Attila Demircioğlu –
Galatasaray University (Turkey)

Барбара Хлибовицка-Веґларш –
Университет „Мария Склодовска-Кюри“
(Полша)

Barbara Hlibowicka-Węglarz –
Maria Curie-Skłodowska University
(Poland)

Венсан Ренер –
Университет Люмиер Лион 2 (Франция)

Vincent Renner –
Lumière University Lyon 2 (France)

Галина Аврамова – *Софийски университет*
„Св. Климент Охридски“ (България)

Galina Avramova – *Sofia University*
St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Георг Шупенер – *Университет*
„Ян Евангелиста Пуркине“ (Чехия)

Georg Schuppener – *Jan Evangelista Purkyně*
University (Czech Republic)

Детелина Мец – *Софийски университет*
„Св. Климент Охридски“ (България)

Detelina Metz – *Sofia University*
St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Димитър Веселинов –
Софийски университет
„Св. Климент Охридски“ (България)

Dimitar Vesselinov –
Sofia University St. Kliment Ohridski
(Bulgaria)

Корнелия Танчева –
Университет Питсбърг (САЩ),
Университет Корнел (САЩ)

Kornelia Tancheva –
Pittsburg University (USA),
Cornell University (USA)

Майкъл Байръм – Университет Дърам
(Великобритания), *Софийски университет*
„Св. Климент Охридски“ (България)

Маргарита Руски – *Софийски университет*
„Св. Климент Охридски“ (България)

Марио Брдар – *Университет*
„Йосип Юрай Щросмайер“,
Осиек (Хърватия)

Милена Попова – *Софийски университет*
„Св. Климент Охридски“ (България)

Ник Норууд – *Щатски университет*
Колъмбъс, Джорджия (САЩ)

Осман Сенемоғлу –
Университет Галатасарай (Турция)

Райнер Дормелс – *Виенски университет*
(Австрия)

Сурен Золян –
Арменска национална академия на науките
(Армения)

Яна Андреева – *Софийски университет*
„Св. Климент Охридски“ (България)

Michael Byram – *University of Durham, UK,*
Sofia University St. Kliment Ohridski
(Bulgaria)

Margarita Ruski – *Sofia University*
St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Mario Brdar – *The Josip Juraj Strossmayer*
University of Osijek
(Croatia)

Milena Popova – *Sofia University*
St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Nick Norwood – *Columbus State University,*
Georgia (USA)

Osman Senemoğlu –
Galatasaray University (Turkey)

Rainer Dormels – *University of Vienna*
(Austria)

Suren Zolyan –
National Academy of Sciences of Armenia
(Armenia)

Yana Andreeva – *Sofia University*
St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Научен секретар / Associate Editor

Милена Йорданова –
Софийски университет
„Св. Климент Охридски“ (България)

Milena Yordanova –
Sofia University St. Kliment Ohridski
(Bulgaria)

Редактор / Language Editor

Веселина Стоянова

Veselina Stoyanova

Предпечат / Layout Editor

Веселина Стоянова

Veselina Stoyanova

Преводач / Translator

Александър Костов

Alexander Kostov

Технически сътрудник / Administrative Assistant

Лидия Христова

Lidia Hristova

PHILOLOGIA

ФИЛОЛОГИЯ

42. SOFIA. 2022. СОФИЯ

*Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University "St. Kliment Ohridski"*

*Факултет по класически и нови филологии
при Софийския университет „Св. Климент Охридски“*

София • 2022

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

СЪДЪРЖАНИЕ & CONTENTS

ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА / LITERATURE AND CULTURE

Laslo Bedech. 1968: A Turning Point in Hungarian Literary Politics and Poetry	11
Ласло Бедеч. 1968 година – повратна точка в унгарската литературна политика и поезия	11

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

Милена Попова, Антония Цанкова. За подлога в испанския и китайския език	27
Milena Popova, Antonia Tsankova. About the Subject in Spanish and Chinese Languages	27
Катрин Якимова-Желева. Вербалният хумор в превода: „Менехмовците“ на Плавт	47
Katrin Iakimova-Zheleva. Verbal Humor in Translation: Menaechmi of Plautus	47

ЧУЖДООЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ / FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Цветанка Дилкова. Глобалният език на нашето съвремие	59
Tsvetanka Dilkova. The Global Language of Today	59
Цветелина Господинова. Интерактивност в обучението по английски език от разстояние в електронна среда	66
Tsvetelina Gospodinova. Interactivity in Online Distance Teaching of English as a Foreign Language	66

РЕЦЕНЗИИ / REVIEWS

Александър Костов. Безсмъртието като ключ към себеоткриването в „Децата на мрака“ от Галина Аврамова	83
Alexander Kostov. Immortality as the Key to Self-discovery in <i>Children of the Darkness</i> by Galina Avramova	83
Вяра Николова. „Специфика на японската култура – прочит през език, музика и театър“	87
Vyara Nikolova. Specific Characteristics of Japanese Culture Through Language, Music, and Theater	87
Вълчан Вълчанов. Естествените връзки между литературата и изкуствата в изкусната проза на Ерик-Еманюел Шмит	90
Valtchan Valtchanov. The Natural Connections between Literature and the Arts in the Subtle Prose of Eric-Emmanuel Schmitt	90

ХРОНИКА / EVENTS

Виолета Добичина, Иво Панов. „Изтокознанието – традиции и съвременност“ – международна научна конференция	95
Violeta Dobichina, Ivo Panov. „Eastern Studies – Traditions and Contemporaneity“ – International Scientific Conference	95
Радея Гешева. 80 години специалност „Италианска филология“ в България	100
Radeya Gesheva. The Eightieth Anniversary of Italian Philology in Bulgaria	100

Изисквания към авторите.....	103
Author’s guidelines	112

ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА
LITERATURE AND CULTURE

1968: A Turning Point in Hungarian Literary Politics and Poetry

László Bedecs

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Lasló Bedech. 1968: A TURNING POINT IN HUNGARIAN LITERARY POLITICS AND POETRY

Abstract. In my study I examine the political and poetic changes in Hungary around 1968. The way in which Hungarian cultural politics tried to control literary life after the 1956 revolution and then changed this, partly out of necessity and partly because of accumulated tensions, from 1968 onwards, should be instructive for the international academic community. A little-studied question is how the political changes might have been related to the changes in poetry at that time, and I will try to answer this question in my study. I find that the response of Hungarian poets to political repression was both an ironic rejection of the role of the missionary poet and the inclusion of neo-avant-garde solutions expressing freedom in formal and linguistic terms in their poetic toolkit.

My research required both a historical and a literary historical perspective. I began by describing the social constraints that led the political leadership to decide to relax censorship on literary life from 1968, and as a result, what was allowed to be published and what was still banned. Then I will show what poetic innovations the texts that were finally published brought to Hungarian literature.

Keywords: Hungarian literature, Kádár regime, socialist cultural policy, new sensibility, neovantgard

Ласло Бедеч. 1968 ГОДИНА – ПОВРАТНА ТОЧКА В УНГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРНА ПОЛИТИКА И ПОЕЗИЯ

Резюме. В това изследване разглеждам политическите и поетическите промени в Унгария около 1968 г. Начинът, по който унгарската културна политика се опитва да контролира литературния живот след революцията от 1956 г., след което променя това отчасти по необходимост и отчасти поради натрупаното напрежение от 1968 г. натаък, би трябвало да бъде поучителен за международната научна общност. Малко изследван въпрос е как политическите промени са могли да бъдат свързани с промените

в поезията по това време и в статията се прави опит да се отговори на този въпрос. Може да се заключи, че отговорът на унгарските поети на политическите репресии е както ироничното отхвърляне на ролята на поета мисионер, така и включването в поетическия им инструментариум на неоавангардни решения, изразяващи свободата във формално и езиково отношение.

Изследването изисква както историческа, така и литературноисторическа перспектива. Започва с описание на социалните ограничения, довели до решението на политическото ръководство да отслаби цензурата върху литературния живот от 1968 г., и в резултат на това, какво е било разрешено да се публикува и какво все още е било забранено. След това е показано какви поетични нововъведения внасят в унгарската литература текстовете, които в крайна сметка са публикувани.

Ключови думи: унгарска литература, режим на Кадар, социалистическа културна политика, нова чувствителност, неоавангард

Research/Научно изследване

After the Second World War, Hungary, as is well known, came under the influence of the Soviet Union. Between 1949 and 1956, the country lived through a period of harshly dictatorial Stalinist rule under the name of Mátyás Rákosi, which ended with the 1956 Hungarian Revolution and War of Independence. Although the revolution failed and its leaders and participants were either driven out or executed, the Socialist Party that was formed afterwards under János Kádár pursued a much softer, more permissive policy. The difference is clearly shown by the fact that while Rákosi's motto was "those who are not with us are against us", Kádár's was "those who are not against us are with us". In other words, the neutral masses, who were not very concerned with politics, were subjected to harassment under Rákosi (why don't they join the party?), while under Kádár (from 1956 to 1989) they were conditioned to retreat into their private lives, their homes, their families, their small orchards, and then they could live in peace, get ahead, build a career for themselves, and their children can study (party membership was no longer a condition for this). But the Kádár consolidation did not happen overnight. From 1956 to 1968 the regime was very cautious, and the traces of this can be seen in cultural policy.

In short, until '68, cultural policy did not allow the publication of works that were even slightly suspect and did not follow the official line, but then it published the accumulated manuscripts all at once. In the following, I would like to present the background to this turn of events.

The history of Hungarian literature is particularly concerned with this period. For example, the academic Miklós Szabolcsi compared the late 1960s to the years around the launch of the journal *Nyugat* (1908–1941), which defined the whole

of 20th century Hungarian literature.¹ A whole new generation of writers came on the scene, following completely new poetic ideas. The first significant manifestations of this generation were three notable poetry anthologies, *The First Song* ('Első ének'), *Poets Among Poets* ('Költők egymás közt') and *The Unreachable Land* (Elérhetetlen föld). These anthologies were a sign that a powerful, distinctly innovative and, not least, populous community of writers was waiting for the opportunity to present itself in its own volumes. Nearly sixty newcomers to the field were given the opportunity to publish, and the list of authors who later became important includes Dezső Tandori, György Petri, Imre Oravecz, Zsuzsa Beney and József Utassy (all of whom are also available in Bulgarian). And although these poets were oriented in different directions, they were united by a desire for something new, a desire to replace the rhetorically overstated, mission-oriented style of the previous generation (Gyula Illyés, Ferenc Juhász, László Nagy), in other words, by a capacity for self-irony. The debates surrounding the "young literature", which in part arose precisely around the anthologies, have also shown that the novelty and eventfulness of poetic change is greater than that of an average generational change. Never before have so many studies been devoted to the literary aspirations of young people, never before have so many people felt it important to write about the work of first-volume poets.²

We now know that this has led to very significant poetic changes. The question is, however, how these changes were perceived by contemporaries, whether the contemporary can be a witness to the turn of the era, or whether this is always an afterthought and, to this extent, a possible recognition. It is also a question of what institutional and literary-political framework the young poets had for publication, and what poetic modes of discourse the members of the generation that spoke out in the late sixties might have wanted to speak differently from. For "to understand something", as Ernő Kulcsár Szabó Kulcsár puts it, "means first and foremost to understand something always as a response (to something)"³.

The special attention paid to criticism and literary politics can only be understood if we at least briefly review the systems of expectations that were at work

¹ *A szocialista irodalom új szakasza: 1957–1968.* Béládi Miklós, Bata Imre, Bodnár György, Czine Mihály és Szabolcsi Miklós beszélgetése. = BÉLÁDI Miklós (szerk.): *Történelmi jelen idő. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről.* Bp., RTV-Minerva, 1981, 196.

² Fodor, András (szerk.): *Pályakezdő költők 1971–1974.* Bp., Magyar Írók Szövetsége Költői Szakosztálya, é. n., (1975). Agárdi, Péter (szerk.): *A hetvenes évek magyar irodalmáról.* Bp., Kossuth, 1979., Vasy Géza (szerk.): *Fiatal magyar költők 1969–1978.* Bp., Akadémiai, 1980, Béládi Miklós (szerk.): *Történelmi jelen idő. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről.* Bp., RTV-Minerva, 1981, Dérczy, Péter (szerk.): *Fasírt. Viták a fiatal irodalomról.* Bp., Magvető, 1982, Veres, András (szerk.): *A hetvenes évek kultúrája. Az 1980 április 10-12 szimpózium anyaga.* Bp., Balassi, 1994.

³ Kulcsár Szabó, Ernő: *Az új lírai beszéd a válaszok horizontváltásában. Kísérlet a klasszikusmodern líra egy szereptípusának újraértésére.* (Petri György: A delphói jós hamiscsödöt jelent) = K. Sz. E.: *Az új kritika dilemmái.* Bp., Balassi, 1994, 139.

in Hungarian literary criticism in the 1960s and 1970s, the poetic languages that defined Hungarian lyrical discourse, and the ideological and aesthetic principles that shaped the determined and often petty cultural politics of the period. The reconstruction of the systems of expectations prevailing in each period helps the interpreter to understand how a new work relates to the norms. After all, aesthetically significant works of art are often in tension with the prevailing forms of reception of the period or era in question. In such cases, we must reckon with the possibility that significant works have already been written with a desire to reject and transcend this horizon. All the later significant authors just highlighted, and indeed most of the critics who have dealt with them, have stressed that the impetus for their poetry was precisely the search for ‚speaking otherwise‘. In other words, dissatisfaction with the prevailing poetic modes of speech. So: a basic condition for understanding the first volumes is to reconstruct the historical horizon to which they were written as a response, or even as a provocation.

The framework of the literary institutional system, which was still in place at the end of the 1960s, was developed by the Kádárist leadership between 1957 and 1962, largely through the deterrent examples of authors imprisoned for their 1956 activities (Tibor Déry, Gyula Háry, István Eörsi and others) or permanently indexed, exerting pressure on the whole of the literary community, united only in name. It was then that the principle of the “three T’s” (‘Támogat-Tűr-Tilt’ = Support, Tolerate, Forbid) was promulgated, which, after the earlier Révai-style unifying literary policy that allowed only socialist realist literature to live, was a moderate relaxation of the framework. From these years onwards, the tendency towards uniformity was partially eradicated, and the demand for diversity appeared more and more frequently in the vocabulary of criticism, although it is also symptomatic of being one of the most influential shapers of literary politics, Béla Köpeczi, the then head of the General Directorate of Publishing, who for a long time had conceived of Hungarian literature as being based solely on a „communist base”, proposed to György Aczél that the forums of writers should be more strictly supervised.⁴ And it was also almost natural that the reorganisation of the Hungarian Writers’ Union in 1961 was carried out from above, strictly along the lines of political commitments – members were invited to join the organisation by invitation, and most of them had to be party members, and that within a few years pressure forced both László Németh and Gyula Illyés to make a quasi-loyalty declaration, which was of course also used by the authorities for propaganda purposes (see the many press photos of Kádár and the smiling writers around him).⁵

---

⁴ Köpeczi Béla feljegyzése Aczél György számára a magyar irodalom szerepéről. = CSEH Gergő Bendegúz-Kalmár Melinda-PÓR Edit (szerk.): *Zárt, bizalmas, számozott. Tájékoztatáspolitikai és cenzúra 1956–1963 (dokumentumok)*. Bp., Osiris, 1999, 150–151.

⁵ Ständeisky, Éva: *Az írók és a hatalom 1956–1963*. Bp., 1956-os Intézet, 1996, 429–456.

In any case, from the mid-sixties onwards, works that had been on the shelves for a decade could slowly appear. László Nagy and Ferenc Juhász, for example, could have their books published again in 1965, after 57 and 56 respectively, and Illyés in 1963. István Király's self-critical remarks in a somewhat later conversation in 1979 about János Pilinszky, whose poetry the cultural authorities considered alien to socialist development and who was therefore obliged to remain silent for decades, are typical of the limited easing: "Literary politics made a mistake by almost completely silencing Pilinszky's efforts after 1949. In doing so, it harmed not only Hungarian literature as a whole, but also the development of socialist literature" – and then, in response to György Bodnár's interjection, he remarks: "[at the end of the 1940s] Pilinszky was hardly read by your generation. And that was our fault."⁶ This seemingly value-based, but in fact utilitarian and pragmatic opposition, which would explain the right to exist (to tolerate) Pilinszky's poetry after the ban by the fact that the making public of this poetry would make so-called socialist literature more thoughtful, would have stimulated a more thoughtful and profound search for deeper forms, but, although it gives an undeserved role to a literature that was considered ideologically inappropriate, it has nevertheless helped to initiate a history of influence and, through this, of understanding. Pilinszky's *On the Third Day* ('Harmadnapon') was published thirteen years after the first, in 1959, with a small print run (a thousand copies), of course, so that the next volume would have to wait another eleven years, but Király's statement in the same volume also highlights the equally unfortunate reasons for this: "I consider Pilinszky a true and great poet. But it is a different matter to judge a particular poetic talent and a particular trend. Marxist aesthetics rightly makes a constant distinction between historical and aesthetic value. What is problematic as a historical value can also be an aesthetic value."⁷

Whether this distinction, and especially the prohibition based on it, is legitimate or illegitimate is not the question, but it can be said that the decision-makers who often split up life's work and existences were not yet in possession of such a self-critical set of arguments in the late sixties. This can be clearly seen, for example, in the statements made by Király, who lectured the young György Petri, which were then so often echoed in the Petri reception – as a kind of argument of authority – for a long time, including during the informal ban in the 1980s. Here, Király first quoted Kádár himself: "communists must be 'on the side of the masses', 'always emotionally on the side of the pedestrians'", and then, on the same page, declared that „without concrete love of the people, national pride in the Leninist sense, so-

---

⁶ *Áttekintés és összefoglalás. Béládi Miklós, Bodnár György, Király István és Szabolcsi Miklós beszélgetése.* = Béládi Miklós (szerk.): *Történelmi jelen idő. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről.* Bp., RTV-Minerva, 1981, 299–301

⁷ *Áttekintés és összefoglalás. Béládi Miklós, Bodnár György, Király István és Szabolcsi Miklós beszélgetése.* = Béládi Miklós (szerk.): *Történelmi jelen idő. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről.* Bp., RTV-Minerva, 1981, 299.

cialist patriotism, the disguise of individualist anarchism (...) is privatisation - the much-vaunted universalism and world poetry.”⁸ But it has also been written many times in connection with Dezső Tandori’s first volumes that subjective, self-serving literature is morally questionable in a communitarian society, and Király, for example, read Tandori as a poet of “socialist disillusionment” and the “isolated self”, although he wrote his comments on this only in 1988, with some self-irony, and then already acknowledging the values of such poetry.⁹ (It is worth remembering, however, that in 1946, in a paper that silenced the lyricists of the New Moon (‘Újhold’), including Pilinszky, for practically a decade, György Lukács also spoke of the poetry of the „isolated self”, which, according to his impetuous logic, meant “the denial of the democratic movement of the country”¹⁰.) The above-mentioned “historical value”, on the other hand, was demonstrated, for example, by literature that was called, in László Németh’s words, “signposting”, i.e., literature that was committed to social service, that conceived of the writer as a signpost for the people, and that felt a quasi-moral duty to fill the place assigned to him in the social institutions. The extent to which this expectation was paramount is illustrated by the fact that István Szabó B. considered the poetry of László Nagy and Ferenc Juhász to be worthy of praise - even then (1980), questionably so – because they “expressed the international, world-historical scale of the change in the construction of socialism, with universal validity, by addressing issues of Hungarian history and society”¹¹. But what is really important for us here is that such sentences could not have been uttered about the works of the best of the new generation of poets.

In 1968, the anthology entitled *First Song* (‘Első Ének’), edited by András Mezei – who was the editor of the poetry section of the most important cultural weekly at the time, *Élet és Irodalom* – was published, followed by *Poets Among Poets* (‘Költők egymás között’) in ’69, and finally, in ’70, *The Unreachable Land* (‘Elérhetelen föld’). The mere publication of the anthologies was newsworthy, and Géza Vasy believes that by authorising them the authorities were trying to defuse the tensions caused by generational impatience.¹² Let’s not forget: at that time, it took months, sometimes even years, for an accepted poem to appear in the newspapers, and the turnaround time for the volumes was often two or three years. The impatience was therefore largely due to this delay, which was often unexplained.

⁸ Király, István: *Irodalom és társadalom*. Bp., Szépirodalmi, 1976, 166.

⁹ Király, István: *Egy befogadói élmény nyomában*. = ZSOLDOS Sándor (szerk.): *Király és Tandori*. Szeged, Gradus ad Parnassum, 1996, 45–46.

¹⁰ Lukács, György: *Újhold*. Forum, 1946/9, 112–115.

¹¹ A hetvenes évek irodalma. Agárdi Péter, Koczás Sándor, Kulin Ferenc, Szabó B. István és Béládi Miklós beszélgetése. = BÉLÁDI Miklós (szerk.): *Történelmi jelen id. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről*. Bp., RTV-Minerva, 1981, 212.

¹² Vasy Géza: *Az Első Ének – egy emberöltővel később*. = V. G.: *Költői világok*. Bp., Széphalom, 2003, 143.

Accordingly, in the reviews of the anthologies, besides the difference between the traditions adopted and the aspirations, the general problems of the forums of the newcomers are the main theme, while these writings also clearly show the horizon of expectations of contemporary criticism, the poetic and ideological aspects on the basis of which a rejection or acceptance statement was made. In the 1968 issue of the journal *Kritika* – that is, before the publication of *Unreachable Land* – a multi-actor debate unfolded, arguing that those who were included in the volume were to be rejected from both an aesthetic and an ideological point of view, because „while their horizon of competence embraced the world, they forgot about the Hungarian problems here and now”. In response to this, Miklós Szabolcsi spoke about the visible differences in social backgrounds, and immediately warned against reviving the rural-urban contradiction, and even then, he called the poetic aspirations of young literature extremely significant.¹³ A little later, Szabolcsi also dedicated a special study to the “young” poets, in which he drew attention to the diversity of the masters, the traditions, and the importance of this aspect of analysis, and then – emphasising the right to “differentiation” – he asked about the individual poets’ conception of the human being and their aesthetic innovations.¹⁴ Szabolcsi’s questions was thus different from that of the first speakers, he did not examine ideological and publishing problems as they did, but sought to place the poetic achievements of the emerging generation in the context of the history of lyric development over a decade. At the same time, there are many instructive observations that could be quoted from the essays that confront the anthologies, especially in those paragraphs where the critics have taken on the otherwise obligatory task of describing the future of the poets and texts, which is therefore primarily a matter of literary history.

But the anthologies were only the beginning of the process that led to an almost avalanche of first volumes of poets in the three years after 1968. Instead of the 3–4 that had been the norm up to then, 10–12 first volumes were published each year, slowly reducing the average age of the newcomers to under thirty (!). But it is also thought-provoking that István Gáll, the then secretary of the Hungarian Writers’ Union, in an interview, refers to 300 ‘young writers of good ability’, although he considers only about ten per cent of them to be ‘regularly proving themselves’¹⁵. The majority of the volumes were, of course, of dubious value despite the serious screening, but the figures are a good indication of the environment of poetic renewal, of the churning of the waters of ‘balanced and decent’ Hungarian literature. And it is not only the decisions of the two publishing houses (Magvető and Szépirodalmi) and the state office supervising them that are worth examining in analysing this process, but also the activation of criticism, which paid unprecedented attention to the works of newcomers. It is worth mentioning not only the large number (nine-

---

¹³ Szabolcsi Miklós: *Szabálytalan jegyzet – nehéz ügyekről*. *Kritika*, 1968/11, 3–6.

¹⁴ Szabolcsi Miklós: *Tűnődés új költkről*. *Új Írás*, 1970/3, 92–98.

¹⁵ Az új sereg és a házigazda. Párkány László beszélget GÁLL Istvánnal. *Napjaink*, 1969/8, 2.

teen!) of reviews of the first volume of the most important poet, Dezső Tandori's Fragment for Hamlet, which appeared in far fewer literary journals than at present – in other words, practically every journal published a review of the volume – but also the volumes of studies that were born under the banner of „young literature“, which were typical up to 1980 and which sought to chart the direction of emerging literature. József Tamás Reményi suspects ulterior motives in this heightened interest: he sees a parallel attempt at isolation and assimilation, in other words, a literary policy demand that the isolation and emphatic separation of young people should provide an opportunity to maintain the continuity of socialist literature.¹⁶ It is no coincidence that even critics, who are otherwise complimentary towards young people, do not forget to make the obligatory ideological arguments. For example, Géza Vasy, who edited one of the most interesting volumes of studies, also in his capacity as the then KISZ (Communist Youth League) secretary of the Hungarian Writers' Union, draws attention in his preface to the volume to the fact that “the task of shaping socialist consciousness (...) is an important work on the agenda”, since, as he puts it elsewhere: “all thinking people must realize that, although the perspective of communism is unchanged, the road to it is much slower and more complicated than we thought.”¹⁷

The two-day meeting was then organised according to the script of lecturing young people, as illustrated, for example, by the contribution of Dezső Tóth, who was present as a representative of the Communist Party of the State Party headquarters, in which Tóth declares that he is only willing to enter into a debate with those who are close to him despite his differences, with the “educable”, “with introverted, socially uninteresting, artistic artists (...) of the whole Tandori line”¹⁸, but does not even want to react to the aspirations of the “artists”. Incidentally, Tandori, along with Petri and Oravec, was not invited. The rejection of the office is also interesting because by this time, in 1969, the reviews, most of which had already appeared, were expressly sensitive and appreciative of the first Tandori book. This also shows that the literary policy at the level of the Ministry and the critical advice of the newspapers were no longer linked in the same way as in the decades before, and that censorship was more informal than direct. It is another matter that in the case of the author's second book of poems, Purification of a Found Object, this kind of open reading was no longer typical of the criticism that had been supportive up to that point, but this can be explained not only by political-ideological but also by aesthetic reasons.

However, along with the authorisation of conferences and anthologies, the policy has sought to control developments and, where it perceived a threat of exces-

---

¹⁶ Reményi József Tamás: *A hatyúnyakú paradoxon*. Orpheus, 1992/4, 34.

¹⁷ Vasy Géza: *Bevezetőül. Az első évtized*. = V. G. (szerk.): *Fiatall magyar költők 1969–1978*. Bp., Akadémiai, 1980, 17.

¹⁸ Zimonyi, Zoltán (szerk.): *Fiatall Írók Tanácskozása. Lillafüred, 1969. Teljes jegyzőkönyv, jegyzetek, dokumentum-melléklet*. Bp., Széphalom-Új Kiblató, 1995, 86.

sive freedom, it has taken swift and tough action. The launch of a new journal, for example, was not possible at this time, although the idea of publishing a journal primarily for young people was often mooted, including in Lillafüred. This was to have been the *Mozgó Világ*, but after lengthy negotiations it was only published as a half-yearly in 1971, only to be banned a few years later. But the case of *Esmélet*, organised in 1968-69, is also memorable, which was first authorised, then, for reasons that were said to have been made up, banned the first issue already in print, and finally a police case was created around it. The (hopeful) circle of the paper included Péter Nádas, Miklós Mészöly, Sándor Csoóri and Dezső Tandori, but the exchange of letters between Péter Nádas and the Minister of Culture, György Aczél, is most often cited in connection with the case, especially the second letter of Nádas dated 11 July 1970. In it, Nádas, outlining a brief history of *Esmélet*, rejects Aczél's double game of youth initiatives: "It seems that the barrier was built and came into operation before the road it was supposed to block could be built. The double securing device, the prevention of independent road construction and the pulling down of the barrier set up in an empty landscape, unfortunately, made us gag. Castration before and instead of intercourse." The change in Aczél's attitude is clearly indicated by the fact that his first letter begins with "Dear Peter", the next with „Dear Comrade Nádas”, and the last with „Dear Péter Nádas”, so the friendly tone of the letter soon became formal and cold, due to the writer's hard stance. The result: no book by Nádas was published between 1969 and 1977.¹⁹

However, the games of literary politics, publishing and censorship were only external signs of changes in the history of poetry. Far more important were the new poetic aspirations, which were of course also the trigger for the decisions and events that were sometimes cautious, sometimes explicitly obstructive. We have to see that the majority of the new generation questioned the undisputed poetic authority of Ferenc Juhász, László Nagy and, above all, Gyula Illyés. The models of poetry that dominated the lyrical vernacular of the second half of the 1960s, so to speak, regarded poetry as a genre of public discourse, consciously assuming the representative character of the poetic role, together with the continuation of the mission-oriented tradition, which was far removed from Tandori and his significant colleagues. We need only think of Illyés's oft-quoted poem, *The Poet's Answer*, summing up the achievements of the last decade and a half of this existentialist poetry – „I make poetry / to enrich you” – to see what it meant in its pathetic, hymn-like and often tragic tone, a lyric that by this time had become constricted and uncomfortable, favouring direct address, and which, like László Nagy's poetry, is as much about a belief in the possibility of making moral choices between right and wrong as it is about an appreciation of the poetic role of these choices. This prevailing poetic discourse, in fact, asserts a conception of the role that does not question the unity and value horizon of the personality, which was present at the turn of the

---

¹⁹ Révész Sándor: *Aczél és korunk*. Bp., Sík, 1997, 180–183.

sixties and seventies as something to be rejected and overridden by most of the generation of poets starting out at that time. Because for them, the fate of the poet as a derivative of the community was at most ironic.

For example, György Petri, against the pathetic, sensationalist poetry roles, formulated his often quoted words, “I simply wanted to be a professional. So I didn’t feel that I wanted to make a confession at all, (...) I simply wanted to write poetry”²⁰, as can be seen in the central cycle of Tandori’s second volume, *The Loss of Amateurism*, which also focused attention on the textuality and linguistic occurrence of the poem rather than on the moral expectations of responsibility towards the community. For the professional acts in a reflective way, is aware of the laws of language that apply to him, and therefore strives not to express the world-whole, but to grasp fragments in a self-ironic, contingent way, while poetry loses its pathos and is not an inner compulsion, but primarily a linguistic challenge, shaman, sorcerer, prophet”²¹, wrote Csaba Könczöl in 1975, for example, indicating precisely the general opinion of contemporary critics about Juhász, and also the poet-imagist, in comparison to which the ironic constructions of personality or even impersonality of the poetry of Tandori, Petri and Oravecz, along with that of others, can be considered a paradigmatic novelty. For while in Juhász the Poet with capital letters – the ‘universe’s big eyeball’, the ‘heart of the world’s totality’ – tries to create order in the cosmic chaos of existence and beings through the power of words, in Tandori’s case the question of ‘What can the poet do?’ cannot even be raised, for in his case, as in Petri’s, it is primarily a question of inspiration of a ‘professional’ nature. And this inherently ironic ‘inspiration’ does not assume any unity with the lyrical tradition of either mission or confession, since here the poet, aware of all his possibilities, simply wants to write a poem, without any responsibility. In another interview, György Petri confirms this: ‘I did not want to fight personality, but the fiction of the so-called “lyrical hero”, who has nothing to do with any empirical personality, but is made up of certain poetic clichés: a system of norms that has developed spontaneously somewhere dictates what the poet should be.’ The partial or total elimination of personality, the absence of evidence, the ironic elimination of the fatefulness of the poetic role and with it the mission, the possibility of pathetic inspiration, and a fundamentally linguistic critical attitude no longer allow such a position of discourse. Or, as the poem “To Alexander” (To Sandor Petofi) indicates the invalidity, anachronism and parody of the role of the patron: “Fate, open a space for me. / It will open.”

However, not only the poetry of the early seventies and the decades after, but also the criticism and even the literary historical evaluation of the nineties confirmed – albeit with different arguments – the unviability of the community-based, experience- and confession-based poetic tradition. Few similar examples from the

---

²⁰ Szállóigévé lenni, az a legjobb dolog. (A kérdező: PARTI NAGY Lajos.) = Beszélgetések Petri Györggyel. Bp., Pesti Szalon, 1994, 132–133.

²¹ Könczöl, Csaba: *A hallgatás szinonimái*. = K. Cs.: *Tükörszoba*. Bp., Szépirodalmi, 1986, 249.

history of twentieth-century poetry could be used to support the reception of the poetry of Illyés, Juhász and, to some extent, Nagy, who were still considered undisputed authorities in the mid-eighties, but six or eight years later many people were already talking about the excesses, unresponsiveness and uninterestingness of these models of poetry – if they were talking about them at all. What is perhaps most evident from this reception event is that the narrow margin of manoeuvre of top-down criticism, i.e. the prohibition of raising problems for certain authors who were politically favoured, could indeed have negative consequences, the dramatic decline in the discourse around Gyula Illyés and especially Ferenc Juhász in the 1990s – after the previous circulation of 20,000 copies and readings in front of audiences of several hundred people, the leading literary journals hardly published Juhász’s new poems for several years, and his volumes are hardly noticed at all – and the parallel decline in the canonical status of these authors can certainly be paralleled with the distorted critical discourse that has developed around them. István Margócsy notes that for several generations Juhász was the only one who did not have to face serious criticism for decades, so he had to suffer the fact that „what was written about him was most certainly false, untrue, worthless.” In fact, from the mid-1960s onwards, practically no critical commentary on Juhász’s poetry could appear, and by the 1990s, when anything could have been published, Juhász’s poetry as a problem – apart from a very small circle – had simply ceased to exist. (To complete the picture, however, it is also important to note that, as already mentioned, neither Juhász nor László Nagy had any volumes published until 1965, after 1956 for the former and 1957 for the latter. In other words, both became (re)supporters of cultural policy in the second half of the 1960s, just before the generation we are now spotlighting.)

György Kálmán C. Nagy’s 1989 essay *What’s wrong with László Nagy?*, in which the author condemned Nagy for the Christian poses and sentimentality of the poetic role, the static nature of the poetic language, the immobility and monotony of the world of values and the pseudo-problems hidden in the mask of visionary-ism²². Gábor Tolcsvai Nagy also referred to this in his monograph, when he wrote that “this lyric in all its periods is devoid of reflection”, so “it consistently avoids questions of the controllability of language and the world” and “its main characteristic is monologicism”²³, while also drawing attention to the fact that “the lyric is a monologue, a monologue of the world”, that László Nagy created some of the most enduring works of the Hungarian lyrical tradition with its tragic worldview in an era that later canonised and became leading in its tendencies – we can think here of the poetry of Petri, Oravecz or Tandori – explicitly opposed the tragic.

However, it is also important to note that the poetry of the *New Moon* (‘Újhold’) poets, especially János Pilinszky and Ágnes Nemes Nagy, offered useful recipes for

---

²² Kálmán, C. György (1998), *Mi A Bajom Nagy Lászlóval?* = K. C. Gy.: *Mű És Valódi Élvezetek*. Pécs, Jelenkor, 1992, 25–39.

²³ Tolcsvai Nagy Gábor Nagy László. Pozsony, Kalligram, 190.

counterpointing the horizon of expectation of the lyricism that defined the period under discussion, even in the early seventies, and that this insight may also provide an answer to the problem of the much-voiced need for lyrical continuity. In Pilinsky, too, there was a transformation of the traditional poetic presence of the personality, which probably reached its peak of potential in his volumes of this period, when the hermetic mode of speech was at its height. Pilinsky's self-enclosed speaker in *The Icons of the City* (1970), oblivious to the community's system of relations but not focused on individual experience, or the paradox-laden, short, enigmatic poems of the 1972 volume *Splinters* ('Szálkák'), are clearly related to Tandori's first volumes. However, the critical resonance of the poetry of Pilinszky and Nemes Nagy could not even be compared to the positions of the three just mentioned, the former being given a menu-leaf at most by the label of 'anti-fascist', while the latter, because of its 'intellectuality', could only move towards the centre of the canon at the end of the 1980s. In a forthcoming paper, I will also address the importance of this poetic link. But suffice it to say for now that 1968 and the years that followed were a particularly important period in the history of Hungarian poetry, but for the changes to emerge, a change in cultural politics was also needed. In my study I have tried to show what this change meant: first in politics, then in poetics.

Bibliography

- A hetvenes évek irodalma. Agárdi Péter, Koczkás Sándor, Kulin Ferenc, Szabó B. István és Béládi Miklós beszélgetése. = Béládi Miklós (szerk.): *Történelmi jelen id. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről*. Bp., RTV-Minerva, 1981, 212.
- A szocialista irodalom új szakasza. 1957–1968*. Béládi Miklós, Bata Imre, Bodnár György, Czine Mihály és Szabolcsi Miklós beszélgetése. = Béládi Miklós (szerk.): *Történelmi jelen idő. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről*. Bp., RTV-Minerva, 1981, 196.
- Áttekintés és összefoglalás. Béládi Miklós, Bodnár György, Király István és Szabolcsi Miklós beszélgetése*. = Béládi Miklós (szerk.): *Történelmi jelen idő. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről*. Bp., RTV-Minerva, 1981, 299.
- Áttekintés és összefoglalás. Béládi Miklós, Bodnár György, Király István és Szabolcsi Miklós beszélgetése*. = Béládi Miklós (szerk.): *Történelmi jelen idő. Beszélgetések a magyar irodalom legújabb fejezeteiről*. Bp., RTV-Minerva, 1981, 299–301
- Az új sereg és a házigazda. Párkány László beszélget GÁLL Istvánnal. *Napjaink*, 1969/8, 2.
- Fodor, A. (szerk.). *Pályakezdő költők 1971–1974*. Bp., Magyar Írók Szövetsége Költői Szakosztálya, é. n. (1975). Agárdi Péter (Szerk.): *A Hetvenes Évek Magyar Irodalmáról*. Bp., Kossuth, 1979., Vasy Géza (Szerk.): *Fiatal Magyar Költők 1969-1978*. Bp., Akadémiai, 1980. Béládi Miklós (Szerk.): *Történelmi Jelen Idő. Beszélgetések A Magyar Irodalom Legújabb Fejezeteiről*. Bp., Rtv-Minerva, 1981. Dérczy Péter (Szerk.): *Fasírt. Viták A Fiatal Irodalomról*. Bp., Magvető, 1982., Veres András (Szerk.): *A Hetvenes Évek Kultúrája*. Az 1980 Április 10-12 Szimpózium Anyaga. Bp., Balassi, 1994.

- Kálmán C. György: *Mi A Bajom Nagy Lászlóval?* = K. C. Gy.: *Mű És Valódi Élvezetek*. Pécs, Jelenkor, 1992, 25–39.
- Király István: *Egy Befogadói Élmény Nyomában*. = Zsoldos Sándor (Szerk.): *Király És Tandori*. Szeged, Gradus Ad Parnassum, 1996, 45–46.
- Király István: *Irodalom És Társadalom*. Bp., Szépirodalmi, 1976, 166.
- Könczöl Csaba: *A Hallgatás Szinonimái*. = K. Cs.: *Tükörszoba*. Bp., Szépirodalmi, 1986, 249.
- Köpeczi Béla *Feljegyzése Aczél György Számára A Magyar Irodalom Szerepéről*. = Cseh Gergő Bendegúz-Kalmár Melinda-Pór Edit (Szerk.): *Zárt, Bizalmas, Számozott. Tájékoztatópolitika És Cenzúra 1956-1963* (Dokumentumok). Bp., Osiris, 1999, 150–151.
- Kulcsár Szabó Ernő: *Az Új Lírai Beszéd A Válaszok Horizontváltásában. Kísérlet A Klaszszikusmodern Líra Egy Szereptípusának Újraértésére*. (Petri György: A Delphói Jós Hamiscsödöt Jelent) = K. Sz. E.: *Az Új Kritika Dilemmái*. Bp., Balassi, 1994, 139.
- Lukács György: *Újhold*. Forum, 1946/9, 112–115.
- Reményi József Tamás: *A Hattyúnyakú Paradoxon*. Orpheus, 1992/4, 34.
- Révész Sándor: *Aczél És Korunk*. Bp., Sík, 1997, 180–183.
- Standeisky Éva: *Az Írók És A Hatalom 1956-1963*. Bp., 1956-Os Intézet, 1996, 429–456.
- Szabolcsi Miklós: *Szabálytalan Jegyzet – Nehéz Ügyekről*. Kritika, 1968/11, 3–6.
- Szabolcsi Miklós: *Tűnődés Új Költkről*. Új Írás, 1970/3, 92–98.
- Szállóigévé Lenni, Az A Legjobb Dolog. (A Kérdez: Parti Nagy Lajos.) = Beszélgetések Petri Györggyel. Bp., Pesti Szalon, 1994, 132–133.
- Tolcsvai Nagy Gábor: Nagy László. Pozsony, Kalligram, 1998, 190.
- Vasy Géza: *Az Első Ének – Egy Emberöltővel Később*. = V. G.: *Költői Világok*. Bp., Széphalom, 2003, 143.
- Vasy Géza: *Bevezetőül. Az Első Évtized*. = V. G. (Szerk.): *Fiatal Magyar Költők 1969–1978*. Bp., Akadémiai, 1980, 17.
- Zimonyi Zoltán (Szerk.): *Fiatal Írók Tanácskozása. Lillafüred, 1969. Teljes Jegyzőkönyv, Jegyzetek, Dokumentum-Melléklet*. Bp., Széphalom-Új Kilátó, 1995, 86.

Laslo Bedech, PhD

Hungarian guest lecturer

bedecsl@gmail.com

Faculty of Classical and Modern Philology

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15 Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504

Bulgaria

Ласло Бедеч, д-р

гост-лектор, Унгария

bedecsl@gmail.com

Факултет по класически и нови филологии

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504

България

ЕЗЫКОЗНАНИЕ

LINGUISTICS

За подлога в испанския и китайския език

Милена Попова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Антония Цанкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Milena Popova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Antonia Tsankova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Milena Popova. Antonia Tsankova. ABOUT THE SUBJECT IN SPANISH AND CHINESE LANGUAGES

Abstract. The article studies the systemic regularities in the dynamic interplay between formal, semantic and pragmatic aspects of the subject in Spanish and Chinese. This approach focuses the attention on the universal and specific characteristics of the aforementioned syntactic category in typologically distinct languages, which provides an in-depth analysis of the ontology of the subject from a diachronic and synchronic point of view. The results of the empirical research are theorised from a typological perspective.

Keywords: syntactic category, subject, semantics, pragmatics, syntactic typology and universals

Милена Попова, Антония Цанкова. ЗА ПОДЛОГА В ИСПАНСКИЯ И КИТАЙСКИЯ ЕЗИК

Резюме. Предмет на изследване в настоящата статия е открояването на системните закономерности на динамично взаимодействие между формалните, семантичните и прагматичните аспекти на подлога в испанския и китайския език. Подобен подход фокусира вниманието върху универсалните и специфичните характеристики на указаната синтактична категория в разносистемни езици и позволява да се осмисли в дълбочина същността на подлога в синхронен и диахронен план, като резултатите от анализа се изведат на типологично ниво.

Ключови думи: синтактична категория, подлог, семантика, прагматика, синтактична типология и универсалии

В съвременната лингвистична наука все по-явна става необходимостта от универсално разглеждане на фундаменталните езикови категории, от една страна, през призмата на динамичното взаимодействие между семантични, морфосинтактични и прагматични фактори, и от друга – чрез включване в полето на анализа на различни по типология езици. В сферата на синтактичната теория категорията подлог се явява пресечна точка на дефиниращи признаци, които имат различна степен на релевантност в зависимост от характеристиките на конкретната езикова система. Интерес в това направление представляват отклоненията от прототипните признаци на подлога и начините, по които тези отклонения биват маркирани в различните езици. Например в индоевропейските езици важна роля за разграничаване на подлога имат формалните показатели на актантите и съгласуването на предиката, но в други езици, например изолиращия по типология китайски език, граматичното маркиране на синтактичните роли напълно отсъства и съответно функциите му се прехвърлят изцяло в полето на семантичните и комуникативните роли. По-детайлното и сравнително изучаване на периферните явления в тази сфера би дало възможност за допълнително преразглеждане и универсализиране на теоретичните рамки и принципите на функциониране на синтактичната категория подлог.

Настоящото изследване има за цел да открие специфичните начини на взаимодействие и йерархия на релевантните признаци за изразяване на подлога, отнасящи се към различни езикови нива – семантично, морфологично, синтактично и прагматично, използвайки като база за анализа материал от различни по типология езици. Предмет на разглеждане са стандартните и нестандартните начини за изразяване на категорията подлог във флективния испански и изолиращия китайски език, при което се открояват и сравняват сходните и специфичните механизми на взаимодействие между формалните, семантичните и прагматичните аспекти на подлога в изследваните езици, а резултатите от анализа се извеждат на типологично ниво.

Основни понятия и тенденции в еволюцията на синтактичната теория, формиращи теоретичните рамки на настоящото изследване

Ориентацията на синтактичните изследвания към комуникативния аспект на езика и разширяването на емпиричната база за синтактичен анализ открояват редица проблеми, свързани с категориите на гръцката и латинската граматика. Теорията на актуалното членение, разработена от Пражката лингвистична школа, извежда на преден план темо-ремагичната структура на изречението, която невинаги съвпада със субектно-предикатната. Универсалността ѝ се поставя под съмнение и от ергативните езици, в които се наблюда-

дава различно съотношение между основните падежи и техните синтактични функции.

Традиционните индоевропейски категории се оказват трудно приложими при изследването на езиците на американските индианци, филипинските и австралийските езици. Така например в тагалския език отсъстват синтактичните категории, тъй като падежното маркиране е пряко, семантичните и прагматичните роли се изразяват чрез падежни показатели и афикси¹.

Ли и Томпсон (1976) застъпват тезата, че категорията подлог не е универсална. Те изграждат класификацията си въз основа на ролята на топика (темата) и подлога при изграждането на изречението. В зависимост от това разделят езиците на четири групи: 1) С открояване на подлога, например индоевропейските, 2) С открояване на топика, например китайски, 3) С открояване на топика и подлога, например японски и корейски, и 4) Езици, в които отсъстват и топик, и подлог, например илокано. Според авторите разграничаването на топика и подлога е континуум, а не опозиция. В диахронен план подлозите са граматикализирани топици.

С развитието на синтактичната теория постепенно се открояват различни типове отношения, в които участват синтактичните категории: *формално-синтактични*, обусловени от граматичната организация и вътрешната логика на езиковата система, *семантично-ролеви*, свързани с членението и концептуализацията на извънезиковата среда с помощта на определена предикатно-аргументна структура, и *прагматични*, предопределени от начините на подаване на информация в зависимост от знанията и намеренията на участниците в комуникацията. Важно е да се отбележи, че съвременният синтактичен анализ се фокусира върху синтагматичните отношения на посочените аспекти и взаимодействието им в рамките на определен комуникативен контекст, докато таксономичното езикознание е ориентирано към парадигматиката. Подобна ориентация създава възможност за разработването на холистичен и гъвкав модел на езика, който максимално се приближава до многоаспектната му онтология в условията на реално функциониране.

Освен вътрешната еволюция на синтактичната теория и включването на редки езици в орбитата на синтактичен анализ би трябвало да отбележим и огромното влияние на такива външни фактори като развитието и постиженията на философията на езика, когнитивната психология и когнитивната лингвистика. Концепциите на късния Витгенщайн, Рош и Лейкоф предопределят до голяма степен прототипното определение и преформулирането на понятия-

---

¹ Изречението се състои от глагол и аргументи, един от които е топик. Всеки аргумент е с падежен показател (агенс и пациенс – *ng*, бенефактив – *para sa*, локатив – *sa*, и др.). Топикът (централен аргумент) се маркира с *ang*, а в глагола присъства афикс, съгласуван с падежната роля на топика (агенс – *mag/um*, пациенс – *in*, бенефактив – *i*, локатив – *an*, и др. (цит. по: Морено Кабрера, 1987: 575–576).

ето за категория. Категоризацията се оказва културно и биологично обусловена и се свързва с механизмите на въображението и интерпретацията. „Прототипното и многофакторно определение на синтактичните категории дава възможност да се обхванат тяхното междуезиково и вътрешноезиково многообразие: съответно функционирането им в различни типове езици (ергативни, номинативно-акузативни и др.) и специфичната им реализация в рамките на всеки отделен език“ (Попова, 2012: 180). Тази постановка е изключително релевантна за настоящото изследване.

Тук е мястото да отбележим и еволюцията на типологичните класификации – от формалните, през семантичните към комуникативните измерения на лингвистичния семиозис. Така например Пенчева определя като морфологични признаците, въз основа на които се определят такива основни типове езици като инкорпориращ, аглутиниращ, изолиращ и флективен. Според изследователката посочените признаци са свързани само с плана на изразяването и „не засягат отношението форма–съдържание“ (Пенчева, 1998: 78). Предимството на контенсивната типология е, че за нейно „концептуално ядро се приема семантичното отношение субект–обект“ (Пак там: 81) и типологичната класификация се осъществява на тази основа. Диахронният анализ на типологичните факти позволява на авторката да вникне в системната същност на езика, като изследва влиянието на когнитивни, прагматични и културни фактори.

В по-нататъшното изложение се спираме на някои концепции, които имат пряко отношение към синтактичната типология и универсалии, към разработването на универсална граматика, в която синтактичните структури се анализират от гледна точка на комуникативната им функция. Така например в рамките на референциално-ролевата граматика (РРГ) се анализират две системи (вж. Ван Вейлин, 1993). Първата е семантично-ролевата структура на изказа, в която изборът на подлога се обвързва със семантиката на предиката и свойствата на аргументите, чиито роли (агенс, експериенцер, локатив и др.) са разположени в семантичен континуум и се основават на по-абстрактната опозиция актор/повлиян.

В този контекст е уместно да споменем и концепцията за проторолите (протоагенс и протопаиенс) на Даути, в която те се разлагат на прототипни признаци. За настоящата статия са важни такива признаци на протоагенса като „волево включване в дадено събитие или състояние, наличие на съзнание или възприятие, причиняване на събитие или състояние и др.“ (Даути, 1991: 572).

Втората система в рамките на РРГ е свързана с прагматичните роли на езиковите единици, обусловени от разпределението на информацията в рамките на изказа, а също така от референцията и детерминацията на именните групи.

Типологичните аспекти в концепцията на Комри (Комри, 1989) също фокусират вниманието върху взаимодействието на семантичните и дискурсивните роли. Авторът подчертава, че семантичните роли не са дискретни, а са разположени в семантичен континуум според степента на контрол на действието от страна на субекта. Комри обвързва падежната маркировка с информационния поток, който върви от по-одушевен към по-неодушевен и от по-определен към по-неопределен аргумент. При отклонение нарушенията се маркират според спецификата на съответната граматична система. В този смисъл са интересни изводите на автора относно маркирането на семантичните и прагматичните роли в руския и английския език, обусловени от степента на граматикализация на словоредата в съответния език.

И накрая се спираме на някои типологични аспекти, отразени в концепциите на Вежбицка (1996) и Икегами (1991), тъй като те имат отношение към формалното представяне на субекта в различни типове езици. В рамките на етнокултурната семантика на Вежбицка се открояват два различни подхода към осмислянето и концептуализацията на извънезиковата действителност в английски и руски език съответно: агентивен, фокусиран върху волевия акт и контрола на действието от страна на субекта, и пасивен, свързан с ниска степен на контрол на действието от страна на субекта.

В този смисъл интерес представляват и наблюденията на Икегами (1991), свързани с формалното представяне на одушевления субект според степента му на активност съответно в английския (*do-language*) и японския език (*become-language*). В първия вниманието се фокусира върху одушевления субект, който се откроява, топиализира и граматикализира. Във втория фокусът е върху цялостното събитие, одушевеното лице се характеризира с по-ниска степен на активност и се слива с фона, което предопределя спецификата на различното му формално представяне и синтактично функциониране.

Концептуална база на емпиричния анализ в испанския език

От изложения дотук анализ на основните понятия и тенденции в развитието на синтактичната теория можем да очертаем главните моменти в теоретичната рамка на настоящото изследване.

Прототипното определение на синтактичните категории в испанския език се основава на набор от типични признаци, свързани с формалното им представяне, семантичното им съдържание и комуникативната перспектива на изказа. В този случай дефиницията на дадена категория не се определя само от един общ диференциален признак, например съгласуване на сказуемото с подлога.

Синтактичните категории са производни от семантични и дискурсивни роли. Първите представляват семантичен континуум и са разложими понятия.

Те могат да се представят като набор от прототипни признаци. Така например номинална синтаagma, която се характеризира с агентивност, волево включване в събитието, контрол над действието и т.н., има предимство при избор на подлога. Дискурсивните роли (топик и фокус) са свързани с такива признаци като референциална/нереференциална употреба, одушевеност/неодушевеност, определеност/неопределеност. Типичният топик например е референциален, одушевен, определен и т.н. Типичният подлог в испанския език е пресечна точка на топик и агенс.

Може да се направи аналогия между открояването на прототипните признаци на семантичните и дискурсивните роли на синтактичните категории и извеждането от Йелмслев на едноплановите неделими компоненти, т.нар. фигури, които изграждат двата плана на лингвистичния знак – кинеми (фонеме) и плереми (семи). Експлицирането на посочените компоненти хвърля светлина върху същността и механизмите на еволюцията на знака. Особено релевантна за настоящата статия е аналогията с плеремите от плана на съдържание, тъй като фокусът върху прототипните признаци на семантичните и дискурсивните роли позволява да се проследи развитието им в синхрония и диахрония в разносистемните езици, а също така да се осмисли влиянието на синтактично значимите признаци върху функционирането на типичните и нетипичните подлози в рамките на един език, в частност испанския.

Важно е да се отбележи, че синтактичните категории са производни от семантични и прагматични отношения, но не се свеждат само до тях, тъй като зависят и от вътрешните правила на организация на съответната езикова система. Ще се опитаме да илюстрираме това със сравнителния анализ на следните примери с нетипичен подлог – пациенс, в български, руски, испански и английски език.

За сравнение:

(1)

Български език

Моят приятел си купи скъпа кола.

Скъпата кола бе купена от моя приятел.

Скъпата кола я купи моят приятел.

Руски език

Мой друг купил дорогую машину.

Дорогая машина была куплена моим другом.

Дорогую машину купил мой друг.

Испански език

Mi amigo se compró un coche caro.

El coche caro *fue comprado* por mi amigo.

El coche caro lo compró mi amigo.

Английски език

My friend bought an expensive car.

The expensive car *was bought* by my friend.

В първите примери от съответните езици подлогът е типичен: агенс и топик. Във вторите примери със страдателен залог е нетипичен: пациенс и топик. От гледна точка на влиянието на граматичната система на съответния език интерес представляват третите примери в деятелен залог, които са възможни само в български, испански и руски език. В тези три езика тематичният пациенс, разположен в началото на изречението, може да се оформи граматично и като пряко допълнение. В испански и български това е възможно, защото словоредът е свободен и прагматично натоварен. Деятелният залог се комбинира с дублирането на тематичното пряко допълнение посредством акузативна клитика. В руския пример с деятелен залог семантичната роля на прякото допълнение се експлицира от падежните окончания за винителен падеж. Подобен вариант е невъзможен в английския поради фиксирания и граматикализиран характер на словореда.

В рамките на една статия е трудно да се обхване цялото многообразие от модели за изразяване на нетипичния подлог в испанския език. Все пак ще се опитаме да анализираме най-релевантните от тях. Първата група примери илюстрира формалното представяне на подлога в зависимост от семантичната му роля и признаците на протоагенса на Даути (вж. Попова, 2012: 171, 172).

Например:

(2) Me *allegro de* su éxito. (експериенцер *подлог*, стимул *предложно допълнение*)

Радвам се на успеха му.

(3) Me *alegra* Ø su éxito. (експериенцер *непряко допълнение*, стимул *подлог*)

Радва ме успехът му.

Експериенцерът е подлог, когато е налице признакът „волево включване в дадено състояние“. При отсъствие на този признак експериенцерът е непряко допълнение.

Друг пример, който илюстрира важността на семантичните признаци на протоагенса при избора на подлог, е следният:

(4) Juan *perdió* las llaves (агенс *подлог*, пациенс *пряко допълнение*)

Хуан загуби ключовете.

(5) A Juan *se le* *perdieron* las llaves. (експериенцер *непряко допълнение*, пациенс *подлог*)

На Хуан му се загубиха ключовете.

В пример (5) дативната рефлексивна конструкция маркира липсата на контрол над действието от страна на Хуан. Трябва да отбележим, че посочената конструкция се използва често в испанския език и е продуктивен модел при формалното представяне на физиологичните и психологичните усещания с ниска степен на контрол от субекта.

Например:

- (6) Se le pusieron los pelos de punta.
Изправи му се косата.
- (7) Se te sube el alcohol a la cabeza. (букв. Алкохолът ти се качва в главата.)
Алкохолът те удря в главата.
- (8) Se me ha dormido el pie.
Изтръпна ми кракът.

От анализираните примери се вижда, че отсъствието на посочените синтактично значими и прототипни признаци на глаголната семантика водят до инверсни конструкции със специфично маркиране на подлога под определена степен на активност.

Сложната природа на синтактичната категория подлог се проявява и при функционирането му с инакузативни предикати. Те са информативно слаби и служат за въвеждане на подлога в центъра на внимание. Тъй като семантиката им предполага по-малка степен на активност, те приписват на аргумента семантичната роля пациенс. При тях се наблюдава и атипична селекция на фокуса, т.е. подлогът е фокус и не е в начална позиция. Симптоматичен е фактът, че подлогът в този случай може да бъде недетерминирана номинална синтагма.

Например:

- (9) Mañana llegarán expertos.
Утре ще пристигнат експерти.

Трябва да отбележим обаче, че при предикатите за психическо, физиологично състояние и емоция в някои случаи не се наблюдава специфично маркиране на подлога, а противоположна тенденция към обобщеност и абстракция, към метафорична граматикализация. Част от указаните емоционални и психични процеси „се определят“ и това позволява включването им в традиционните синтактични схеми. Специфична характеристика на испанския език е предпочитанието към метафорите за притежание и движение.

Например:

- (10) Tengo hambre./Tengo sed/Tengo sueño./Tengo miedo. (букв. Имам глад./Имам жажда./Имам сън./Имам страх.)
- (11) Гладен съм./ Жаден съм. /Спи ми се./ Страх ме е. (срв. I am hungry./I am thirsty./I am sleepy./I am afraid.)

Както се вижда от примерите, в българския и английския език (за разлика от испанския) преобладават метафорите за атрибуция на физиологичните и психичните състояния на субекта.

Накрая бихме искали да се спрем на маркирането на подлога като контрастен фокус. Подобно маркиране не е обусловено от семантиката на предиката и не променя темо-рематичното разпределение на информацията. То има субективен и факултативен характер. Разположено е на парадигматичната ос на информационното структуриране и се осъществява чрез перифрастична експанзия на изказа, в резултат на което се получава емфатична конструкция (вж. Moreno Cabrera, 1999, Gutiérrez Ordóñez, 2000). Перифрастичното разширение се състои от два елемента: относително местоимение *quien/el que* в съответните род и число + трето лице единствено число на глагола *ser*. Възможни са три словоредни варианта. Така например емфатичните варианти на фразата *Entra Juan*. (Влиза Хуан.) са следните:

(12) Juan es quien (el que) entra. (Хуан е този, който влиза.)

(13) Quien (el que) entra es Juan. (Този, който влиза, е Хуан.)

(14) Es Juan quien (el que) entra. (букв. * Е Хуан този, който влиза.)

В посочените примери относителното местоимение *quien* или *el que* се комбинира с топика на неутралната фраза *entra* и задава интензионала на понятие, чиято спецификация се реализира от подлога, който е контрастен фокус. Фокусирането на подлога и маркирането му като единствено възможен вариант в дадена ситуация често се налагат поради комуникативната необходимост да се коригира неправилно предположение от страна на събеседника или просто да се фокусира вниманието върху даден субект. В испанския език емфатичната конструкция е бинарна (подлог–сказуемно определение) и се получава в резултат на метафоричен пренос по аналогия с темо-рематичната структура на изказа, която е разположена на синтагматичната ос на информационното структуриране и отразява обективно постъпателното разпределение на информацията в текста. За разлика от неутралния вариант емфатичната конструкция се явява индексален и метонимичен знак, който директно препраща към комуникативното намерение на говорещия. Подобна функционална семантика е доказателство за постепенната ориентация на процеса на граматикализация към субективните аспекти на реалната комуникация.

В по-нататъшното изложение е интересно да проследим как специфичните особености на изолиращ език като китайския влияят върху формалното представяне на подлога.

Условия и варианти на реализация на категорията подлог в китайския език

В китайския език отсъстват каквито и да било падежни категории или други формални маркери, които да разграничават статуса на именните членове на изречението (актантите), отсъстват също и съгласувателни категории на предиката по отношение на подлога в изречението. Поради изолиращия характер на езика и преобладаващото отсъствие на формална маркираност на каквито и да било граматични отношения ролята на подлога се определя изключително въз основа на информационната и синтактичната структура на изказването, той заема обикновено начална позиция в изречението или определена позиция в топика (темата) на изказването. Предвид това можем да считаме, че чисто граматичните признаци за определяне на категорията подлог са типологично зависими и не представляват универсални критерии (напр. в китайския език напълно отсъстват).

Предвид гореизложените типологични особености на китайския език разглеждаме три фактора при определяне на категорията подлог – семантичните роли на елементите на фразата, предопределени от типа на предиката; мястото на актантите в синтактичната и информационната структура на изказването (вкл. фактори като определеност и референциална употреба на номиналните синтагми – релевантност и детерминация); комуникативния фокус, типа на комуникативния акт и мястото на изказването в свръхфразовото единство на текста.

Погледнато в по-универсален план, съществува възприет в една или друга степен комплекс от детерминиращи функции, обуславящи определянето на подлога за разлика от останалите актанти на фразата:

- В обективно-семантичен аспект – функция на агенс (субект), експериментер на възприятие/чувство/състояние, носител на признак и пр. (в зависимост от типа на предиката)
- В комуникативен аспект – функция на топик на изказването
- В логически аспект – функция на субект на съждението
- В психологически аспект – функция на изходна представа на изказването (с допълнителен признак определеност) (ЛЭС, 1990: 379).

Тези функции могат да бъдат реализирани изцяло или в определена степен, като частичната реализация обикновено води до формални изменения и допълнително маркиране на определени елементи на фразата. Многофакторното определяне на подлога дава възможност за сравняване на реализацията на типичните и нетипичните подлози и на тази основа – за формиране на йерархия на свойствата, характерни за подлога (Попова, 2012: 117). Особено продуктивно в това отношение би било разглеждане на даденото явление в разносистемни езици, включително и в диахронен план, с цел да бъдат въз-

можно най-цялостно и универсално представени потенциалните характеристики и начини за изразяване на категорията подлог.

Интересни наблюдения в диахронен план могат да бъдат направени на базата на старокитайския език, в който субектът-подлог регулярно се изпуска в случаите, когато може да бъде възстановен от контекста, дори при смяна на агенс в последователни изказвания. При това елипсисът на подлога-субект представлява именно норма или преобладаваща тенденция в построяване на старокитайския текст и това явление се наблюдава именно на ниво свръх-фразово единство; то не може да бъде разглеждано изолирано в рамките на отделно изречение.

Още повече внимание при диахронното разглеждане на категорията подлог в китайския език предизвиква фактът, че в съвременния китайски език наблюдаваме точно противоположното синтактично явление – изразяването на подлога-субект е практически задължително (с някои редки изключения), т.е. въз основа на диахронията на китайския език можем да наблюдаваме диаметрално противоположна промяна по отношение на част от синтактичните характеристики на подлога, без наличие на съществени изменения в цялостната морфосинтактична структура на езика.

Въпросът за историческите промени в изразяването на подлога в китайския език представлява обширна тема, която все още не е задоволително осветена в научните изследвания и изисква самостоятелно обширно диахронно изследване, което не е предмет на настоящата разработка.

В съвременния китайски език изразяването на подлога представлява норма, той по правило заема първа позиция в синтактичната структура, при което стандартният словоред на китайската фраза е S – V – O. Възможните промени на типичната (комуникативно неутрална) конструкция са строго ограничени като варианти и са свързани основно с изменение на информационната структура на фразата и изразяването на категорията определеност/неопределеност на актантите.

Вариантите за изразяване на подлога в зависимост от реализацията на потенциалните му функции в съвременния китайски език могат да бъдат обобщени в следните основни категории:

А) Прототипен подлог с пълна реализация на възможните функции – подлогът представлява субект (агенс), топик на изказването, субект на съждението, притежава признака определеност и референтност. Словоредът на фразата е стандартен: S – V – O.

(15) 王老师教我们汉语。

Wáng lǎoshī jiào wǒmen hànyǔ.

[Уан – учител – преподавам – ние – китайски език]

Учителят Уан ни преподава китайски език.

Б) Ролята на подлог могат да играят субстантивирани предикати² или цели предикативни фрази, които в случая представляват топик на изказването и субект на съждението, без да имат ролята на агенс (субект на действието/състоянието).

Например:

(16) 虚心使人进步，骄傲使人落后。(Liu et al, 2006: 455)

Xūxīn shǐ rén jìnbù, jiāo'ào shǐ rén luòhòu.

[Скромнен – карам_{caus.v.} – човек – напредвам, горделив – карам_{caus.v.} – човек – изоставам]

Скромността помага на човек да върви напред, (докато) тщеславието го кара да изостава.

(17) 游泳是我最喜欢的运动。

Yóuyǒng shì wǒ zuì xǐhuān de yùndòng.

[Плувам – копула – аз – най – харесвам – *de*_{attr.part.} – спортувам]

Плуването е любимият ми спорт. (букв. Да плувам – това е спортът, който най-много харесвам.)

(18) 多喝开水对身体很有好处。

Duō hē kāishuǐ duì shēntǐ hěn yǒu hǎochù.

[Много – пия – топла вода – за – здраве – много – имам – полза]

Пиенето на повече топла вода е полезно за здравето.

(19) 他说的正是我想要的。(Liu et al, 2006: 455)

Tā shuō de zhèng shì wǒ suǒ xiǎng de.

[Той – казвам – *de*_{attr.part.} – точно – копула – аз – *suǒ*_{relative pron.} – мисля – *de*_{attr.part.}]

Той каза точно това, което (и) аз си мислех. (букв. Което той каза, е точно това, което (и) аз си мислех.)

Интересно е да се отбележи, че предвид липсата на граматично маркиране на частите на речта и синтактичните функции на думите в изречението такъв тип субстантивирани предикати в ролята на подлог обикновено нямат никакво формално маркиране и се реализират единствено чрез синтактичната си позиция. Изключение в това отношение са предикативни определения към име, субстантивирани с помощта на атрибутивната частица 的 *de*, при това определяемото – име може да отсъства в случаите на подразбиране, както е показано в пример (19).

В) Пасивен подлог, при който е подменена първичната функция на субект (агенс) в полза на обекта (пациенс), превърнат в субект на съждението, реализиращ в дадения случай всички останали характеристики на подлога (топик, изходна представа в изказването, определеност).

² Прилагателните в китайския език спадат към категорията предикативи, тъй като изпълняват функцията на сказуемо самостоятелно, без необходимост от копула.

(20) 礼物 (被妹妹) 拿走了。

Lǐwù (bèi mèimei) ná zǒule.

[Подарък (*bei*_{pass.} – по-малка сестра) – взимам+отивам – *le*_{asp.}]

Букв. Подаръкът беше взет (от по-малката сестра).

Пасивната конструкция може да бъде изградена както чисто позиционно, т.е. чрез прехвърляне на обекта на действието в позицията на подлог и тема, така и чрез допълнително маркиране с показателя за пасив 被 *bei*, който може да въвежда субекта на действието, но може и да отсъства – в такъв случай 被 *bei* изпълнява акцентираща пасивното значение на предиката функция.

Следва да отбележим, че граматически факултативният показател за пасив 被 *bei* освен пасивно и акцентиращо значение има и определена модално-оценъчна импликация, представяйки действието като негативно за обекта (пациенс) или неблагоприятно от гледна точка на говорещото лице (срв. с понятието страдателен залог в българския и руския език). Тази функция на показателя произтича от наследената в процеса на граматикализация оценъчна семантика на пасивните глаголи в старокитайския и среднокитайския език, които са се отличавали по своята отрицателна или положителна конотация по отношение на топикализирания обект. В съвременния китайски език показателят 被 *bei* (в сравнение с по-разговорните пасивни маркери 叫 *jiao*, 让 *rang*, 给 *gei*) запазва основната си негативна оценъчна окраска, но постепенно започва да се използва и с неутрална пасивна конотация. Интерпретацията на оценъчните качества на маркера се актуализира единствено в рамките на конкретния контекст и дори в някои случаи на надезиково равнище, в зависимост от възприемането на дадената ситуация от участниците в комуникацията или преценката на говорещия относно случилото се с дадения обект. Тоест като цяло можем да констатираме непосредствената роля на надезиковите прагматични фактори и ситуативния контекст във функционирането на дадения синтактичен показател с потенциални оценъчно-експресивни импликации, сред които негативната конотация се възприема като дифолтен вариант.

Г) Тематичен подлог – при промяна на стандартното неутрално актуално членение (обичайно субектът на действието заема начална позиция във фразата) за китайския език е характерна възможността началната позиция на топика да бъде представена от локатив, при което комуникативната цел на изказа е да опише какво се случва на определено място (топик). Този тип конструкции са спорни от гледна точка на определяне на подлога, тъй като субектът на действието може да се появи в следглаголна позиция в рамките на фокуса на фразата, при което имаме разминаване в стойностите на два от показателите за дефиниране на подлога. В китайското езикознание стандартно като подлог се разглежда началният локативен елемент, ако в предглаголна позиция отсъства субектът на действието.

Например:

(21) 前边来了几个人。

Qiánbian lái le jǐ ge rén.

[Отпред – идвам – *le*_{asp.} – няколко – *ge*_{class.} – човек]

Отпред дойдоха няколко човека.

При липсата на каквато и да било граматична маркираност на синтактичните функции на актантите или съгласуване на глагола в китайската лингвистика се приемат за водещи позиционният критерий и информационната структура на фразата, извеждаща като топик и субект на съждението първия (локативен) компонент на фразата. Този подход все още е обект на научни дискусии. Без да навлизаме в подробности около аргументите на тези дискусии, можем да наблюдаваме обективно разделянето на функциите *субект на действието* и *субект на съждението*, което в китайския език се изразява чрез транспозиция на агенса от каноничната предглаголна към нестандартната следглаголна позиция, която е предназначена за неопределените нереперентни аргументи. Този тип фразови структури могат да бъдат сравнени с изреченията, образувани от иначе субективни глаголи в испанския език поради семантичните сходства на предикатите и синтактичната структура на фразата в двата езика. За разлика обаче от испанския език, в който при сходни семантико-синтактични условия агенсът запазва статута си на подлог независимо от това, че излиза от топика (вж. пример (9)), в китайския език неопределеният агенс, който се прехвърля в сферата на фокуса, изгубва функцията си на подлог и субект на съждението, която съответно се заема от неканоничния, но превърнат в топик и изходна представа на изказването подлог – локатив (според утвърдените разбирания в китайската лингвистична традиция). На тази основа можем да заключим, че за китайския език информационното разпределение на фразата и позиционното обозначаване на логическия субект на съждението (дори бил той и локатив) се явяват приоритет или по-високо ниво на организация на изказа по отношение на връзката агенс–подлог.

Д) Представените дотук материали и изводи биха могли да ни наведат на мисълта, че в китайския език подлогът се определя главно като топик и субект на съждението. Съществуват обаче случаи, при които топикът и подлогът не съвпадат и се изразяват отделно в изречението.

Например:

(22) 这件事，你知道吗？

Zhè jiàn shì, nǐ zhīdào ma?

[Това – *jiàn*_{class.} – нещо – ти – знам – *ma*_{interrog.part.} ?]

Това нещо ти знаеш ли (го)?

В такъв тип фрази топикът, представляващ най-често обектът на действието (или друг тип актант извън категорията на агенса), е представен в стан-

дартната начална позиция в ролята на субект на съждението, след което следва подлогът – агенс и субект на предиката. Топикът се разграничава от останалата част на изречението обикновено чрез запетая, а в устната реч – интонационно и чрез кратка пауза. При това актантът, изведен от стандартната си следглаголна позиция и използван в ролята на топик в самото начало на фразата, обикновено не се дублира чрез местоимение в обичайната си синтактична позиция, както например в българския (в дадения пример чрез местоимението „го“) и други европейски езици, макар че такова повторение не е невъзможно.

Е) Друг особен случай на взаимодействие и разминаване между различните възможни характеристики на подлога в китайския език представляват т.нар. конструкции 主谓谓语句, т.е. буквално „изречения със сказуемо, състоящо се (от своя страна) от подлог и сказуемо“.

Например:

(23) 玛丽发音很标准。

Mǎlì fāyīn hěn biāozhǔn.

[Мери – произношение – много – стандартен]

Букв. Мери – произношението (й) е много точно.

(24.А) 他身体很好。

Tā shēntǐ hěn hǎo.

[Той – здраве – много – добър]

Букв. Той – здравето (му) е много добро.

Този тип конструкции се образуват най-често с прилагателни имена в качеството на сказуемо и обикновено описват състоянието или качеството на субекта на изказването (в ролята на топик, наричан на китайски „голям подлог“) по отношение на конкретен негов аспект (субект на състоянието, наричан на китайски „малък подлог“). Те се отличават от конструкциите, описани в точка Д по това, че в ролята на тема се използват не обектът на действието или друг актант извън агенса, а по-широко понятие за субекта на ситуацията („голям подлог“), който е разгледан в някаква своя частност или аспект, представляващ „малкият подлог“ в състава на фокуса на изказването.

Интересно е да се отбележи, че идентични изречения като примери (23) и (24) без формални изменения (възможно е добавяне на атрибутивната частица 的 *de*, но не е задължително) могат да има и друг вариант на синтактична и информационна структура, при която т.нар. голям подлог от посочените погоре примери се превръща в определение към втория компонент на фразата („малкият подлог“ от примерите, или субекта на състоянието/качеството). Тази интерпретация коренно променя информационната и синтактичната структура на изказването, обикновено без формално обозначаване, а разликите в членението и смяната на синтактичните роли се изразява единствено интонационно и чрез позицията на паузата, която маркира границата между топика и фокуса, различна в двата случая.

За сравнение с пример (24.А):

(24.Б) 他身体很好。

Tā shēntǐ hěn hǎo.

[Той – здраве – много – добър]

Букв. Неговото здраве е много добро.

На тази основа можем да направим извода, че в китайския език в определени случаи разграничаването на вариантите за актуално членение и съответно семантичните и синтактичните роли в изречението се осъществява единствено чрез фонетични признаци и може да остане нееднозначно (т.е. в полето на субективната интерпретация) в писмения текст.

Имайки предвид строго структурирания словоред на китайската фраза, следва да разгледаме за сравнение и друг вид конструкция, в която топикът (в начална позиция) е представен от дума за време.

Например:

(25) 今天我不能去学校。

[Днес – аз – не – мога – отивам – училище]

Jīntiān wǒ bùnéng qù xuéxiào.

Днес аз не мога да отида на училище. (превод по словоред)

Следва да се отбележи, че обстоятелството за време (в случая „днес“) може да заема позиция както в самото начало на изречението, преди подлога-субект, изпълнявайки комуникативната функция на топик, така и след подлога, в рамките на групата на сказуемото, или фокуса на изказването. И в двата позиционни варианта то се разглежда като обстоятелствено пояснение за време. Ако обаче такъв тип думи се използват като субект на изказването самостоятелно, без наличие на друг вид номинален субект, те заемат ролята на подлог в изречението.

Например:

(26) 今天比较冷。

Jīntiān bǐjiào lěng.

[Днес – сравнително – студен]

Днес е доста студено.

(27) 今天9月24日。

Jīntiān 9 yuè 24 rì.

[Днес – 9 – месец – 24 – ден]

Днес е 24 септември.

Ж) Специално внимание по отношение на изразяване на категорията подлог изискват случаите, в които именната (топик) и предикативната част (фокус) на изречението сменят местата си и подлогът съответно по изключение заема позицията след предиката. В такъв случай между двете части на изрече-

нието се поставя запетая, често присъства модална или въпросителна частица в края на фокуса, а фонетично частите се разделят с подчертана пауза.

Например:

(28) 真多啊，街上的人。

Zhēn duō a, jiē shàng de rén.

[Истински – много – *a*_{modal part.}, улица – на_{postposition} – *de*_{attr.part.} – човек]

О, толкова много хора (има) на улицата.

(29) 回来了吗，你妈妈？

Huílái le ma, nǐ māma?

[Връщам+идвам – *le*_{asp.} – *ma*_{interrog.part.} – ти – майка]

Върна ли се майка ти?

(30) 很好看呢，你这件衣服。

Hěn hǎokàn ne, nǐ zhè jiàn yīfú.

[Много – красив – *ne*_{modal part.}, ти – това – *jian*_{class.} – дреха]

Много красива е дрехата ти. (Еей, колко красива е дрехата ти!)

При този тип фрази с изменено (емфатично) актуално членение, при което фокусът предшества топика на изказването, можем да наблюдаваме, че двете части на информационната структура са много ясно и формално разграничени, почти като самостоятелни изказвания, при това субектът на изказването запазва признака определеност и референтност, също и статута си на подлог въпреки стандартно по-слабата позиция след сказуемото. Следва да отбележим, че този тип изкази са натоварени с подчертана стилистично-емоционална окраска и свързано с нея акцентно актуално членение, чиято комуникативна цел е да постави експресивно фокуса и новата информация непосредствено в начална позиция на изказването.

Изводи относно изразяването на подлога в китайския език

Предвид относително фиксираната синтактична структура на фразата в китайския език по отношение на изразяване на субект на съждението (топик), субект на действието/състоянието (агенс/експериенцер), категорията определеност/неопределеност на именната група и др. в китайската лингвистична традиция водещ фактор за определяне на подлога се оказва изходната позиция в развитието на фразата, която обичайно е представена от именна (или субстантивизирана предикативна) фраза в ролята на топик, представляваща субект на съждението. Съответно групата на предиката заема синтагматически втората позиция в построяването на изказа, идентифицирайки се с фокуса (ремата).

При сравняване на различните варианти на информационната и синтактичната структура на китайската фраза можем да наблюдаваме, че при наличието на топик и субект на действието (агенс) последователно в начална позиция, при което те описват напълно различни същности, подлогът се иден-

тифицира с агенса. Ако липсва обаче субект на действието в предглаголна позиция, в ролята на тематичен подлог се приема локативът, изпълняващ комуникативната функция на топик, дори когато реалният субект на действието е наличен в следглаголна позиция, но при това той се явява в „слаба“, неопределена позиция (извън комуникативния топик на изказването).

Въз основа на представения материал можем да заключим, че при определянето на подлога в съвременния китайски език приоритетна функция имат субектът на действието/състоянието (агенс/експериментер) и субектът на съждението, който стандартно заема начална или предглаголна позиция във фразата и където обичайно се разполагат определената именна група, изходната информация и топикът (темата) на изказването. Ако обаче субектът на действието не представлява топик, например при изразяването на пасив, или се намира в неопределена позиция след предиката, ролята на подлога се прехвърля върху топика (в последния случай локатив или локативна конструкция в началото на фразата) като субект на съждението. При наличието на акцентно маркирано актуално членение, при което топикът и фокусът разменят позициите си с цел постигане на определен емоционално-стилистичен ефект, субектът на действието, запазващ мястото си в състава на топика, бива разглеждан като подлог на изречението независимо от това, че заема позиция след сказуемото.

Заключение

В процеса на анализ на теоретичните постановки и емпиричния материал в настоящата статия се потвърждава релеванността на постиженията на модерната синтактична теория, в които се преформулира и преосмисля дефиницията на подлога като синтактична категория, производна от семантични и прагматични роли и обусловена от граматичната организация и вътрешната форма на съответния език.

На свой ред семантичните и прагматичните роли са разложими понятия и в зависимост от синтактично значими прототипни признаци се разполагат в семантичен континуум и взаимодействат с комуникативния контекст. Осмислянето на системните закономерности на функционирането на подлога в синхронен и диахронен план откроява взаимодействието на формалните, синтактичните и прагматичните аспекти и позволява да се осмисли в дълбочина същността на дадената синтактична категория, да се изведат универсалните и специфичните ѝ характеристики в различни езици. Включването на типологични данни от разноразлични езици дава възможност да се обяснят някои особености на функциониране на нетипичните, „лоши“ подлози в испанския език. Относно китайския език в сравнителен план констатираме различна приложимост/неприложимост на общоустановените диференциални признаци на подлога, както и по-специфичен тип динамично взаимодействие между

релевантните признаци с няколко степени на условност при реализацията на синтактичната и комуникативната структура на фразата. При това за окончателната логическа интерпретация на изказването много важно, а в редица случаи и определящо значение имат надезиковите комуникативни обстоятелства.

Прототипното определение на категорията позволява да се изведе взаимодействието между синтаксиса, семантиката и прагматиката като универсален принцип на функциониране на синтактичната категория подлог, обяснява отсъствието ѝ в някои езици, а също така съотношението ѝ с категорията топик в други. В хода на изследването става ясно, че в различните езици варират изборът на синтактично значимите прототипни признаци и начинът на формално представяне. Така например липсата на формални маркери в китайския език води до засилване на ролята на контекста, инференциалните процеси и прагматичната интерпретация. В резултат на това се наблюдава различно съотношение на граматиката и прагматиката, на конвенционалния и инференциалния модел за подаване и обработка на информация, за експлицирането на синтактичните категории. Извеждането на общите и специфичните характеристики на функциониране на подлога в двата езика илюстрира различните стратегии за постигане на едни и същи комуникативни цели и представлява надеждна база за вътрешноезиков и междуезиков анализ.

Библиография

- Comrie, B. (1989), *Language Universals and Linguistic Typology: Syntax and Morphology*, Blackwell Publishers, Oxford.
- Dowty, D. (1991), “Thematic proto-roles and argument selection”, in *Language*, 67, pp. 547–619.
- Gutiérrez Ordóñez, S., (2000), *Temas, remas, focos, tópicos y comentarios*, Arco/Libros, Madrid.
- Ikegami, Y. (1991), ‘DO-language’ and ‘BECOME-language’: Two Contrasting Types of Linguistic Representation” In Ikegami (Ed.), *The Empire of Signs. Semiotic Essays on Japanese Culture*, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, pp. 285–326.
- Li, C. N., and Thompson, S. A. (1976). “Subject and topic: A new typology of language”, in C. N. Li (Ed.), *Subject and topic*, Academic Press, New York, pp. 457–489.
- Moreno Cabrera, J. C. (1987), *Fundamentos de Sintaxis General*, Síntesis, Madrid.
- Moreno Cabrera, J. C. (1999), “Las funciones informativas: las perífrasis de relativo y otras construcciones perfrásticas”, in *Gramática descriptiva de la lengua española, I tomo*, Espasa Calpe, Madrid, pp. 4245–4302.
- Van Valin, R. D. (1993), “A Synopsis of Role and Reference Grammar”, in *Advances in Role and Reference Grammar*, J. Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, pp. 1–164.

Wierzbicka, Anna (1996), *Semantics: Primes and Universals*. Oxford University Press, Oxford and New York.

ЛЭС (1990), *Лингвистически енциклопедически словарь*. Гл.ред. В.Н.Ярцева. Изд. „Советская энциклопедия“, Москва (Lingvističeskij enciklopedičeskij slovar. Gl.red. V.N.Yartseva. Izd. “Sovetskaya enciklopedija”, Moskva.)

Пенчева, М. (1998), *Човекът в езика. Езикът в човека*, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София. (Pencheva, M. (1998), *Chovekât v ezika. Ezikât v choveka*, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, Sofia.)

Попова, М. (2012), *Семантични и прагматични аспекти на синтактичните категории в съвременния испански език*, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София. (Popova, M. (2012), *Semantični i pragmatični aspekti na sintaktičnite kategorii v savremenniya ispanski ezik*, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, Sofia.)

刘月华, 潘文娱, 故韡 (2006). 实用现代汉语语法. 商务印书馆, 北京. (Liu Yuehua, Pan Wenyu, Gu Wei (2006), *Shiyong xiandai hanyu yufa*. Shangwu yinshuguan, Beijing.)

Проф. д-р Милена Попова

m.popova@uni-sofia.bg

Факултет по класически и нови филологии

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504

България

Доц. д-р Антония Цанкова

a.tsankova@uni-sofia.bg

Център за източни езици и култури

бул. „Тодор Александров“ 79, София 1303

България

Prof. Milena Popova, PhD

m.popova@uni-sofia.bg

Faculty of Classical and Modern Philology

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15 Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504

Bulgaria

Assoc. Prof. Antonia Tsankova, PhD

a.tsankova@uni-sofia.bg

Center for Eastern Languages and Cultures

79 Todor Alexandrov Blvd, Sofia 1303

Bulgaria

Вербалният хумор в превода: „Менехмовците“ на Плавт

Катрин Якимова-Желева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Katrin Iakimova-Zheleva

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Katrin Iakimova-Zheleva. VERBAL HUMOR IN TRANSLATION: MENAECMI OF PLAUTUS

Abstract. The text examines selected comic moments from Plautus’ comedy *Menaechmi* with a main focus on verbal humor and the translation of those excerpts into Bulgarian in Alexander Nichev’s translation. The translation model of Jean-Paul Vinay and Jean Darbelnet with its strategies and procedures is applied to each of the cited examples, briefly examining the relationships between its structural elements and illustrating what entail those among them, necessary for this analysis. The study’s purpose is to establish to what extent this model, with its great influence in the field of translation studies and its hierarchical structure, is applicable to the translation of verbal humor and which aspects of comic display remain possibly unattainable for transfer into the target language and culture and for what reason.

Keywords: comedy, humor, translation, Plautus

Катрин Якимова-Желева. ВЕРБАЛНИЯТ ХУМОР В ПРЕВОДА: „МЕНЕХМОВЦИТЕ“ НА ПЛАВТ

Резюме. Текстът изследва подобрани комични моменти от Плавтовата комедия „Менехмовците“ с основна насоченост към вербалния хумор и преноса на тези откъси на български език в превода на Александър Ничев. Към всеки от изведените примери е приложен преводният модел на Жан-Пол Вине и Жан Дарбелне с неговите стратегии и процедури, като накратко се разглеждат отношенията между изграждащите го елементи и се илюстрира какво представляват онези от тях, които са необходими за настоящия анализ. Целта на изследването е да се установи доколко този модел предвид голямото му влияние в средите на преводознанието и йерархично изградената му структура е приложим към превода на вербален хумор и кои аспекти

на комичното изказване остават евентуално недостижими за пренос в целевия език и култура и по каква причина.

Ключови думи: комедия, хумор, превод, Плавт

Научно изследване/Research

Преводът на хумор е един от най-слабо разглежданите аспекти на превода. Според Делия Киаро това е следствие от изключителната трудност на създаването на адекватни преводи, които първоначално са били остроумни по замисъл (Chiario, 2001: 570). Прежеждането на вербален хумор се сблъсква с две основни препятствия, пояснява тя: различните езици и различните култури (Chiario, 2001: 569). Ако приемем за отправна точка теорията за несъответствието, според която хуморът се постига чрез нарушаване на дадени обществени норми (Каръл, 2020: 36), и добавим към нея разбирането, че всяко общество създава собствени норми, които е много вероятно да се отличават от нормите на другите общества, то е видно как това може да породи затруднения при пренасянето на даден хумористичен елемент извън обществото, за което е предназначен.

Повечето преводни таксономии и класификации не включват в моделите си средства и техники за превод на хумор и като цяло изследователските кръгове обръщат по-малко внимание на тази сфера от преводазнанието вероятно поради трудностите, които създава преносът на специфичните елементи, изграждащи даден комичен момент. Говорим за онези случаи, в които комичният ефект не може да бъде пресъздаден, или поне не достатъчно въздействащо, с помощта на наличните разработки, описващи разнообразни техники за превод, при които се запазват един или друг елемент на хумористичното изказване, но не и неговата многопластовост (например се запазва даден звуков ефект, но смисълът се променя драстично или се запазва смисълът, но се губи формалната особеност). Това е особено вярно за вербалния хумор, при който се намесват не само особеностите на даденото общество и култура, но и на езика – игри на думи, алитерации, каламбури, етимологични фигури и др. Все пак съществуват няколко модела, които изглеждат обещаващо (теорията за еквивалентността и еквивалентния ефект на Юджин Найда, класификацията от еквивалентности на В. Колер – денотативна, конотативна, прагматична и т.н., скопос теорията на Ханс Вермеер и Катарина Райс, таксономията на Жан-Пол Вине и Жан Дарбелне), и чрез анализ на преноса на комичния ефект при прилагането на някой от тях би могло да се определи дали той е подходящ и къде са нужни допълнително изследване или преработка, за да се стигне до създаването на самостоятелен модел за превода на хумор като обща ориентация, ако не друго. Възможно е такъв инструментариум да съ-

ществува сред вече изведените модели за превод, но все още няма установено нищо конкретно и приложимо по този въпрос. По тази причина в настоящия текст възнамеряваме да изпробваме именно един такъв модел – този на Вине и Дарбелне – и приложимостта му към избрани комични моменти от комедията „Менехмовците“ на римския комедиограф Плавт (ок. 254–184 г. пр.н.е.).

В анализа си не навлизаме в дълбочина защо и до каква степен конкретните примери са комични, тъй като това е изследвано в друг текст на автора, разглеждащ същата комедия¹. Обръщаме внимание на начините, по които комичните моменти биват предадени в българския превод и към коя от процедурите в модела на Вине и Дарбелне бихме могли да ги съотнесем.

Една от най-големите трудности при превода на хумор е, когато той се базира на културна реалия или митологична препратка, които не биха представлявали никаква пречка за постигането на комичен ефект в обществото, от което произлизат, но биха затруднили значително някого извън него, освен ако не разполага с предварителни познания. Реализацията на комичния ефект и изживяването на комическото забавление като такова са свързани с разпознаването на несъответствието, на което се основава шегата. Ако читателят не разполага с нужната информация, за да разпознае несъответствието, шегата остава неразбрана и комичният ефект не е постигнат. Все пак чрез използването на различни техники е възможно да се запази поне известно количество от комизма. Предстои да изследваме до каква степен техниките – стратегиите и процедурите, от модела на Вине и Дарбелне подпомагат процеса на превода на хумор и до каква степен запазват комичния ефект в конкретните примери.

Таксономията на Жан-Пол Вине (1958) и Жан Дарбелне (1995) се смята за класическия модел сред този тип таксономии с широко въздействие в средите на преводазнанието (Munday, 2016: 87–88). Състои се от две основни стратегии – директен и косвен (*oblique*) превод, където под стратегия се разбира общата ориентация на преводача: към свободен или буквален превод; към превод, насочен към целевия (преводния) текст или оригиналния (изходния) текст и т.н. (Munday, 2016: 88), и от седем процедури: три принадлежащи към директния и четири – към косвения превод. Под процедура се разбират специфична техника или метод, които преводачът използва в определен момент в текста – например заемането на дума от изходния език, добавянето на обяснение или бележка в целевия текст и др. (Ibidem). Към тях има и редица допълнителни процедури, една от които е обяснителната бележка. Тя е често срещана при превода на вербален хумор поради високата степен на трудност за достигане на комичния ефект чрез други средства и особено при наличието на културна реалия, какъвто е случаят в първия ни пример.

---

¹ Якимова-Желева, „Менехмовците“ на Плавт: на какво са се смеели древните римляни“, XIX конференция на нехабилитираните преподаватели и докторанти от Факултета по класически и нови филологии (под печат).

Комичният момент се съдържа в следното обръщение на паразита към Менехъм:

Teneo dextera genium meum. (Pl. Men. 138)

Държа с дясната си ръка моя гений. (*букв.*)

Своя гений за ръка държа. (Ничев, 1978: 293)

На това място неподготвеният читател не би разбрал какво се има предвид под „гений“ и в какво се състои несъответствието, а именно, че у римляните това е „духът покровител, божественото въплъщение на оплодителната и жизнена сила на всеки мъж, негов пазител в живота, определящ съдбата му“ (Батаклиев, 2011: 96). Като нарича Менехъм свой гений, паразитът, освен че иска да го поласкае и да му се подмаже, предава и идеята, че от този човек зависи неговата съдба – дали ще пирува на обяд у Менехъм, или ще трябва да търси късмета си другаде. Принизяването на човешката съдба до възможността за обилен обяд и божествената намеса (която всъщност никак не е божествена, а тъкмо обратното, тъй като Менехъм е представен като човек, който краде от жена си, за да прави подаръци на любовницата си) за осъществяването на тази съдба представляват необходимото за създаването на комизъм несъответствие. За да успее читателят все пак да разбере намерението за шега в думите, преводачът е предоставил обяснителна бележка (Ничев, 1978: 517, бел. 11). В случая тя е необходима, тъй като буквалният превод – една от трите процедури, принадлежащи към директния превод – не успява да пренесе съдържащия се в изказването комизъм, но в същото време не е намерен подходящ аналог за адаптация – процедура на косвения превод, която променя културната препратка, когато дадено явление от изходната култура не съществува в целевата култура. Вине и Дарбелне смятат, че именно буквалният превод е идеалът, към който трябва да се стремим, като все пак допускат и възможността да се използват и други процедури, когато са налице структурни и металингвистични изисквания и при положение че значението е запазено. Затова в един текст можем да забележим и двете стратегии с принадлежащите им процедури, макар и все пак едната да преобладава.

Буквалният превод обаче, дори и с наличието на обяснителна бележка, рядко може да предаде директно заигравката или остроумието в по-специфичните случаи, като по този начин комичният ефект, който разчита за степента на въздействието си на незабавното разпознаване на шегата, бива отслабен. Косвеният превод изглежда по-обещаващата стратегия за особеностите на хумора, затова разглеждаме примери за всяка една от четирите му процедури с цел да установим до каква степен чрез тях елементите на хумора могат да се пренесат в целевия език и целевата култура.

*Messenio: propterea huic urbi nomen Epidamno inditumst,
quia nemo ferme huc sine damno devortitur.* (Pl. Men. 263–264)

Месенион: Заради това името Епидамн на този град е сложено, понеже никой обикновено оттук без загуба не се отдалечава. (букв.)

Месенион: И не случайно Епидамн го кръстили – елате да ви дам, че да ме помните! (Ничев, 1978: 301)

Играта на думи *Epidamno–damno* се състои в представата за град Епидамн като място на измами, гуляй, порочни жени и хитри измамници (Klein, 2022: 31), откъдето никой не си е тръгнал неощетен. Римляните дори прекръстили града, когато попаднал под тяхна власт, поради суеверие, което твърдяло, че посещаването на града непременно е свързано с някаква загуба (Riley, 2011). Играта на думи се стреми да подчертае именно тази идея, като използва съдържашката се в наименованието на града дума *damnum* със значение „загуба, щета“, „финансова загуба; глоба“, за да предизвика съответните конотации. Преводачът е избрал да запази формалната прилика между двата елемента на игрословицата – Епидамн–дам, като по този начин изменя граматическата категория на думата *damnum* от съществително в оригинала на глагол в превода. Този тип промяна е характерен за процедурата транспозиция от модела на Вине и Дарбелне с тази разлика, че тя не предполага промяна в смисъла, каквато наблюдаваме тук, а само промяна от една част на речта в друга (Munday, 2016: 90). Важно е да отбележим, че все пак изменението е частично. Написано като закана „елате да ви дам“, изказването създава конотации за причиняване на някаква вреда – както в израза „ще му дам да разбере“, т.е. „ще го накажа“ (Андрейчин, 2018: 152), макар и по-скоро да насочва към вреда от телесен, а не финансов характер, както се опитва да намекне оригиналът. Друга възможна процедура, към която би могъл да спада този пример, е адаптацията. Тя включва промяна на културна препратка, когато дадена ситуация от изходната култура не съществува в целевата култура (Munday, 2016: 91). От една страна, играта на думи разчита на повторението на думата *damnum* във и извън името на града Епидамн, но се позовава и на репутацията на самия град като причинител на загуба. По тази причина можем да предположим, че е възможно името му да е предизвиквало съответните конотации на вреда и загуба със себе си у античния човек. Следователно бихме могли да го възприемем като културен феномен, който не би могъл да пренесе съответните скрити значения извън изходната си среда и затова трябва да бъде адаптиран. Преводачът е потърсил подходящ израз от целевата култура, който да успее да предаде ако не същите, то подобни конотации, като в същото време запази и формалното съответствие. Втората част от изказването „че да ме помните“ сама по себе си също е резултат на преводна процедура – една от допълнителните. Пояснението е процедура, която се използва за явното представяне на информация, която е скрита, т.е. не пряко изведена в изходния текст (Munday, 2016: 92). В случая пояснението е използвано не само поради метрически съображения, но и за да допълни идеята, че ще бъде причинена толкова голяма

вреда, че да бъде запомнена. Това е устойчив израз в българския език – заканата за някакво наказание и последващият резултат на помненето, който се среща например в приказката „Гримата братя и златната ябълка“ на Ангел Каралийчев (Каралийчев, 2019: 22): „Ей сега ще ти дам аз една ябълка, че да ме запомниш“. Същата идея се предава и в израза от Родопския регион „я ша та подкова адно хубаво тебе, та тук-таме ша стипаш“ със значение „така ще те подреда, че ще ме запомниш“². Чрез тази добавка изказването добива естествено за целевата култура звучене и спомага за безпроблемното му възприемане от читателя. Играта на думи и комичният ефект са запазени до голяма степен.

Messenio: ... metum mihi adhibeam, culpam abstinenceam, ero ut omnibus in locis sim praesto: (Pl. Men. 983)

Месенион: ... страха на мен ще приложя, грешката ще държа далеч, ще помагам, за да съм на всички места: (букв.)

Месенион: ... Аз ще помня **страха**, ще избягвам **греха** и ще бъда готов за услуги. (Ничев, 1978: 338)

В този пример можем да говорим за вид модуляция по отношение на формите, които са избрани да пресъздадат сходно звучене в съответния език. Модуляцията е промяна в семантиката и гледната точка на изходния език, като тя може да бъде и на нивото на съобщението (Munday, 2016: 90). В латинския оригинал това са глаголите *adhibeam* и *abstinenceam*, докато в българския превод тази роля се пада на съществителните „страха“ и „греха“, като и в двата случая двете думи са равносрични, което подчертава звуковата особеност. Запазен е и паралелизъмът от оригинала *пряко допълнение – казуемо, пряко допълнение – казуемо*, който също подсилва звуковия ефект, но е предаден в обратен ред: *казуемо – пряко допълнение, казуемо – пряко допълнение*. Сменено е и мястото на личното местоимение в датив *mihi* (на мен) от междинно (между прякото допълнение *metum* и казуемото *adhibeam*) в начално. Тази модуляция е придружена и от друга, тъй като местоимението не запазва функцията си на непряко допълнение, а преминава в номинативна форма и съответно във функцията на подлог.

А можем да погледнем и по друг начин на тази особеност, като предположим, че самото *mihi* изцяло е пропуснато в превода, но е добавен чрез пояснение подлогът („Аз“), който в оригинала остава неназован пряко чрез лично местоимение в номинатив.

Към процедурата модуляция на нивото на съобщението можем да съотнесем следващия пример:

Men. Nil equidem paveo. Pen. Nisi unum: palla pallorem incutit. (Pl. Men. 610)

² Страница за Родопите и родопския диалект, достъпна на <https://www.napenalki.com/glossary.html?id=2541> (последно посетен на 11.10.2022 г.).

Менехъм: От нищо наистина не се страхувам. **Пеникъл:** Освен от едно: плащът страх вселява. (букв.)

Менехъм: Не треперя... Но от **плаща** нещо иде ми на **плач**. (Ничев, 1978: 319)

Играта на думи се състои в подобие на *palla* (плащ) и *pallorem* (тревога, безпокойство, страх), подсилено и от непосредствената им близост в оригинала. Българският преводач е запазил подобие на формално ниво, дори е запазил съотношението в сричките между двете думи, макар и в обратен ред (*palla*–*pallorem* – 2 към 3; плаща–плач – 3 към 2). За преноса на подобни елементи, отговорни за създаването на вербален хумор, няма отделна процедура, нито подходяща сред вече съществуващите. Вероятно процедурата еквивалентност (още наричана „идиоматичен превод“) се доближава най-много до това, което е необходимо за преноса на съвкупност от данни (в смислово, формално и/или функционално отношение), тъй като нейната задача е да предаде същата ситуация, но чрез различни стилистични или структурни похвати (Munday, 2016: 91). Същата ситуация обаче би могла да се предаде и без запазването на тези особености, които изграждат вербалния хумор в този пример. В това отношение категоризацията на Колер с петте типа еквивалентност, които включват и формална, и прагматична еквивалентност (т.е. запазването на функцията, в случая изказването да бъде забавно), изглежда по-подходяща и всеобхватна. От гледна точка на запазване на смисъла и промяна само на семантиката и гледната точка действително бихме могли да съотнесем този пример към модуляцията на Вине и Дарбелне, при това към модуляция на нивото на съобщението с подкатегория част <> друга част и/или смяна на символа, тъй като и в оригинала, и в превода плащът е източникът на някаква реакция: в първия случай тази реакция е страх, а във втория – плач. Бихме могли да спорим, че всъщност страхът е емоция, а плачът е действие и че емоцията страх може да се прояви чрез различни действия, включително и плач (срв. израза „разплака се от страх“). Тук можем да посочим, че в предходното изречение Менехъм казва, че не се страхува от нищо (*Nil equidem paveo*), и това бива съотнесено към страха (*pallorem*) от следващата реплика. Имаме действието *страхувам се* и емоцията *страх*. В превода на тяхно място откриваме „не треперя“ и „плач“, като и двете са действия и могат да бъдат причинени от емоцията страх. Не е сигурно доколко Плавт и Александър Ничев са избрали тези двойки думи именно по тези причини, но очевидните връзки между двойките във всеки от текстовете и тези *между* тях, дори и неволно осъществени, са налице и оказват своето подсъзнателно въздействие. И в двата варианта конотацията на думите е негативна; и плачът, и страхът успяват да предадат идеята, че плащът предизвиква нещо неприятно и е източник на негативни действия и емоции. Това е по-същественият резултат от употребата на избраните думи, отколкото конкретното явление, което всяка от

тях обозначава. Допълнително, както споменахме, в латинския оригинал *palla* и *pallorem* са поставени една след друга, за да се подсили въздействието от приликата между двете. В българския превод „плаща“ и „плач“ са значително по-раздалечени и приликата, съответно играта на думи, е по-трудно уловима, особено ако не я търсим изрично.

Последната от четирите процедури, принадлежащи към косвения превод, е еквивалентността, която вече споменахме. Тя не бива да се бърка с еквивалентността в модела на Найда или този на Колер, които отличават различни видове еквивалентност, обхващащи отделни аспекти на комуникацията (например формата, смисъла и/или функцията на съобщението). Еквивалентността на Вине и Дарбелне има по-тясна сфера на влияние, а именно предаването на същата ситуация, но с различни средства. До известна степен може да се каже, че има допирни точки с адаптацията с тази разлика, че при нея е необходимо условието ситуацията от изходната култура да не съществува в целевата култура, а не само да се изразява по друг начин.

Пример за еквивалентност намираме в следното изказване:

Menaechmus-Sosicles: ... ego te simitu novi cum Porthaone. (Pl. Men. 745)

Менехъм-Созикъл: ... Аз теб знам наравно с Портуаон. (*букв.*)

Менехъм-Созикъл: ... Тебе аз

познавам, колкото познавам баба ти. (Ничев, 1978: 327)

Еквивалентността на Вине и Дарбелне е изключително полезна при превода на идиоми (Munday, 2016: 91), какъвто е и разглежданият случай. Макар да можем да разглеждаме личността на Портуаон³ като част от културата на античния човек, от което би следвало да се отнасяме към нея като към културна препратка и съответно да използваме процедурата адаптация, тя не носи съобщението сама по себе си, а е част от идиом, чието цялостно значение е „изобщо не те познавам“. Александър Ничев е открил българско съответствие с израза „познавам те, колкото познавам баба ти“, което предава същата идея (ситуация). Така комизмът на изказването е запазен.

Моделът на Вине и Дарбелне има ясно изградена йерархична структура от стратегии и процедури, които подпомагат и улесняват процеса на превода, като му предлагат ясни и степенувани техники за справяне с отделните преводни единици. Тези единици могат да бъдат на нивото на най-малкия смислов елемент, на нивото на думата, на изказването, на текста. Това е изключително валидно за комизма, който може да се съдържа на всяко едно от тези места и дори на няколко едновременно. Стратегията на директния превод, чиято основна процедура – буквалният превод – е и препоръчваният

---

³ Портуаон бил баща на Ойней (царя на Етолия) и дядо на Деянира, съпругата на Херакъл (Херкулес) (Ничев, 1978: 520, бел. 43).

от Вине и Дарбелне метод за добър превод, има успеваемост при преноса на вербален хумор тогава, когато комизмът се състои в по-универсален елемент, познат не само на изходната аудитория, но и на целевия читател. Случаите, които допринасят за репутацията на хумора като за труднопреводим, са онези, при които комизмът се съдържа в елемент (или няколко различни елемента), характерен единствено (или най-вече) за изходната култура и/или изходния език, и няма директно съответствие в преводния език. Тогава често се налага един от елементите му да бъде жертван за сметка на друг – например формата за сметка на значението, функцията за сметка на формата и т.н. Затова и ние се насочихме предимно към стратегията на косвения превод и неговите процедури, които предлагат повече гъвкавост. Именно функцията обаче е това, което се намира в същината на комизма и комичния ефект; предизвиканата реакция и емоцията на комическото забавление са резултатът, към който се стреми едно комическо изказване. При анализа на примерите се вижда ясно, че някои от тях успяват да запазят комичността си до голяма степен при преноса чрез процедурите на разглеждания модел, по-конкретно еквивалентността и адаптацията. Необходими са допълнителни изследвания, за да се установи в какъв процент от случаите при употребата на тези две процедури това ще остане вярно. Другите две процедури – транспозицията и модулацията – засягат изменения предимно във формата и запазване на смисъла. Функцията като цел на съобщението отсъства. От това не следва задължително, че моделът не може да бъде използван при превода на вербален хумор. Провеждането на още изследвания би могло да покаже дали е възможна модификация на вече съществуващите процедури или добавяне на нова стратегия „функционален превод“ със собствени процедури, които да бъдат приложими към специфични случаи като превода на комизъм.

Библиография

- Андрейчин, Л., Л. Георгиев, Ст. Илчев, Н. Костов, Ив. Леков, Ст. Стойков, Цв. Тодоров (2018), *Български тълковен речник*, Наука и изкуство, София. (Andreichin, L., L. Georgiev, St. Ilchev, N. Kostov, Iv. Lekov, St. Stoikov, Tsv. Todorov, 2018, *Balgarski talkoven rechnik*, Nauka i izkustvo, Sofia).
- Батаклиев, Г. (2011), *Антична митология*, Изток-Запад, София. (Batakliiev, G. 2011, *Antichna mitologia*, Iztok-Zapad, Sofia).
- Каралийчев, А. (2019), *Тримата братя и златната ябълка*, Сиела Норма, София. (Karaliichev, A. 2019, *Trimata bratia i zlatnata iabylka*, Siela Norma, Sofia).
- Каръл, Н. (2020), *Тайната на хумора – кой, как и защо се смее*, Колибри, София. (Caral, N. 2020, *Tainata na humora – koj, kak i zashto se smee*, Kolibri, Sofia).
- Ничев, Ал. (1978), *Антични комедии*, Народна култура, София. (Nichev, Al. 1978, *Antichni komedii*, Narodna kultura, Sofia).

- Chiaro, D. (2008), 'Verbally expressed humor and translation', in Raskin, V., Ruch, W. (eds.), *The Primer of Humor Research*, Mouton de Gruyter, Berlin, pp. 569–608.
- Klein, V. Sophie (2022), *Plautus: Menaechmi*, Bloomsbury, London, New York.
- Munday, J. (2016), *Introducing Translation Studies*, Routledge, London, New York.
- Plautus, *Menaechmi*, достъпен на <https://www.thelatinlibrary.com/plautus/menaechmi.shtml> (последно посетен на 11.06.2022 г.)
- Riley, Th. H. (2011), '*The Comedies of Plautus*', достъпна на <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0101%3Aact%3Dprologue%3Ascene%3D0#note9>, (последно посетен на 11.06.2022 г.)

Катрин Якимова-Желева, докторант

kjjakimova@uni-sofia.bg

Факултет по класически и нови филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504
България

Katrin Jakimova-Zheleva, PhD Student

kjjakimova@uni-sofia.bg

Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
15 Tzar Osvooboditel Blvd., Sofia 1504
Bulgaria

ЧУЖДОЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ

FOREIGN LANGUAGE
LEARNING

Глобалният език на нашето съвремие

Цветанка Дилкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Tsvetanka Dilkova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Tsvetanka Dilkova. THE GLOBAL LANGUAGE OF TODAY

Abstract. This article is an attempt to shed light on the causes of the widespread spread of English around the world by turning it into a global language and global English. The criteria according to which a language can be considered a global language are set out. Its status inevitably has an impact on both the population of English-speaking countries and those who study it as a foreign language.

Keywords: global language, English language, global English language

Цветанка Дилкова. ГЛОБАЛНИЯТ ЕЗИК НА НАШЕТО СЪВРЕМИЕ

Резюме. Настоящата статия представлява опит да се хвърли светлина върху причините за широкото разпространение на английския език по света, превръщайки го в глобален език и глобален английски език. Посочени са критериите, според които един език може да се счита за глобален. Този статут оказва въздействие както върху населението на англоезичните страни, така и върху хората, които го изучават като чужд език.

Ключови думи: глобален език, английски език, глобален английски език

Гледна точка/ Viewpoint

Съвременният глобализиран свят се характеризира с междуезиково и межкултурно взаимодействие. Процесът на глобализация неминуемо и логично провокира идеята за един глобален език, който да функционира като средство за комуникация между хората по света.

Не съществува официална дефиниция на термина „глобален език“. Според *Concise Oxford Companion to the English Language* това е термин от края на

XX век, с който се означава език, използван навсякъде по света. В *The cultural politics of English as an international language* (Pennycook, 2017: 7–9) под „глобален език“ се разбира език, който се изучава и говори в международен мащаб. От значение е както броят на хората, които го използват като роден или като втори език, така и неговото географско разпространение и употребата му от международни организации и в дипломатическите отношения. Терминът „глобален английски език“ добива популярност през 90-те години на XX век. През 1997 г. Дейвид Кристъл използва този термин в книгата си *English as a global language*. Според него (Crystal, 2003: 3–4) един език придобива статут на глобален език, ако има специална роля във всяка страна. Под „специална роля“ се има предвид употребата на този език в страната като средство за комуникация с официалните институции (правителство, съдебна система, медии) и в образователната система, т.е. този език е приоритетен в сферата на чуждоезиковото преподаване независимо дали има официален статут в дадена държава.

Кристъл посочва, че един език става „глобален“ по два възможни начина (Пак там). Първият е официалният – езикът се избира да бъде „първи“ или „втори“ език в дадена страна. Вследствие на този избор езикът се използва за общуване в академичните, технологичните, научните, медийните и правителствените среди. Езикът може да има официален, полуофициален или статут на чужд език. В първите два случая е необходимо населението да владее езика, за да може да функционира успешно в това общество. Вторият начин езикът да се превърне в световен е да придобие образователен приоритет. В този случай, въпреки че не е официален за населението, той се изучава като задължителен предмет в училищата. До 90-те години на XX век например в много източноевропейски страни (в това число и в България), както и във Виетнам и Монголия руският език се изучава задължително в училищата и много от хората от това поколение и днес могат да използват този език при необходимост. След този период английският език измества руския като задължителен предмет за изучаване, следвайки западноевропейските тенденции в областта на чуждоезиковата политика. В резултат на масовото му изучаване английският придобива приоритетен статут в много държави по света и това го определя като глобален език.

Причините английският език да се превърне в глобален са няколко:

- Опростени граматически конструкции
- Лексикален състав, който в много отношения има допирни точки с редица романски и германски езици, а голяма част от него вече е част от речниковия фонд на редица други езици
- Не на последно място, по политически и икономически причини.

Връщайки се назад във времето към историята на латинския език, използван като международен език за общуване в книжовността и науката в Близ-

кия изток и Европа до XVIII век, отчитаме факта, че този език е бил толкова популярен най-вече заради мощта на Римската империя, която го използва и налага в рамките на завзетите територии. Веднъж превърнал се в глобален език за комуникация, той трябва да поддържа този статут чрез нелеката задача да се популяризира. В исторически аспект основният фактор за определяне на един език като глобален е политическото, икономическото и военното преимушество на нацията, носител на този език.

Британската колониална политика е първопричината английският език да получи широко разпространение по света, превръщайки го в доминантен език. След Втората световна война нарастващото политическо, военно и икономическо влияние на САЩ предопределя съдбата на английския като световен език за комуникация.

Критериите за дефиниране на един език като глобален могат да се синтезират по следния начин:

- Езикът има официален статут.
- Езикът се използва във всички сфери на обществения живот – търговските, икономическите и политическите отношения, медиите, развлекателната индустрия, туризма и пр.
- Езикът има приоритетно приложение в образователната система, особено що се отнася до страни, в които е втори или чужд език.

Броят на хората, за които английският език е роден или втори и/или официален език, може да се определи от статистическите данни. Не е лесно обаче да се посочи броят на тези, които говорят английски език като чужд, и затова не влизат в тези категории. Английският без съмнение понастоящем е най-изучаваният и най-използваният език в световен мащаб. Тази мащабна употреба провокира развитието на различни модели за класификацията му, най-често използваният от които е разделението на английския език на британски вариант и американски вариант, което е напълно обяснимо предвид ролята на двете държави в световното развитие. Моделът, който интегрира разновидностите на английския език и съответно страните, за които английският език не е роден, официален или втори говорим език, който се използва често в научната литература, е моделът на Брадж Кахру (фиг. 1). В него се разграничават три кръга на употреба на английския език. Вътрешен, в който се намират страните, за които английският език е роден за болшинството от населението (Великобритания, САЩ, Канада, Австралия, Нова Зеландия). Страните от вътрешния кръг се разглеждат като създатели на нормите, които да се прилагат, спазват и подражават от останалата част от света. Другият кръг е външният, в който се намират страните, в които английският се използва като втори официален език от повечето от хората (Индия, Сингапур, Малайзия и др.). Страните от този кръг развиват допълнително наложените норми. Третият е разширяващият се кръг, в който са включени държави, в които голяма

част от населението е учила или изучава английския език като чужд език, което на практика е цял свят. Страните от разширяващия се кръг представляват колекция от разновидности на английския език „в действие“ и зависят от наложените норми (Bolton & Kachru, 2006: 130). Концентричните кръгове от модела на Макартър (фиг. 2) отиват още по-далеч в описанието на глобалния английски език чрез конструирането на регионални стандарти и изравнявайки статута на всички разновидности на английския език във външния кръг.

Благодарение на разпространението и изучаването на английски език хората по света имат достъп до литературни източници в областта на науката и технологиите, образованието, бизнеса, медицината, културата – практически до всяка съществуваща информация, тъй като това е предимно езикът на научните изследвания.

Редица западноевропейски държави допринасят за утвърждаването на английския в образователната система като най-популярния, респективно най-изучавания чужд език, тъй като много университети в Европа предлагат учебни програми изцяло или частично на английски.

За повечето от младите хора в неанглоезични страни изучаването и владенето на английски език са шанс за подобряване на техния социоекономически статус – възможност за обучение в чужбина и за професионална кариера, както и по-добри работни позиции в собствената им страна. Глобализацията улеснява значително трансфера на работна ръка, редица транснационални компании и международни организации насърчават релокацията на своите кадри, а през последните години благодарение на масовата дигитализация и употреба на информационни и комуникационни технологии служителите имат възможност да работят от всяка точка на света, без да е необходимо физическото им присъствие. Необходимо условие за професионалното им развитие е владенето на английски. Ето защо този език присъства стабилно в учебния процес на образователните институции навсякъде по света.

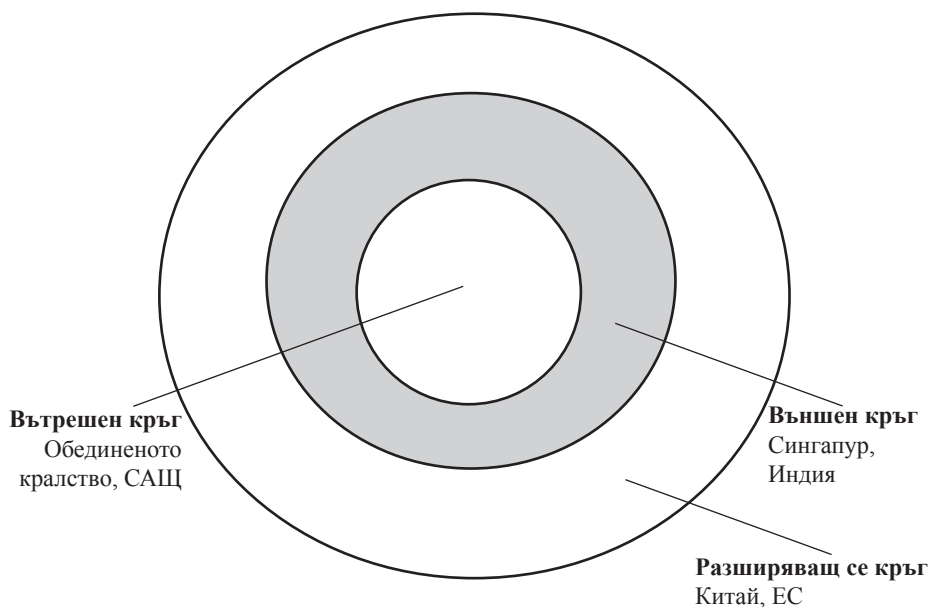
На първо място, обучаемите разширяват своите познания чрез използването на електронните източници в интернет, участието в международни образователни обменни програми, конференции и пр. В качеството си на задължително условие за успешна професионална кариера владенето на английски език на необходимото и подходящо за съответните цели ниво дава предимство за обучение в престижни университети и за позиции в утвърдени интернационални компании. Нараства броят на хората, които започват да изучават английски език, за да получат сертификат и да заминат да продължат обучението си или да работят в чужбина. Дори за тези, които остават в родната си страна, английският език е необходимост за по-добре платена работна позиция.

Естествено, англоезичните държави имат полза от това глобално разпространение на техния роден език, в това число и образователната индустрия печели от всички видове езикови обучения (частни школи и уроци, обучения на

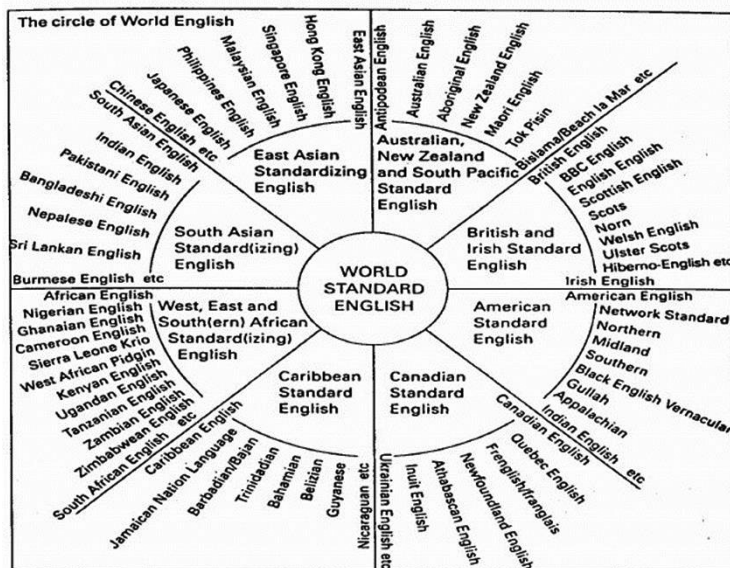
преподаватели, онлайн езикови платформи и образователни програми), както и закупуването на съответните учебни материали (учебници, помагала, адаптирана художествена литература и пр.).

Статистически английският е най-разпространеният, изучаван и използван език в света на базата не само на броя на населението, което използва английски език, но и предвид статистиката на хартиените и електронните източници на информация. По тази причина можем да говорим за английския като за глобален език – той има официален статут в много сфери: бизнес, туризъм, технологии, наука, развлекателна и медийна индустрия; английският език вече има приоритет в образователната политика на много страни по света, които следват модела на развитите образователни системи в англоезичните държави. Хиляди младежи кандидатстват за обучение в тях всяка година. За тях владеенето на английски език е от решаващо значение за обучението им и за бъдещата им професионална реализация.

При цялото това многообразие от ползватели на английски език в световен мащаб появата на нови и различни варианти на английския е логично развитие на процеса на глобализиране на езика, откривайки редица възможности и перспективи в бъдещето на глобалния английски език. Понастоящем населението на Земята, което използва в една или друга степен английски език на някакво ниво на умения и знания, без този език да е роден за него, надвишава многократно броя на англоезичните му ползватели. Трудно е да се определи техният брой статистически, тъй като непрекъснато някъде по света някой започва да изучава английски език. Ако един език се споделя и разбира от разноезични комуникатори, то този език вече трудно може да се определи като „собственост“ на определен народ; той се адаптира и модифицира според потребностите на отделните езикови индивиди. И след като английският език вече не е притежание единствено на англоезичните народи, той може да се определи като глобален английски език, който лесно може да се приспособи към конкретна култура и общество благодарение на своите лингвистични характеристики. Неговият статут на глобален език в полза на общуването и обмяната на информация между разноезични участници в комуникационния процес предполага бъдещи изследвания и дискусии относно неговото бъдеще и перспективи в съвременния свят.

Фиг. 1. Модел на разпространение на английския език по света според Б. Кахру

Фиг. 2. Модел на разпространение на английския език по света според Т. Макартър (<https://www.researchgate.net>)

Библиография

- Bolton, K. & Kachru, B. (2006), *World Englishes: critical concepts in linguistics (Vol. 1)*. Routledge. New York.
- Crystal, D. (2003), *English as a global language*. Cambridge University Press. Cambridge. Concise Oxford Companion to the English Language; <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/global-language> [accessed 05 November 2022]
- Pennycook, A. (2017), The cultural politics of English as an international language. Routledge Linguistics Classics; https://www.researchgate.net/publication/263339998_A_Global_Model_of_English_How_New_Modeling_Can_Improve_the_Appreciation_of_English_Usage_in_the_Asia_Pacific_Region [accessed 20 May 2022]

Гл. ас. д-р Цветанка Дилкова

cdilkova@uni-sofia.bg

Факултет по класически и нови филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504
България

Assist. Prof. Tsvetanka Dilkova, PhD

cdilkova@uni-sofia.bg

Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University “St. Kilment Ohridski”
15, Tsar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504
Bulgaria

Интерактивност в обучението по английски език от разстояние в електронна среда

Цветелина Господинова

Академия на Министерството на вътрешните работи (България)

Tsvetelina Gospodinova

The Academy of the Ministry of Interior (Bulgaria)

Tsvetelina Gospodinova. INTERACTIVITY IN ONLINE DISTANCE TEACHING OF ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Abstract. The article presents preliminary results of an experiment that investigates the effectiveness of interactive activities in teaching vocabulary and grammar to students at the Academy of the Ministry of Interior. The analysis shows impact of exclusively online distance learning environment and the different application of the technologies for enhancing interactivity have on the effective language learning experience.

Keywords: interactivity, foreign language learning, online distance learning

Цветелина Господинова. ИНТЕРАКТИВНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК ОТ РАЗСТОЯНИЕ В ЕЛЕКТРОННА СРЕДА

Резюме. Статията представя резултати от първи етап на експеримент, който изследва ефективността на интерактивни дейности при усвояването на лексика и граматика в обучението на студенти от Академията на Министерството на вътрешните работи, изучаващи общ английски език. Анализът показва влиянието, което преминаването в изцяло онлайн електронна среда и използването на различни възможности на технологиите за надграждане на интерактивността оказват върху ефективността на обучението.

Ключови думи: интерактивност, чуждоезиково обучение, обучение от разстояние в електронна среда

Увод

Нарастващите изисквания към висшето образование през последните години включват осъвременяването на начина на поднасяне на учебното съдържание. Осъзнаването на необходимостта от адекватно интегриране на технологиите за постигането на отговарящи на съвременните изисквания привлекателни, качествени и ефективни курсове доведе до провеждане на предварителен експеримент (Бижков, 2002) за нуждите на Академията на Министерството на вътрешните работи. Целта на експеримента е да се изследва влиянието върху ефективността на усвояване на лексика чрез интерактивни дейности (Scrivener, 2010). Уточняват се понятията речников запас (*vocabulary*) и лексема/лексика (*lexis*). Под „речников запас“ се разбират отделните думи, а понятието „лексика“ включва и смисловата граматическа свързаност между думите (Crystal, 2008). В проведеното изследване се използва понятието „лексика“.

Участниците са експериментална група: 15 възрастни между 19 и 23 години, 3/2 мъже и жени обучавани курсанти, летен семестър на академичната 2020/2021 г. по задължителна учебна дисциплина „Английски език“ (ниво А2 от Общоевропейска езикова рамка (Съвет на Европа, 2001), специалност „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред“, образователно-квалификационна степен бакалавър, първи курс. В контролната група са 15 курсанти между 23 и 25 години, 3/2 мъже и жени от четвърти курс същата специалност, ниво, образователно-квалификационна степен и учебна дисциплина. Поради епидемичната обстановка двете групи се обучават по един и същ материал. При четвъртокурсниците има забавяне в учебния материал. Обучението се провежда в платформата *Google classroom*. Двете групи са в обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС) (МОН, 2021). Статията се фокусира върху проведената анкета след всеки час за изследване на мнението на студентите, като се сравняват само тези задачи, които са интерактивни в експерименталната група. Съдържа три въпроса. Първият въпрос, включен в анкетата, се отнася до общото мнение на курсантите за задачите по време на урок по категории: интерес, полза и трудност. Вторият и третият въпрос са зададени за подреждане по предпочитания в позитивна и в негативна посока с цел да се верифицират данните. За съпоставка на данните от анкетата, направена с експерименталната група, е проведена и анкета с обучавани от контролна група. Отговорите са разгледани при съпоставка само на задачите, надградени с интерактивните дейности (Господинова, 2020–2021; Beauchamp, 2010), при експерименталната група спрямо същите задачи при контролната група. Задачите, маркирани със звезда в табл. 3, фиг. 2, 3, 4 и 5,

са с интерактивни дейности, които се отнасят за експерименталната група. Задачите без маркировка са за контролната група.

Таблица 1. Сравнение на използването на технологии в условията на ОРЕС за контролната и за експерименталната група

Контролна група	Експериментална група
<p>[?] Информация – основна информация и дейности на хартия, учебник</p>	<p>[?] Информация – основна информация на хартия, учебник; дейности – интерактивни работни листове, инструкции</p>
<p>[?] Комуникацията – чрез „Гугъл“ стая, синхронно устно общуване с преподавателя и между самите студенти като обсъждане; асинхронно чрез имейл</p>	<p>[?] Комуникацията – чрез „Гугъл“ стая, чрез синхронно устно общуване с преподавателя и между самите студенти – обсъждане; асинхронно чрез имейл</p>
<p>[?] Взаимодействието с материал – допълнителен материал е споделен едностранно от преподавателя по време на часа, обсъжда се устно, няма възможност за работа на студентите чрез технологиите, дейностите се споделят чрез екран, не позволяват интерактивност и се обсъждат единствено устно</p>	<p>[?] Взаимодействието с материал се осъществява чрез връзка с платформа за интерактивни дейности, домашна работа с обучавани дискусия – писмена и устна, беседа, групова работа – писмена колаборация. Дейностите са представени интерактивно с помощта на външни за електронната среда на обучение платформи и позволяват както устно, така и писмено взаимодействие на студентите</p>
<p>[?] Оценяване – проведени интерактивни тестове на файл, писмени работи (на поща)</p>	<p>[?] Оценяване – проведени интерактивни тестове, писмени работи (на поща)</p>

Преподаваният материал е по учебника *New English File, Unit 4A, 4B, 4C* и *4D* стандартно разпределение според приетата учебна програма. Методическите разработки следват процедурите, описани при Скрийвнър (Scrivener, 2010).

Темата в първия час е „От бедността до богатството“ („Дизайн на облекло“), лексикален урок с цел обучаваните да знаят и да могат да използват словосъчетания (*get dressed, wear a black hat, take off her boots, try on a dress, put on her coat*). Първа и втора задача са с интерактивни дейности. Във втория час урокът се отнася до граматика с цел студентите да знаят и да могат да употребяват сегашно перфектно време (с думите *ever* – „някога“, и *never* – „никога“), темата е същата като в първия час. Задачите с интерактивни дейности са първа, втора, трета и четвърта. Третият час е свързан с граматика с

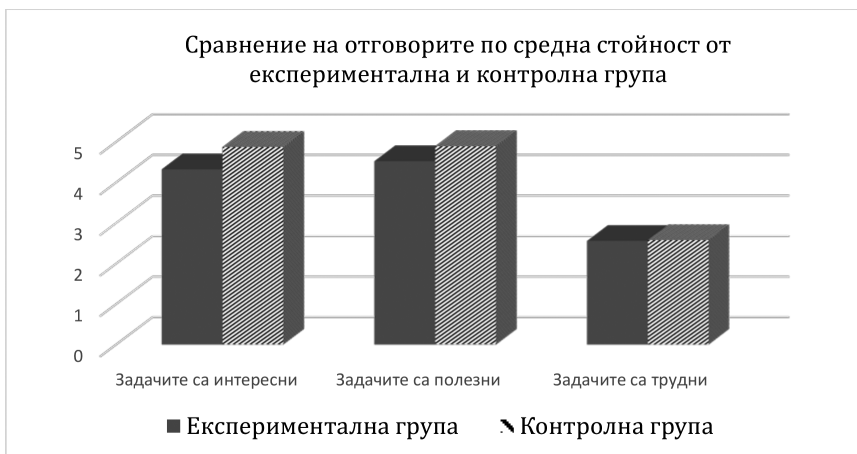
цел студентите да знаят и да могат да употребяват сегашно перфектно време с минало просто време, свързана със същата тема като предходните два часа. Задачи втора, трета и четвърта са с интерактивни дейности. Четвъртият час е свързан с темата „Навиците на тийнейджъра“ за лексика с цел студентите да знаят и да могат да използват глаголни фрази (фиксирані словосъчетания: *doesn't make the bed, doesn't tidy the room, leave wet towels on the floor, don't clean the floor, never does the washing up, change the channel on the TV, doesn't take the dog for a walk, drives them mad*). Първите две задачи са с интерактивни дейности. В петия час темата е същата, но е свързана с граматика с цел студентите да знаят и да могат да употребяват сегашно перфектно време с *yet, just, already*. Втора, трета, четвърта и пета задача са с включени интерактивни дейности. В шестия час темата е „Представяне на книгата *Faster*“, свързана с граматика, с цел студентите да знаят и да могат да употребяват сравнителната степен на прилагателните и структурата *(not) as... as*. Задачите от първа до седма са с включени интерактивни дейности. В седмия час урокът е свързан с лексика с цел студентите да знаят и да могат да използват лексика (изрази като „губене на време“, „пестене на време“ и т.н.), свързана с темата от предходния час. Първите две задачи са с интерактивни дейности. Осмият час е с тема „Градовете с най-дружелюбните хора в света“, свързан с граматика с цел обучаваните да знаят и да могат да използват превъзходна степен на прилагателни имена. Първите три задачи са с интерактивни дейности. Деветият час се отнася до граматика с цел студентите да знаят и да могат да използват превъзходна степен на прилагателните със сегашно перфектно време *ever*, свързана с темата от предходния час. В десетия час студентите трябва да знаят и да могат да използват лексика (свързана с противоположни значения на прилагателните имена) с темата „Градовете с най-дружелюбните хора в света“. Задачите от първа до осма са с интерактивни дейности на обучение.

Следващият анализ съдържа сравнение с данните, получени от анкетата след всяко занятие на експериментална група с контролна. Обработени са 630 анкети със статистически методи, като са изчислени средна стойност, медиана и мода (Бижков, 2002: 195–199, Nunan, 1992). Таблица 2, фиг. 1 показват общото мнение на студентите за обучението. От таблицата се вижда, че според двете групи задачите са интересни и полезни. За експерименталната група задачите са по-скоро интересни и полезни със средна стойност 4,3 за категорията „Интерес“ и със средна стойност 4,5 за категорията „Полезност“. Задачите за контролната група са интересни и полезни със средна стойност 4,9. За тези две категории според двете групи медианата и модата са в най-високата степен 5. Очевидно и за двете групи задачите са интересни и полезни, защото са със средна стойност над 4,5 от 5. Данните при експерименталната група са малко по-ниски от тези от контролната група (4,5 спрямо 4,9 за двата критерия). Това може да се дължи на въвеждането на нови за студентите дей-

ности, като показва, че тези дейности са много успешни. Задачите по-скоро не са трудни и за двете групи със съизмерими средни стойности 2,6, което е под неутралната зона. Медианата и модата са в три за експерименталната група, което означава, че трудността е равномерно разпределена, за контролната група задачите са по-скоро лесни с медиана 2 и мода в 1. Може да се съди, че въвеждането на интерактивни дейности показва висока степен на ефективност, въпреки че студентите за първи път се обучават с тях в електронна среда.

Таблица 2. Сравнение между резултати от анкета, въпрос 1 „Общо мнение за задачи по време на урок по категории: интерес, полза и трудност“ на експериментална и контролна група

Експериментална група	Не	По-скоро не	Нито да, нито не	По-скоро да	Да	Ср. ст.	Медиана	Мода
	1	2	3	4	5			
Задачите са интересни	2	1	8	22	39	4,32	5	5
Задачите са полезни	0	0	2	33	42	4,52	5	5
Задачите са трудни	14	19	26	11	2	2,56	3	3
Контролна група	Не	По-скоро не	Нито да, нито не	По-скоро да	Да	Ср. ст.	Медиана	Мода
	1	2	3	4	5			
Задачите са интересни	0	0	3	4	68	4,87	5	5
Задачите са полезни	0	0	1	6	67	4,89	5	5
Задачите са трудни	25	9	12	6	13	2,58	2	1

Фиг. 1. Сравнение (експериментална и контролна група) на отговорите на анкета по средна стойност

Вторият и третият въпрос от анкетата в края на занятие се отнасят до това кои три задачи обучаваните предпочитат и кои три задачи най-малко одобряват, т.е. са задавани 1-во, 2-ро и 3-о място. За да се изчисли средната стойност, е направена точкова система: при най-високото се дават 3 точки, за второто място – 2 точки, и за трето място – 1 точка, което позволява да се изчислят предпочитанията. В табл. 3 и фиг. 2, 3, 4 и 5 са направени сравнения на отговорите по средна стойност за двата въпроса по часове и интерактивни задачи (за експерименталната група).

В първия час с интерактивни дейности са две задачи. Представени са с *Liveworksheets*. Първа задача е „Разделете думите, свързани с облекло, на две групи“, а втора задача е „Свържете словосъчетанията с техните значения“ (вж. електронни ресурси, работен лист № 1). Въпрос 2 (табл. 3 и фиг. 2 и 3), който включва предпочитаните задачи, показва, че от двете интерактивни (при експерименталната група) задачи по-предпочитана е първата с резултат на средна стойност от 2,3 от 3 възможни и 1,8 за втората задача. При контролната група същите задачи показват подобно съотношение, но с близо единица по-ниски стойности. От въпрос 3 се потвърждава, че първата и втората задача са получили най-малко отрицателни мнения, което верифицира резултатите от предходния въпрос. Очевидно е, че задачите при експерименталната група привличат много по-високи оценки, което може да се обясни с използването на интерактивни дейности – индивидуална работа.

Във втория час четири задачи са надградени с интерактивност чрез технологии (вж. електронни ресурси, работен лист № 2). Първата задача е „Разгле-

дайте изреченията и попълнете таблицата“, втората е „Свържете изреченията с техните значения“, третата задача е „Работа по двойки“ и четвъртата е „Образувайте сегашно перфектно време в положителна, отрицателна и въпросителна форма с помощта на таблица“. Студентите от експерименталната група предпочитат с огромно мнозинство първа задача. Първата и втората задача са с високи стойности в експерименталната група. Първата е с три пъти по-висока средна стойност (1,7 от 3) от получената в контролната група (0,5), което означава че надграждането с интерактивност значително е увеличило интереса към ученето. При втората задача средните стойности са малко по-високи в контролната група спрямо експерименталната (1,3 спрямо 1), което показва, че тук интерактивността не е добавила привлекателност на задачата. Третата и четвъртата задача са получили относително по-ниско одобрение и при двете групи – (между) 0,6 и 0,9. Съществува негативна реакция от обучаваните в експерименталната група към третата и четвъртата задача. Може да се обобщи, че по-предпочитани са две от интерактивните задачи, а при другите две резултатите са съизмерими, което може да се дължи на сложността на материала.

В третия час трите задачи, които са анализирани във връзка с интерактивността, са втора, трета и четвърта (вж. електронни ресурси, работен лист № 3). Втората задача е „Поправете подчертаните части на изречението, ако е необходимо“, третата е „Образувайте изречения със сегашно перфектно или с минало просто време“ и четвъртата задача е „Поставете глагола в подходящата форма – сегашно перфектно време или минало просто време“. Най-предпочитани от експерименталната група са втората и четвъртата задача с два пъти по-висока средна стойност 1,3 в сравнение с 0,7 при контролната. Третата задача е следващата по одобрение, като средните стойности на експерименталната с контролната група са съизмерими и са относително ниски (0,5). При експерименталната група се наблюдава силна негативна реакция към третата задача, която е свързана със създаване на изречения от набор от думи и очевидно технологията затруднява решаването на задачи от такъв тип.

В четвъртия час с интерактивни дейности са две задачи (вж. електронни ресурси, работен лист № 4). Първата задача е „Свържете словосъчетанията с картините“, а втората е „Подчертайте словосъчетанията според вас, които могат да се включат в темата относно лошите навици на тийнейджърите вкъщи“. Може да се отбележи, че първата задача е предпочитана от повечето студенти от експерименталната група. Средната стойност (2,4 от 3) на първата задача в експерименталната група е приблизително два пъти по-голяма от средната стойност на контролната, което показва, че добавянето на интерактивност е повлияло много положително. Втората задача е по-малко предпочитана от обучаваните, като средната стойност е около 1 и за двете групи, т.е. интерактивността не е повлияла. За втората задача обучаваните от експериментал-

ната група имат противоречиво мнение. Това може да се дължи на използването на неподходяща технология. Средните стойности на първата задача на двете групи и втората задача на контролната група са приблизително равни, с което се потвърждава мнението на курсантите. Може да се обобщи, че задачите с интерактивни дейности са по-интересни.

В петия час с интерактивни дейности са втората, третата, четвъртата и петата задача (вж. електронни ресурси, работен лист № 5). Втората задача е „Изберете правилния отговор – *yet, just* или *already*“, третата е „Поставете думите в правилния ред“, четвъртата задача е „Попълнете изреченията с *just* и ги свържете с картините“, петата е „Използвайте думите от текстовото поле и напишете изречения според картините с думите *already* и *yet*“. Отговорите на въпрос 2 (табл. 2 и фиг. 2) показват като цяло тенденция за ниска стойност на одобрение. С резултати от 0,1 до 0,6 показват, че интерактивността не е добавила привлекателност на задачите, докато при контролната група при стойности от 0,3 до 1, около два пъти повече, е очевидно, че използваните технологии не са подходящи за съответните задачи. Задачите не са избирани от обучаваните. Очевидно четирите задачи не са одобрени и не е въпрос на избор на технология.

В шестия час с интерактивни дейности са седем задачи (вж. електронни ресурси, работен лист № 6). Първата задача е „Прочетете текста и преценете дали изявленията са правилни, или не са правилни“, втората е „Попълнете изреченията със сравнителната степен на прилагателните“, третата задача е „Образувайте изреченията, като използвате сравнителната степен на прилагателните имена“, четвъртата е „Напишете сравнителната степен на прилагателните имена“, петата задача е „Попълнете изреченията със сравнителната степен на прилагателните имена“, шестата е „Попълнете изреченията със сравнителната степен на прилагателните имена или наречията“ и седмата задача е „Напишете отново изреченията, като използвате структурата *as + adj / adv + as*“. Според обучаваните от експерименталната група най-предпочитаната задача е втората. Средната стойност на задачата е най-висока при експерименталната група (1,2) и е с 0,4 повече от тази на контролната. Следващата одобрена от експерименталната група е петата задача със средна стойност от 0,9, над четири пъти повече от контролната група. Първата задача е одобрена повече от контролната група. Двете групи дават приблизително еднакъв резултат за одобрение на останалите задачи с ниски стойности – 0,3–0,6. Поради големия брой задачи очевидно е разпределено одобрението върху всички с интерактивност, тъй като студентите имат да изберат само три. Втората задача е с много висока негативна стойност при контролната група, което може да се дължи на сложността на материала. Може да се обобщи, че явно при използването на технологиите втората задача става привлекателна независимо от сложността.

В седмия час с интерактивни дейности са две задачи (вж. електронни ресурси, работен лист № 7). Първата задача е „Допълнете изреченията с думите, за да образувате правилни изрази за време“, втората е „Напишете израза от таблицата срещу определението“. Много предпочитани от експерименталната група са и двете задачи. Средните им стойности са 1,2 и 0,9, т.е. много високо одобрение. Контролната група има еднакви предпочитания към задачите – средна стойност от 0,4 (вж. табл. 2 и фиг. 2). На база на показаните резултати може да се твърди, че задачите с включени интерактивни дейности се предпочитат от обучаваните.

В осмия час с интерактивни дейности са втора, трета и четвърта задача (вж. електронни ресурси, работен лист № 8). Втората задача е „Попълнете празните места, за да довършите изреченията“, третата е „Попълнете изреченията със сравнителна степен на прилагателни имена, като използвате прилагателното в скобите“, четвъртата задача е „Попълнете таблицата със сравнителни и превъзходни форми на прилагателни имена и наречия“. Втората и третата задача са с най-висока стойност при експерименталната стойност от 0,9. Втората задача, която е със същата стойност, е предпочитана и от контролната група. Третата и четвъртата задача в експерименталната група със средна стойност от 0,8–0,5 са два пъти по-желани в сравнение с контролната. Тези резултати се потвърждават от негативно зададения въпрос. Може да се обобщи, че технологиите не са повлияли значително за одобрението на тези задачи.

В деветия час с интерактивни дейности също са втора, трета и четвърта задача (вж. електронни ресурси, работен лист № 9). Втората задача е „Напишете изреченията в сегашно перфектно време с превъзходна степен + *ever*“, третата е „Използвайте следните думи, за да образувате изречения по дадения модел и ги свържете с картините“, „Поставете глагола в сегашно перфектно време и прилагателното в превъзходна степен“, четвъртата задача е „Какво бихте казали в тези ситуации?“, „Използвайте превъзходна степен + *ever*“, „Използвайте думите, дадени в скоби, в правилната форма“. За експерименталната група не се установяват данни, което се дължи на ниската активност на обучаваните. Същите задачи са избирани от контролната група, но с относително ниски средни стойности от 0,2–0,7. Очевидно е, че липсата на интерес към тези задачи се дължи на учебния материал и не зависи от начина на поднасяне.

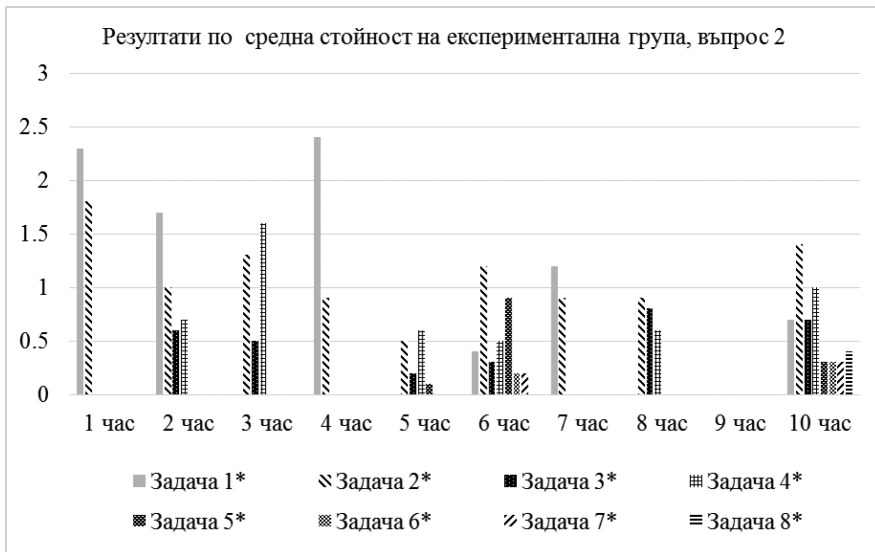
В десетия час първите осем задачи са с интерактивни дейности (вж. електронни ресурси, работен лист № 10). Първата задача е „Попълнете изреченията“, „Образувайте противоположни прилагателни имена, като използвате представките *in, un or im*“, проверете в речника, ако не сте сигурни, третата задача е „Свържете прилагателните с техните противоположни значения“, четвъртата задача е „Напишете противоположните значения на прилагателните имена“, петата е „Попълнете изреченията с противоположните прилага-

телни имена“, шестата задача е „Напишете правилната форма на думата във всяко изречение“, седмата е „Свържете прилагателните имена от колона А с техните противоположни от колона Б“, осмата задача е „Използвайте прилагателните от колона А, за да попълните изреченията“. Най-предпочитани задачи са втората със средна стойност 1,4 и четвъртата (1,0) от експерименталната група. Одобрението на задачите е много голямо спрямо контролната група. Очевидно това се дължи на интерактивните дейности, включени в тях. С пониски средни стойности са и останалите задачи (около 0,3). При контролната група всички стойности са от 0,1 до 0,3, само шестата задача има 0,5, което показва като цяло ниска степен на активност. За този час одобрението е много високо за наградените с технологии задачи, което показва позитивен ефект от такова приложение.

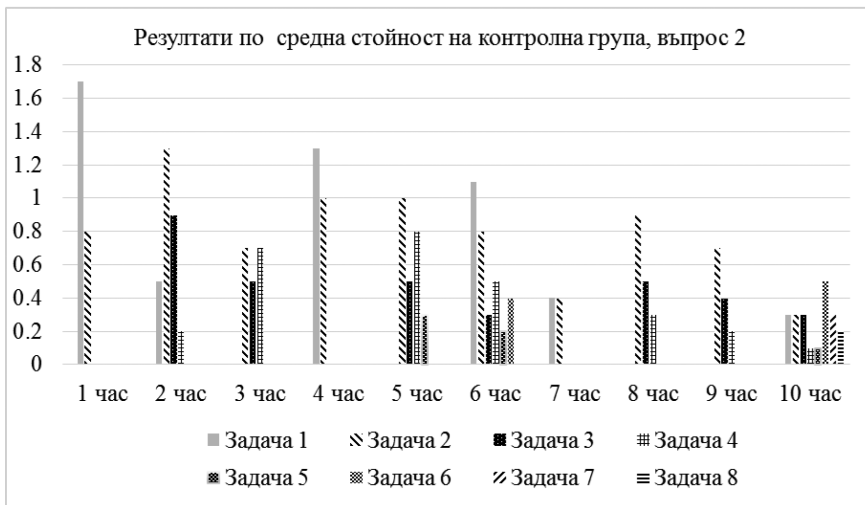
Таблица 3. Сравнение на резултати за предпочитание на задачите с интерактивни дейности на експериментална спрямо същите задачи при контролна група

Кои три задачи предпочитате?										
Експериментална група	1-ви час	2-ри час	3-и час	4-и час	5-и час	6-и час	7-и час	8-и час	9-и час	10-и час
Задача 1*	2,3	1,7		2,4		0,4	1,2			0,7
Задача 2*	1,8	1	1,3	0,9	0,5	1,2	0,9	0,9	-	1,4
Задача 3*		0,6	0,5		0,2	0,3		0,8	-	0,7
Задача 4*		0,7	1,6		0,6	0,5		0,6	-	1
Задача 5*					0,1	0,9				0,3
Задача 6*						0,2				0,3
Задача 7*						0,2				0,3
Задача 8*										0,4
Контролна група	1-ви час	2-ри час	3-и час	4-и час	5-и час	6-и час	7-и час	8-и час	9-и час	10-и час
Задача 1	1,7	0,5		1,3		1,1	0,4			0,3
Задача 2	0,8	1,3	0,7	1	1	0,8	0,4	0,9	0,7	0,3
Задача 3		0,9	0,5		0,5	0,3		0,5	0,4	0,3
Задача 4		0,2	0,7		0,8	0,5		0,3	0,2	0,1
Задача 5					0,3	0,2				0,1
Задача 6						0,4				0,5
Задача 7						-				0,3
Задача 8										0,2

Кои три задачи най-малко одобрявате?										
Експериментална група	1-ви час	2-ри час	3-и час	4-и час	5-и час	6-и час	7-и час	8-и час	9-и час	10-и час
Задача 1*	0,3	0,2		0,1		0,3	-			0,9
Задача 2*	0,1	1	0,8	1,4	0,2	-	-	0,3	-	0,6
Задача 3*		1,6	1,8		0,1	-		0,2	-	0,4
Задача 4*		1,4	0,3		-	0,1		0,3	-	0,3
Задача 5*					0,4	0,2				0,3
Задача 6*						0,2				1,1
Задача 7*						0,2				0,6
Задача 8*										0,9
Контролна група	1-ви час	2-ри час	3-и час	4-и час	5-и час	6-и час	7-и час	8-и час	9-и час	10-и час
Задача 1	0,2	0,5		0,5		0,8	1,5			-
Задача 2	-	0,5	0,7	0,2	0,3	1,3	1	0,9	0,9	0,1
Задача 3		0,7	0,1		0,6	0,9		0,8	0,6	0,3
Задача 4		0,7	-		0,4	0,1		0,5	0,4	0,9
Задача 5					0,5	0,1				0,5
Задача 6						-				0,8
Задача 7						0,7				0,2
Задача 8										0,1

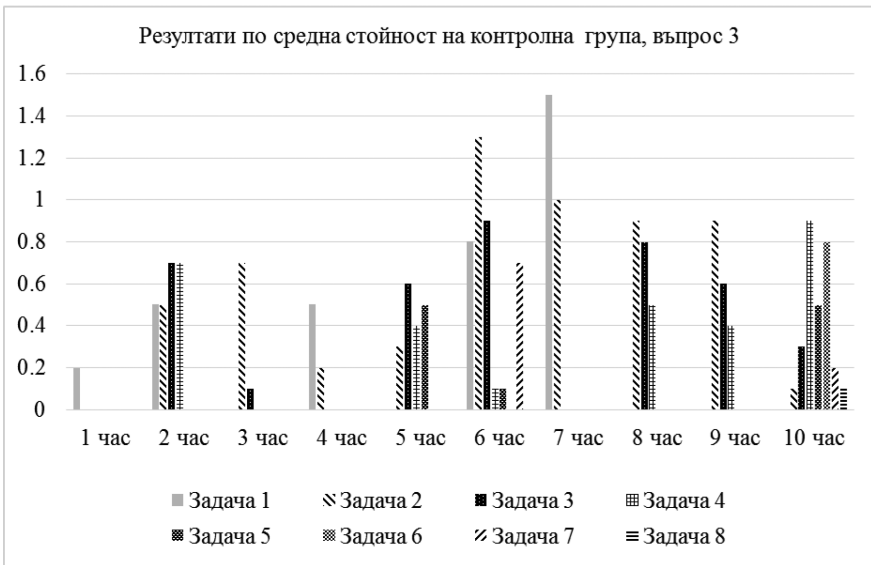
Фиг. 2. Отговорите на анкета по средна стойност, експериментална група, въпрос 2

Фиг. 3. Отговорите на анкета по средна стойност, контролна група, въпрос 2

Фиг. 4. Отговорите на анкета по средна стойност, експериментална група, въпрос 3

Фиг. 5. Отговорите на анкета по средна стойност, контролна група, въпрос 3

Заклучение

В статията са представени първи резултатите от проведения предварителен експеримент в обучението по общ АЕ в АМВР, имащ за цел да изследва ефективността на интерактивни дейности при усвояване на лексика. Анализът на данните позволява да направим извода, че добавянето на технологии в учебния процес повишава ефективността на усвояване на лексика и граматика (вж. фиг. 2 и 3). Проведената експериментална работа позволява усъвършенстване на материалите и указанията за работа с интерактивните задачи, очертава трудностите, които студентите срещат в обучение в електронна форма. За постигане на по-голяма достоверност е необходимо да се направи триангулиране на получените резултати с обработка на данните от фокус група, наблюдение и анкета за удовлетвореност.

Библиография

- Бижков Г., Краевски В. (2002), *Методология и методи на педагогическите изследвания*, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, с. 195–199 (Bizhkov G., Kraevski V. (2002). *Metodologiya i metodi na pedagogicheskite izsledvaniya*, Universitetsko izdatelstvo, „Sv. Kliment Ohridski“, Sofia, pp.195–199.
- Господинова Цв. (2022), „Апробиране на инструменти и дейности на изследване в обучение по английски език от разстояние в електронна среда с интерактивни методи на обучение“, В. *Чужди езици и култури*, 2020–2021, том 3, НБУ, с. 77–87 (Gospodinova Tsv. (2022). “Aprobirane na instrumenti i deinosti na izsledvane v obuchenie po angliiski ezik ot razstoyanie v elektronna sreda s interaktivni metodi na obuchenie”, V. *Chuzhdi ezitsi i kulturi*, 2020-2021, tom 3, NBU, pp. 77–87.
- Обучение от разстояние в електронна среда (2020–2021): Последствия и поглед напред, (2021), <https://www.mon.bg/bg/144>, 10.12.2021 г., МОН (Obuchenie ot razstoyanie v elektronna sreda (2020-2021). Posledstviya i pogled napred, (2021), <https://www.mon.bg/bg/144>, 10.12.2021 г., МОН.
- Общоевропейска Езикова рамка (2001), <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/level-descriptions-11.12.2021>, Съвет на Европа (Obshtoevropska Ezikova ramka (2001) <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/level-descriptions-11.12.2021>, Saveta na Evropa
- Официален сайт на Liveworksheets, <https://www.liveworksheets.com/> (Ofitsialen sait na Liveworksheets), <https://www.liveworksheets.com/>
- Beauchamp, G., St. Kennewell, (2010), G. Beauchamp, St. Kennewell, Interactivity in the classroom and its impact on learning, *Computers & Education* 01/2010.
- Crystal, D. (2008), *A dictionary of linguistics and phonetics*, sixth edition.
- Nunan, D. (1992), *Research Methods in Language Learning*, Cambridge University Press.

Scrivener, J. (2010), *Learning Teaching, The Essential Guide to English Language Teaching*, THIRD EDITION, Macmillan.

Oxenden, C., et al (1997), *New English File*, Pre-intermediate, Student's book, Oxford.

Електронни ресурси

1. Работен лист № 1 – <https://www.liveworksheets.com/5-sb56180zd>
2. Работен лист № 2 – <https://www.liveworksheets.com/5-uo56186ec>
3. Работен лист № 3 – <https://www.liveworksheets.com/5-rt56387ai>
4. Работен лист № 4 – <https://www.liveworksheets.com/5-lq56762ah>
5. Работен лист № 5 – <https://www.liveworksheets.com/5-bn56397mv>
6. Работен лист № 6 – <https://www.liveworksheets.com/5-hg56669xz>
7. Работен лист № 7 – <https://www.liveworksheets.com/5-ql56675gr>
8. Работен лист № 8 – <https://www.liveworksheets.com/5-kt56680sd>
9. Работен лист № 9 – <https://www.liveworksheets.com/5-st56687vk>
10. Работен лист № 10 – <https://www.liveworksheets.com/5-qj56707aa>

Цветелина Господинова, докторант

tsv.gospodinova@abv.bg

Катедра „Чуждоезиково обучение“

Факултет „Полиция“

Академия на МВР

бул. „Александър Малинов“ 1, София 1712

България

Tsvetelina Gospodinova, PhD student

tsv.gospodinova@abv.bg

Department of Foreign Languages

Faculty of Police

The Academy of the Ministry of Interior

1 Alexander Malinov Blvd., Sofia 1712

Bulgaria

РЕЦЕНЗИИ

REVIEWS

Безсмъртието като ключ към себеоткриването в „Децата на мрака“ от Галина Аврамова

Immortality as the Key to Self-discovery in *Children of the Darkness* by Galina Avramova

Александър Костов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Alexander Kostov

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Аврамова, Галина. *Децата на мрака*. Първо издание. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2019, 239 с. ISBN 9789540746869

Канадската литература доскоро бе сравнително непозната с оглед на преводите на българската литературна сцена. В последно време се наблюдава един малко по-засилен интерес, сред който се открояват имената на Маргарет Атууд, Рохингън Мистри, Майкъл Ондатджи и Питър Уотс. Тимъти Финдли присъства с два романа – „Дъщерята на пианиста“ (2005) и „Пилгрим“ (2001), издадени в поредицата „Безкрайна проза“ на издателство „Лега Артис“. Основополагащ елемент в творчеството на канадските автори и особено силно застъпен в творчеството на Тимъти Финдли е въпросът за идентичността и безкрайните ѝ проявления. И точно по тази причина романът „Пилгрим“ е повече от удачен избор за фокуса на книгата на Галина Аврамова.

„Децата на мрака“ от Галина Аврамова доста умело подхваща наболялата от десетилетия тема за идентичността с един разширен обзор на „втърдяването“, „усилването“ и „разколебаването“ на канадската идентичност в динамиката на постоянно променящия се свят. Уводната част сравнително обстойно и обогатяващо скицира онези проблематични полета покрай темата за идентичността, позволявайки на читателя да добие една разгърната представа

за мястото и ролята на изследвания роман. Това е напълно разбираемо, като се вземат предвид „разколебаните“ устои на постмодерната епоха, в която твори Тимъти Финдли. Авторът не забравя да скицира първите несигурни крачки на канадската литература и постепенното, макар и често несигурното ѝ и колебливо утвърждаване на световната литературна сцена. Особено внимание се обръща на присъствието на миналото както в литературен план, така и в житейски, що се касае до главния герой на романа – минало, което неминуемо влияе както на настоящето, така и на бъдещето.

Главният герой Пилгрим носи натоварено със значения име, макар и да е обгърнат от аурата на мистериозното и свръхестественото. Той е „призрак“, „привидение“, „вятър“, „ехо“, едновременно пациент, тест и учител на Карл Густав Юнг, който се явява основен фактор в опитите на автора да разкрие мистерията около името Пилгрим. Героят обаче не носи отговорите, които всеки би очаквал – точно както и постмодерният наратив не дава еднозначни обяснения за случилото се, случващото се и това, което ще се случи. Аврамова е изградила един образ, който не само надхвърля епохата, в която живее (в момента с оглед на безсмъртието му), но и който олицетворява множество епохи и персонажи, въплътили в себе си търсенето на съзнаваното, несъзнаваното и свръхсъзнаваното, населяващи богатата палитра на юнгианската психоанализа. Множество персонажи, множество истини – ехото от твърденията на постмодерния критик Линда Хъчън струи от изследването на тази многообразност. Галина Аврамова не остава длъжна и разгръща своето аналитично повествование по същия многообразен начин, като разчленява манифестациите на идентичността по оста на биографията, митографията, иконографията и психографията. Проблематизирането на историята е вече познато поле за изследователя, която още в своята публикация *Problematizing History in Timothy Findley's 'Famous Last Words'* (2010) задълбочено я изследва като човешки конструкт, проблематизиран и представен през постмодерната призма на историографската метафикция.

Постмодерната епоха често изисква от пребиваващите в нея да се откажат от името си в името на по-висшия идеал – себеоткриването. Пилгрим е пътник в буквалния и преносния смисъл, неговото име не означава принадлежност, а точно обратното. Многообразната поливалентност на името на главния герой ни насочва към друг от похватите на постмодернизма, който Аврамова успява да предаде в своя анализ по особено утвърден начин, позовавайки се на френския критик Морис Бланшо – невъзможността за локализация като основен елемент от „традиционните координати на живота“. Авторът разглежда постоянните сблъсъци между мрака и светлината, между тук и там, между живота и смъртта, пресъздавайки един екзистенциален колапс на нуждата от идентифициране – и нуждата от продължаване на живота на главния герой. Митът се опитва всячески да заживее в настоящето, което от своя страна из-

карва на преден план контрастирането на митографията и биографията като конструиране на реалността. Интертекстуалните препратки едновременно помагат и пречат на изграждането на тази реалност, която се усеща принадлежаща както на „тук“, така и на „там“. Проблематизирането на реалността намира отражение в деконструкцията на историята, подсилена и подчертана от разглеждането на историографската метафикция като основополагащ модел в романите на канадския писател. Точно това задълбочено изследване на витиеватостите на историята намира друг прочит в статията на Аврамова *Myth and Meaning in the Post-Modern World: A Glimpse at Timothy Findley's 'Not Wanted on the Voyage'* (2010), където изследователят продължава разкопаването на идентичностните устои, заложили в литературната вселена на Тимъти Финдли.

В една от заключителните глави в „Децата на мрака“ се обръща специално внимание на лудостта като водеща тема в романа. Това не трябва да ни изненадва, тъй като лудостта е често използван похват от Тимъти Финдли – първият му роман носи заглавието *The Last of the Crazy People* (1967), но читателят долавя вездесъщата принадлежност на лудостта и в другите му романи. Несекващите въпроси относно „кой е Пилгрим“ неминуемо и напълно очаквано водят до създаването на кризисни ситуации, в които властелини са безредието, липсата на Бог, делириумът и отказването от живота. Съвсем открито може да се заяви, че постмодерната епоха овакантява небесния престол и заличава нуждата от Бог, създавайки предпоставки за едно безпътие и безнадеждност, чиято цел е да тестват човека до последен дъх. Аврамова обаче открива една ниша в романа, която населява с т.нар. Непознат Бог, есхатологичен персонаж от завещанието на Сибил Куотърмейн, последния във времевата рамка спътник на Пилгрим. „Непознатият Бог“ в романа отразява „непознатото“ в постмодерните среди и похвати, но не като отказ от божественото (за сравнение бих ползвал дистопичния роман на Кормак Маккарти „Пътят“, където в един от разговорите си с детето възкликва: „Няма Бог и ние сме неговите пророци“), а като едно непрестанно усилие на човек да „работи с откъдностите“, с неизмеримото, безпределното.

„Децата на мрака“ показва задълбоченото разглеждане, почти разчленяване на романа на Финдли с цел изграждането на една предвечна перспектива за ролята както на автора, така и на епохата, в която твори. Нескончаемото търсене на отговори на (не)зададените въпроси, както и педантичното вглеждане в чарковете, които съставляват постмодерната канадската литература в самото ѝ ядро, изпращат Финдли на едно от челните места в това поле. Канадската идентичност – било то разколебана или обгърната в мистериозност – дори и за миг не изпуска погледа на Галина Аврамова, която в доста обстоен план начертава една разбираема карта на проблемите, обграждащи идентичността и нейните проявления в постмодерната канадска литература. Нещо повече,

темата за идентичността се явява като пътеводна светлина в нейната работа в канадския контекст, за което свидетелства и едно от ранните ѝ изследвания върху пастиша, представено в статията *Identity as a Pastiche in Timothy Findley's 'Pilgrim'* (2013). В обобщение, „Децата на мрака“ е книга, която по дантевски ни превежда през най-мрачните юдоли на човешката душа, непрестанната ѝ жажда за себеизграждане и „вървенето към“ – пътят и посоката са известни само на пътуващия, на пилигрима.

Гл. ас. д-р Александър Костов

aekestov@uni-sofia.bg

Факултет по класически и нови филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504
България

Assist. Prof. Alexander Kostov, PhD

aekestov@uni-sofia.bg

Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
15 Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504
Bulgaria

„Специфика на японската култура – прочит през език, музика и театър“

Specific Characteristics of Japanese Culture Through Language, Music, and Theater

Вяра Николова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

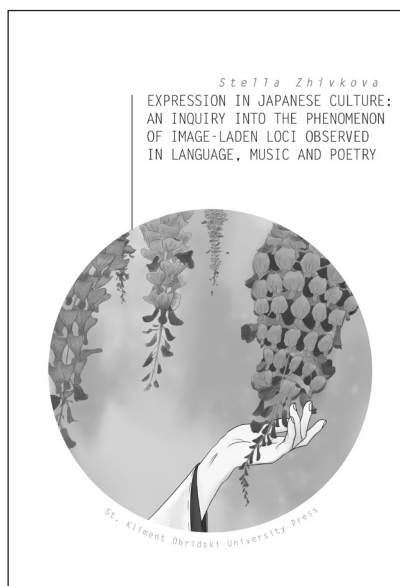
Vyara Nikolova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Zhivkova, Stella. *Expression in Japanese Culture: Language, Music, and Theater*, monography, Sofia: St. Kl. Ohridski University Press, 2022, ISBN 978-954-07-5545-8

Монографията „Специфика на японската култура – прочит през език, музика и театър“ (*Expression in Japanese Culture: Language, Music, and Theater*) е посветена на интересен и актуален проблем, свързан с уникалността на японската култура и уменията да съчетава по един експресивен, многопластов като съдържание и кодиран смисъл различни изкуства чрез слово, музика и театрално визуално изкуство. В рецензирания труд е разработена концепцията за обединяващата сила на различните видове изкуства като елементи на една цялостна картина на възприятие и себепредставяне на японската култура.

Expression in Japanese Culture: An Inquiry Into the Phenomenon of Image-Laden Loci Observed In Language, Music and Poetry предлага оригинален отговор на въпроса, какво придава на японската култура очарование и уникалност – характеристики, които често ѝ се приписват, но са трудни за обосноваване. Столетия наред духовността, езикът, изкуството на Япония са обект на многобройни изследвания и анализ. Неоспорим е фактът, че рядко онези, които търсят отговори за Страната на изгряващото слънце, попадат на всеобхватна интерпретация за културата като свързано цяло.

Стела Живкова прави опит чрез задълбочено изследване на примери от японския език, музика и поезия да демонстрира една специфична тенденция в японската култура за кодиране на значения в иконични структури, които определя като локуси с висок образен заряд. Открити и подробно изследвани, тя доказва, че те са в основата на богатия образен апарат (иконична система) при изразяване и споделяне на значения, използвани в японската култура. Подложените на анализ локуси с висок образен заряд са добре известни феномени на японската действителност (такива са например подражателните думи в езика, звукописните мелодии в музиката за традиционни инструменти, използваните в поезията *ренга*, *какекотоба* и др.),

но настоящото изследване ги изучава в качеството им на образно описание с висок образен (визуализиращ) потенциал, интерпретирани в светлината на японската привързаност към образи, те са не само продукт, но и креативен фактор на въпросната образност.

Изследването е в две части. Всяка от тях пояснява различен аспект на явлениято „образност“, обединява ги общата цел да докажат, че локусите с висок визуализиращ потенциал, интерпретирани в светлината на японската привързаност към визуализация, са не само продукт, но и креативен фактор на образност.

Първата част се състои от четири глави и е посветена на образните елементи, открити и наблюдавани в езика и изкуството.

Първа и втора глава изследват сугестивната сила на подражателните (митичните) думи, по-конкретно на оноματοпоетичните думи *гитайго* и *гисейго* и техните съответствия в мнемоничната система *кучишога*, използвана в обучението по музика за традиционни японски инструменти (*кото* и *шамисен*), в опит да бъде открит източникът на тяхната имаджистична енергия.

В трета глава се поставя акцент върху разглеждането на поетичните форми *хайку* и *вака*. *Хайку* представлява огромен интерес поради силно картинния му характер и наситена с образи атмосфера, която седемнадесетричният стих създава. Употребата на *какекотоба* като похват е изследвана в едно *вака* стихотворение, тъй като привлича вниманието с удивителната си способност да стратифицира естетичното пространство на кратката *вака* поема, като по този начин обогатява нейната експресивност. Това е възможно благодарение на използването на омонимни и полисемични думи.

В четвърта глава са изследвани и представени начините, по които чертите на образността присъстват в музиката, специално внимание се обръща на музиката, написана за кукления театър *бунраку*, и използваните музикални инструменти *шамисен* и *кото*. Подробно са изучени тематичните мелодии *мериясу*, написани за *шамисен*, и богатата художествена образност на мелодичните линии в музиката за *кото*.

Втората част се състои от пета и шеста глава, в които авторът предлага едно изследване на метафоричните арки на свързване на *кодо* (изкуството на съчетаване на аромати като структурен похват в кодифицираното поведение) церемонията и поезията, както и музикалния феномен *савари* (традиционна японска музика, като шумно качество на звука или тембър, използван при някои традиционни струнни инструменти) и тоновия колорит на флейтата *нокан*, които се разглеждат като ясни и красноречиви екземпликации на специфичен културен метафоричен трансфер.

Интердисциплинарното изследване на образите, които определят спецификата на кумулативната тоталност на японската култура, предлага на читателя ценен и разбираем ракурс към разбирането на японската култура като разчитаща на образността повече отколкото на логичността на езика при споделяне на значения и смисъл. Иновативността на подхода, прилаган при осъществяване на това изследване се състои в преодоляване третирането на визуализиращите образи като просто любопитни интерпретации на често наричаната „уникална“ японска култура.

Книгата увлекателно и убедително води читателя към разбирането, че образните елементи в японската култура съществуват не самоцелно и самодостатъчно, а формират единна система, а предразположеността на японците към използване на думи, мелодия и изразни средства, визуализиращи абстрактни значения спомага те да бъдат забелязани, декодирани и осмислени.

Доц. д-р Вяра Николова
vyara.nikolova@uni-sofia.bg
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“, 15, София 1504

Assoc. Prof. Vyara Nikolova, PhD
vyara.nikolova@uni-sofia.bg
Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University ‘St. Kliment Ohridski’
15 Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504
Bulgaria

Естествените връзки между литературата и изкуствата в изкусната проза на Ерик-Еманюел Шмит

The Natural Connections between Literature and the Arts in the Subtle Prose of Eric-Emmanuel Schmitt

Вълчан Вълчанов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Valtchan Valtchanov

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Рובהва, Антоанета. *Творчески фигури и кръговрат на изкуствата в прозата на Ерик-Еманюел Шмит*. Първо издание. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022, 304 с. ISBN 978-954-07-5505-2

Изключително ценни за хуманитарните науки са академичните трудове, които, освен че са написани изрядно, прецизно и по всички правила и изисквания на сериозната изследователска работа, са същевременно плод на един много силен, личен, вдъхновен и екзистенциален интерес към въпросната материя, съпреживяна максимално в рационален, емоционален и битиен порядък. Такъв е случаят на предложението за рецензия труд „Творчески фигури и кръговрат на изкуствата в прозата на Ерик-Еманюел Шмит“.

Авторът гл. ас. д-р Антоанета Рובהва е завършила 9-а ФЕГ „Алфонс дьо Ламартин“, както и специалност „Френска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Тя е преподавател в катедра „Романистика“ на ФКНФ, а също така и литературовед, специалист по съвременна френска проза, но и със дълбочени интереси във френската кинематография и музика, преводач, автор

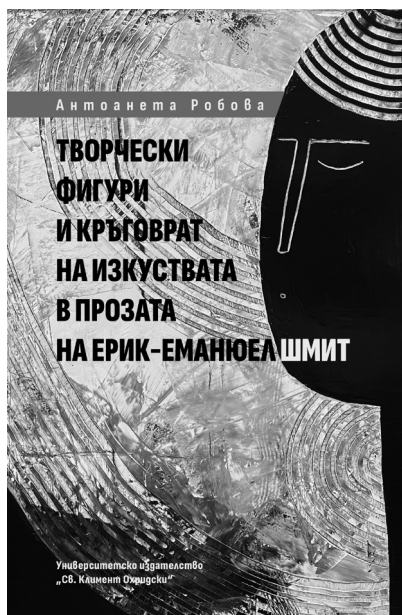
на множество статии, студии и изследвания. Била е дълги години отговорник на ЦАК към Франкофонския център на Софийския университет.

Монографията се състои от въведение, две части с общо седем глави, заключение и библиография на жанров принцип. Първата част е посветена на тематичните поредици и разказите на Шмит, а втората – на романи-те му. Научният труд е с обем 304 страници. Библиографията включва 256 заглавия, от които 14 твор„би в основния корпус анализирани произведения и 37 заглавия в разширения корпус литературни произведения. Изборът на анализирания корпус, показателен за обособения от Рובה „първи прозаически период“ (1994–2020) в творчеството на писателя, е подчинен на темата на труда,

но се правят и сравнения с други творби на Шмит, както и с произведения на автори като Мопасан, Флобер, Жид, Пруст, Сент-Екзюпери, Бретон, Левинас.

В първата част се разглежда най-вече ролята на музикалната тематизация и композиция в повестите и разказите на Шмит, но са застъпени и въпросите на литературното (съ)преживяване в открития „белгийски диптих“ сборници с разкази. Втората част, озаглавена „Изкуството на романа и изкуствата в романа“, обхваща по-широка гама изкуства, сред които се открояват визуалните и сценичните. Сред анализирания творчески фигури в първа част преобладават композиторите и музикантите, а във втора част специално внимание е посветено на художниците и писателите. Кинематографичните техники и все по-силната автотекстуалност се изследват в дефинираните като „рекапитулационни“ последни два романа от разглеждания първи прозаически период на Шмит.

Научният труд на Антоанета Рובה е едно сериозно и мащабно изследване, а също така много добре обоснован, блестящо аргументиран анализ, който съчетава по хармоничен начин академичния изследователски стил и елементи на литературната есеистика. Налице е един образцов анализ на интертекстуалността, интермедиялността и автотекстуалността, както и на рефлексивните и авторефлексивните елементи в изследваното творчество на Ерик-Еманюел Шмит. Рובה успява да долови, синтезира и подложи на градивна литературна критика философската, религиозната, артистичната и най-вече музикалната нагласа, изразени в произведенията на автора. Забележителен също така е и анализът на психологическите профили на персонажите в творбите

на Шмит, които Робова изкусно прави. Тя обособява един сериозен и добре структуриран научен апарат и си служи много умело и уместно с цитати от други изследователи и автори, без да изпада в цитатнически крайности.

Освен със съдържателен и оригинален собствен анализ монографията на Антоанета Робова прави впечатление и със своя елегантен стил, научнообоснован, нюансиран с финес, но и обагрен с артистизъм, със своята филологическа ерудиция, етимологично и аналитично разчленяване на думите, игри на думи, и своята едва доловима, но неприкрита обич, дори пристрастеност към творчеството на автора, сравнима с обичта на самия Шмит към класическата музика и по-конкретно към Моцартовия гений.

Необходимо е да се отбележи, че основен принос на това изследване е фактът, че това е първата монография на български език, посветена на един от най-превежданите съвременни френскоезични писатели в България и в света. Това изследване проследява еволюцията на прозата на Шмит от постмодерна към нравствено ангажирана литература. Този труд е също така пръв по рода си в анализа на интермедиалните подходи в прозата на Шмит.

Извън научната рамка, един от важните приноси на книгата на Робова са полезността и смислеността ѝ, които пленяват читателя. Подобно на Шмит, който има дарбата чрез своите романи, разкази и повести да събуди в публиката интереса и дори обичта към музиката, Антоанета Робова по сходен ненадраплив и изискан начин пробужда любопитството и интереса към творбите на Шмит.

Гл. ас. д-р Вълчан Вълчанов

vtvulchano@uni-sofia.bg

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504

България

Assist. Prof. Valtchan Valtchanov, PhD

vtvulchano@uni-sofia.bg

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15 Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504

Bulgaria

ХРОНИКА

EVENTS

„Изтокознанието – традиции и съвременност“ – международна научна конференция

“Eastern Studies – Traditions and Contemporaneity” – International Scientific Conference

Виолета Добичина

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Иво Панов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Violeta Dobichina

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Ivo Panov

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

В памет на проф. дфн Александър Федотов
In Memory of Prof. Alexander Fedotoff, Dr. habil

На 15 и 16 октомври 2022 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ се проведе международна научна конференция в хибриден формат – присъствие на живо и онлайн участие, в памет на проф. дфн Александър Федотов. Форумът бе с надслов „Изтокознанието – традиции и съвременност“.

Конференцията се организира от Факултета по класически и нови филологии при Алма матер, Центъра за източни езици и култури при Факултета по класически и нови филологии, Центъра по кореистика „Проф. дфн Александър Федотов“, фондация „Александър Федотов“ и Научнообразователен център „Ал Фараби“ с подкрепата на фонд „Научни изследвания“. Участници бяха учени, докторанти и студенти от Софийския университет, представители от други университети в България, учени от БАН, както и чуждестранни гости от Азия и Европа.

Организационният комитет на научния форум включваше проф. д-р Иво Панов, ръководител, проф. д-р Светла Къртева-Данчева, Виолета Добичина и докторант Владимир Митев.

Научният съвет се състоеше от: проф. д-р Мадлен Данова, председател, проф. д-р Гергана Петкова, проф. д-р Ирина Саръиванова, проф. д-р Симеон Евстатиев, доц. д-р Антония Цанкова, доц. д-р Галина Соколова, доц. д-р Гергана Русева, доц. д-р Ирина Сотирова, доц. д-р Петър Голийски.

Основната идея на международната конференция „Изтокознанието – традиции и съвременност“ бе да продължи традицията за провеждане на научни форуми с участието на български и чуждестранни учени и по този начин да отдаде почитта си към рано напусналия ни наш изтъкнат учен проф. дфн Александър Федотов, посветил живота и научните си дирения на културите и езиците на народите от Централна, Източна и Югоизточна Азия.

Проф. дфн Александър Федотов поставя основите на изследванията у нас в областта на монголистиката, тибетологията, кореистиката, будистиката и алтаистиката. Неговата разностранна преподавателска и научна дейност в Софийския университет го налага като авторитетен учен не само у нас, но и чужбина. Академична му кариера е свързана най-вече с Центъра за източни езици и култури при ФКНФ на СУ, чийто ръководител е от 1998 до кончината му през 2018 г.

Наследството, което оставя проф. Александър Федотов, научните му трудове, лекции и пътеписи бяха в основата на част от научните дискусии по време на конференцията. В нея участниците се запознаха с мащабната научна дейност на българския изтоковед, с дълбочината и евристичността на неговия дух, както и с огромните му научни приноси в изтокознанието.

Тържественото откриване на международната научна конференция се състоя в Аулата на Софийския университет. От името на ректора на СУ проф. дфн Анастас Герджиков заместник-ректорът на Алма матер доц. д-р Георги Вълчев поздрави всички участници и отбеляза: „Той беше човек над границите. Умееше да вниква в кода на различните култури и самият му живот представляваше пренасянето на една многовековна научна традиция на българско поле, което той направи изключително успешно и заслужава нашите вечни адмирации“. В заключение доц. Вълчев пожела на добър час на участниците в конференцията с думите: „...и нека делото на проф. Федотов да пребъде в бъдещето напред!“.

По време на тържественото откриване бе прочетен поздравителен адрес от името на вицепрезидента на Република България Илияна Йотова. В адреса си тя подчертава: „Александър Федотов намери верни последователи и съмишленици. Книгите му са живи и днес, често препрочитаме преводите му на азиатски поговорки и синтезирана философия от Китай, Корея, Монголия, Индия, Индонезия“.

В своето поздравително слово деканът на Факултета по класически и нови филологии проф. д-р Мадлен Данова заяви, че е имала невероятното щастие

да работи с проф. Федотов и че неговата научна сърцатост ѝ е била неизменна опора в академичния ѝ път в университета. Проф. Данова сподели, че за нея един от най-важните уроци, получени от проф. Федотов, е тибетската мъдрост, че просто е нужно да се прави това, което е необходимо, да се стараем да правим дори и дребни позитивни неща и да не позволяваме на житейските негативи да ни влияят. Само благодарение на натрупване на позитивни емоции имаме шанс да се развиваме и да постигнем освобождение и просветление. Накрая проф. Данова пожела успех на международната конференция.

Снежана Тодорова, съпруга на проф. Федотов и председател на Съюза на българските журналисти, се обърна към организаторите на конференцията с думи на признателност за това, което са направили и правят в памет на проф. Федотов. Тя благодари на всички, които помнят проф. Федотов и които продължават неговото дело: „А неговото дело съм сигурна, че ще пребъде, защото той остави изключителни ученици – хора, колеги и студенти, които сега са водещи учени в най-успешните катедри на Алма матер“.

По време на тържественото откриване на конференцията бяха поднесени приветствия и от присъстващите на събитието посланици на Китай, Монголия, Република Корея, КНДР, Казахстан, Индия, от госпожа Михайлова, директор на Дипломатическия институт на Министерството на външните работи, от проф. Сторожук от Санктпетербургския държавен университет. В края на официалната част приятели и колеги на големия български учен споделиха свои спомени за него.

Научната програма на конференцията бе открита с четири пленарни доклада, първият от които бе на проф. д-р Светла Къртева-Данчева на тема „Уйгуро-монголската писменост и квадратното писмо като символи на монголската културна идентичност“. В своето изказване тя мотивира собственото си виждане за значението на квадратното писмо като израз на монголската културна идентичност.

Вторият пленарен доклад, „Ролята на учения в дискурса на културите и езиците на Източна Азия и Европа“, бе на проф. д-р Алия Масалимова от Казахстанския държавен университет „Ал Фараби“. Тя сподели разсъждения по въпроса как учен от нивото на проф. Федотов, който винаги се е намирал на границата на културните светове, изгражда и олицетворява диалога между Изтока и Запада.

Проф. д-р Мадлен Данова бе автор на третия пленарен доклад с интригуващото заглавие „Изтокът отива на запад“ – азиатско-американската литература през новото хилядолетие“.

Проф. Винченца Д'Урсо от Венециански университет „Ка Фоскари“ изнесе последния пленарен доклад, представляващ своеобразен преглед на значима част от епистоларната корейска литература от XVII век.

След дискусиата учени, студенти и докторанти продължиха работата си по секции. Поради големия брой одобрени за участие доклади работната про-

грама продължи два дни, през всеки от които доклади се изнасяха едновременно в три секции.

В секция „Литературознание, етнография, медитация“ участниците имаха възможност да изслушат пленарните доклади „За съчувствието като техника за разгръщане на съзнанието в махаянския будизъм“ на доц. д-р Гергана Русева и „Представите за волята на Небето в класическата конфуцианска мисловност“ на доц. д-р Антония Цанкова. След кратка дискусия в заседанието на секцията бяха представени 12 доклада на колеги от България и Централна Азия, като някои от тях се включиха онлайн в панела. Представените доклади обхващаха теоретични и експериментални търсения на авторите в областта на източната етнокултура, литература, история... Секцията приключи с дискусия по представените доклади, в рамките на която участниците имаха възможността да поставят допълнителни въпроси към докладчиците и да обсъдят редица въпроси от теоретичен и практически дискурс.

В секция „Езикознание, религиознание, наука, образование“ бяха представени два пленарни доклада: „Къде е златното сечение на онлайн и присъственото обучение? Филологията през XXI век на кръстопът?“ на проф. д-р Гергана Петкова и „Саади Ширази (1210–1292) – персийският пътешественик и мъдрец-моралист“ на проф. д-р Иво Панов. И двата доклада предизвикаха интерес и провокираха оживена дискусия. В секцията бяха представени доклади на 13 участници от Софийския университет и от университети в Централна Азия. Изказванията и дискусиите по тях се фокусираха върху теми, свързани със съвременните проблеми на езикознанието и перспективите на образованието по източни езици, култури, религии и история.

В рамките на секция „Културознание, обществознание, археология, философия“ пленарни доклади представиха доц. д-р Ирина Сотирова на тема „Пещерните храмове по пътя на коприната“ и доц. д-р Галина Соколова на тема „Индия като „добрия друг“ в европейски националистически наративи от втората половина на XIX в.“. Докладите предизвикаха изключителен интерес, доказателство за което бе проведената продължителна дискусия по представените теми, в рамките на която бяха обменени теоретични и практикоприложни виждания. В секцията бяха представени 13 доклада от участници от Софийския университет, от Министерството на външните работи на България и от учени от университети в Централна Азия. Докладите привлякоха вниманието на присъстващите, тъй като бяха изнесени данни от теренни проучвания и теоретични търсения в областта на международните отношения, характерни за съвременния дискурс на сътрудничеството Изток–Запад.

В заключителната част на конференцията участниците благодариха на организаторите за творческата работна атмосфера както по време на форума, така и на съпътстващите го събития. Дискусиите бяха оценени като изключително ползотворни, тъй като осигуриха условия за обмен на опит между

участниците върху актуални теоретични и приложни разработки в областта на изтокознанието.

Фактът, че Софийският университет организира форума, на свой ред затвърждава мястото му на водещ научноизследователски и обучителен център на академичното разпространение на източните езици и култури в България.

Предстои докладите да бъдат публикувани в сборник, което ще допринесе за популяризиране на делото на проф. Александър Федотов и за запознаване на научната общност с тенденциите в такива изследователски направления като монголистика, кореистика, тибетология, будистика, алтаистика и др.

Виолета Добичина

директор

kazakhcentersu@gmail.com

Научнообразователен и културен център „Ал Фараби“

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Тодор Александров“ 79, кабинет № 27, София 1303

България

Проф. д-р Иво Панов

директор

panov.ivo@gmail.com

Център за източни езици и култури

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Тодор Александров“ 79, София 1303

България

Violeta Dobichina

Director

kazakhcentersu@gmail.com

Al-Farabi Scientific, Educational and Cultural Center

Sofia University ‘St. Kliment Ohridski’

79 Todor Alexandrov Blvd., Office № 27

Sofia 1303

Bulgaria

Prof. Ivo Panov, PhD

Director

panov.ivo@gmail.com

Center for Eastern Languages and Cultures

Sofia University ‘St. Kliment Ohridski’

79 Todor Alexandrov Blvd., Sofia 1303

Bulgaria

80 години специалност „Италианска филология“ в България

The Eightieth Anniversary of Italian Philology in Bulgaria

Радея Гешева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Radeya Gesheva

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

През 2022 г. се навършват 80 години от основаването на специалност „Италианска филология“, понастоящем в катедра „Романистика“ във Факултета по класически и нови филологии в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През тези осем десетилетия италианският език и култура стават все по-популярни за изучаване в България благодарение на ролята и приноса на Алма матер. Специалността е обвързана с потребностите на обучаемите и със съвременните тенденции за развитие на професионалното направление.

През този период специалност „Италианска филология“ успява да заеме водещо място в българската образователна система като лидер в поддържането на златната среда между традициите и иновациите. Безспорна е заслугата на академичния състав в лицето на бившите и настоящите преподаватели. Придобитите знания и умения предлагат възможности за реализация на студентите като преподаватели, преводачи, устни и писмени, екскурзоводи, експерти, инспектори, консултанти, асистенти и специалисти в държавния и частния сектор в страната и в чужбина. Всяка година за възпитаниците се предлагат възможности за образователен и културен обмен в рамките на програмата на ЕС за подкрепа на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм +“ в Италия.

Екипът от преподаватели е всеотдаен и с висококвалифицирания си труд потвърждава водещата роля на специалността като единствена по рода си в

България. В момента включва следния състав: доц. д-р Недда Бояджиева, отговорник на специалността, преподавател по италианска фонетика и фонология, морфосинтаксис, номинална част, и стилистика на италианския език; доц. д-р Дария Карапеткова води лекциите по морфосинтаксис, глаголна част, и по теория на превода; ас. д-р Радея Гешева чете лекциите по италианска литература и води семинарните упражнения по устен превод; гл. ас. д-р Диана Върголова преподава историческа граматика и лексикология; ас. Евгения Атанасова преподава превод и дисциплината „Езикът на медиите“.

Благодарение на отличните възможности за межкултурен образователен обмен в България пристигат гост-лектори – преподаватели, носители на езика. В настоящия момент лектор Кармелина Джоя води „Италиански маршрути“, „Езикът на киното“ и упражненията по лексика, което дава безценна възможност на студентите да се докоснат до магията на живия италиански език. Сред известните възпитаници на специалността е Асен Марчевски, преводач на петима президенти на Италия, трима папи и на около петнадесет италиански министри. Преводач и на лидера и генерален секретар на БКП и по време на мандата му като министър-председател Тодор Живков, на президентите Желю Желев и Георги Първанов. Поддържал е отлични взаимоотношения с италианските политици Алдо Моро и Джулио Андреоти. Удостоен е за кавалер на ордена „За заслуги към Италианската република“. Носи и почетната титла като един от тримата най-добри симултанни преводачи от и на италиански език.

През годините специалност „Италианска филология“ се радва на отлично и плодотворно сътрудничество с италианските институции у нас в лицето на посолството на Република Италия в България и Италианския културен институт в София. През настоящата 2022 г. с подкрепата на н.пр. Джузепина Дзара, посланик на Република Италия в България, и госпожа Верена Витур, директор на Италианския културен институт, бе създадена двуезичната пътуваща изложба с учебна цел „Да опознаем Данте“, с която специалността отбелязва 700-годишнината от смъртта на великия поет. Първата ѝ спирка бе 105-о СУ „Атанас Далчев“, а след това – Италианският лицей, 36-о СУ „Максим Горки“, 51-во СУ „Елисавета Багряна“ в София. Изложбата гостува и на други елитни гимназии с интензивно изучаване на италиански език и култура в още три български града: Пловдив (ЕГ „Иван Вазов“), Бургас и Варна. Събитието пожъна голям успех и укрепи сътрудничеството между престижни образователни институции в средното и висшето образование.

През 2022 г. честванията по повод на 80-годишнината от основаването на специалността отбелязаха своя триумф в навечерието на едно от значимите чествания, посветени на светите братя Кирил и Методий – празника на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност. На 23 май в Аулата на Алма матер вокалният ансамбъл за старинна музика *Cantanti DAI*

MONTI VERDI и изпълнителят на клавесин Николай Стойков поздравиха академичната общност, катедра „Романистика“, специалност „Италианска филология“ и всички служители и преподаватели на СУ „Св. Климент Охридски“, както и настоящите и бившите възпитаници на специалността с тържествен концерт. Събитието бе реализирано с подкрепата на ректора на Алма матер проф. д-р Анастас Герджиков, на проф. д-р Мадлен Данова, декан на ФКНФ, на доц. д-р Георги Жечев, ръководител на катедрата „Романистика“, и на доц. д-р Недда Бояджиева, отговорник на специалността.

Екипът на специалност „Италианска филология“ изказва благодарността си на всички свои преподаватели и сътрудници в СУ „Св. Климент Охридски“ и извън него. Той ще продължи да утвърждава добрите образователни практики, без да губи от погледа си новите хоризонти за бъдещето и кариерното развитие на своите възпитаници, с надеждата ентузиазмът и мотивацията за придобиване на нови знания и компетентност сред бъдещите поколения да се предават и да не стихват.

Гл. ас. д-р Радея Гешева

radeya.gesheva@gmail.com

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504

България

Assist. Prof. Radeya Gesheva, PhD

radeya.gesheva@gmail.com

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15 Tzar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504

Bulgaria

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ АВТОРИТЕ

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ

1. В списание „Филология“ се приемат за рецензиране статии (студии, прегледи, доклади, казуси, глави от книги, дискусии, редакторски материали) в тематичните области: общо и приложно езикознание, литературознание, превод, културология и методика на чуждоезиковото обучение със специален фокус върху интердисциплинарните и граничните изследвания, мултилингвизма и транскултурализма. Обемът на статиите е до 20 стандартни страници. Публикациите в списание „Филология“ са на английски, френски, немски, испански, италиански, португалски, руски или на български език (с резюме на български и на английски език и библиография на български и английски).

2. Текстовете на предлаганите статии се представят в редакционната колегия на <https://su.b-smart.tech/> или на адрес philologia@uni-sofia.bg.

3. Постъпилите ръкописи се преглеждат за съответствие с изискванията към авторите от член на редакционната колегия, определен от председателя на редакционния съвет. Ръкописи, които не отговарят на изискванията, се връщат за доработка на авторите. Останалите ръкописи се допускат за рецензиране. Членовете на редакционния съвет могат да публикуват статии в списанието при стриктно спазване на условията и стандартите на списанието.

4. Редакцията определя за всяка от постъпилите статии по двама рецензенти. Рецензиите се изготвят в срокове, определени от редакционната колегия и в съответствие с изискванията към рецензентите.

5. Рецензирането на статиите се извършва в съответствие със стандартите за оценка на постъпващите ръкописи чрез системата на двойносляпа проверка (*double-blind peer review*). При оценката на рецензентите водеща роля имат критериите: обхват на изследването, новост на изследваните проблеми, оригиналност на приносите, съответствие между заглавието и съдържанието, логика на структурата и последователност на изложението, адекватност на методологията, обосноваване на резултатите, доказване на тезата, приложимост на резултатите, обосноваване на изводите и заключенията, коректност и актуалност на цитиранията, научност и яснота на стила на изложение.

6. Окончателното решение за публикуване се взема от редакционната колегия на основата на заключенията в рецензиите. Решението може да бъде за публикуване без промени, за публикуване след отразяване на направени препоръки в рецензиите, за отказ за публикуване. При решение за отразяване на препоръки авторите преработват ръкописите и представят в редакционната колегия доклад за

тяхното отразяване в определен срок, въз основа на който редакционната колегия взема решение за публикуване или отказ за публикуване.

7. При противоречивост на заключенията в рецензиите редакционната колегия може да определи допълнителен рецензент (рецензенти).

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ ОФОРМЛЕНИЕТО И СТРУКТУРАТА НА СТАТИИТЕ

8. Предлаганите за рецензиране статии трябва да бъдат във формат на *Word* документ, както следва:

- Шрифт: *Times New Roman 12*
- Форматиране на страниците: *Page Setup – Top 2,5 см, Bottom 2,5 см, Left 2,5 см, Right 2,5 см*
- *Line Spacing: 1,5 lines; First Line 1,5 см; Paper Size A4*

9. Основните структурни елементи на статиите са, както следва:

- Начална страница
- Въведение
- Основно изложение
- Заключение
- Референции

10. Начална страница (страницы)

Началната страница включва:

Заглавие на статията. Препоръчително е заглавието на статията да е кратко (5–10 думи) и да представя основната тема на изследването.

Имена на автора (авторите). Всички съавтори трябва да се добавят при подаването на ръкописа в *ScholarOne* и да бъдат подредени с коректна последователност; авторът (авторите) се представя с научна степен, академична длъжност, имейл адрес на кореспондиращия автор, име и адрес на академичната институция.

Резюме. Резюмето на публикациите, независимо на какъв език са написани, е на български и на английски език. То трябва да е кратко и ясно, като сбито съдържа следните елементи:

- Въведение („фон“ на изследването) (задължително)
- Цел и задачи на изследването (задължително)
- Приложена методология („постановка на изследването“) (задължително)

- Постигнати основни резултати (задължително)
- Изводи (заключения) (задължително);
- Ограничения на изследването и последици (ако има такива)
- Практически последици (ако има такива)
- Оригиналност/стойност (задължително)

Максималната дължина на резюмето не трябва да надвишава 250 думи.

Ключови думи. Посочват се до 5 ключови думи на български и английски език.

Класификация на статиите. Авторите трябва да категоризират своите документи, което е част от процеса на представяне на работата им. По-долу можете да видите списъка с категории и да изберете тази, до която най-много се доближава вашият документ.

- **Научно изследване.** Тази категория покрива такива документи, които дават информация относно всякакви изследвания, направени от автора/ите. Това изследване може да е свързано с конструирането или тестването на модел или рамка, изследване на действия, тестване на данни, маркетингово изследване или обзор, емпирично, научно или клинично изследване.
- **Гледна точка.** Всеки документ, в който съдържанието зависи от авторското мнение или интерпретация. В тази категория се включват и журналистически статии.
- **Техническо изследване.** Описва и оценява технически продукти, процеси и услуги.
- **Концептуално изследване.** Тези документи не се базират на изследване, а създават хипотези. Те са по-скоро дедуктивни и покриват философски дискусии и сравнително изследване на нечия друга работа или мислене.
- **Казус.** Казусите описват фактически интервенции или опит в самата организация. Те могат да са субективни и не могат генерално да се опишат като изследване. Описанието на съдебен или хипотетичен казус се използва като обучаващ метод, който също може да бъде причислен към тази категория.
- **Литературен очерк.** Очаквано е, че всички видове документи цитират някаква подобна литература, така че тази категория трябва да се използва само ако основната цел на документа е да анулира и/или критикува литературата в определена област. Може да бъде селективна библиография, която дава съвет относно информационните източници, или да бъде подробен в това, като целта на документа е да даде информация на основните сътрудници за направата на дадена тема и да изучи техните различни гледни точки.

- **Генерален преглед.** Категорията покрива тези документи, които предоставят основен преглед или историческо изследване на някаква концепция, техника или феномен. Документите са по-скоро описателни от рода на „как да“, отколкото дедуктивни.
- **Данни за автора (авторите).** Данните включват пълни имена, академична длъжност и научна степен, последна месторабота и по преценка предишни такива, имейл адрес, адрес за кореспонденция (до 40 думи за автор).

11. Въведение

Въведението има за цел да убеди читателите, че публикуваната разработка съдържа новост и е приложима, като отговаря на следните въпроси:

- Какъв е проблемът?
- Има ли някакви съществуващи решения (посочва се степента на проучване на проблема към момента)?
- Кои са най-добрите решения според автора?
- Какво е основното ограничение на изследването?
- Какво се очаква да се постигне от автора с направеното изследване?

12. Основно изложение

Основното изложение се структурира в отделни раздели, разграничени със свои заглавия (заглавията трябва да бъдат кратки, с ясна индикация за разликите между тяхната йерархия. Предпочитаният формат за изписване на основните заглавия е те да бъдат получерни, а подзаглавията да бъдат изписани в курсив. Шрифт – *Times New Roman 12*, главни букви, ляво подравняване).

Основното изложение включва:

Цел и задачи на изследването. Те трябва да осигурят разбирането за фокуса на публикацията и да аргументират нейната структура. След тях е необходимо да се посочи:

- Каква е значимостта на материала?
- Защо е важен и оригинален?
- За кого е предназначена публикацията?

Допълнително могат да бъдат коментирани потенциалната полезност за практиката, значимостта за бъдещи изследвания, по-подробно ограниченията на изследването и др.

Основна теза и хипотеза (хипотези) на изследването. Представят се аргументите на автора за тяхната обосновааност.

Приложена методология и методика. Авторът трябва да посочи основните използвани от него методи под обособено за това заглавие. Той трябва да демонстрира, че методологията е стабилна и подходяща за постигане на целите. Очаква се да се съсредоточи върху главната тема, като посочи основните етапи на своите изследвания, използваните от него методи, влияния, които определят

избрания от него подход, да приведе аргументи за това, защо е избрал специални примери, и др.

Постигнати основни резултати. Когато се представят резултатите, важно е авторът да се фокусира върху най-важното. Публикацията трябва да съдържа само основните факти и тези с по-широко значение, без да се дават много подробности за всяка възможна статистика. Ако разработката изобилства със статистически данни, е възможно те да преобладават пред изводите и като цяло публикацията да бъде възприемана предимно като изброяване на факти, а не като научно изследване. Основната теза на автора трябва да е ясно проследима и стабилно доказана.

При описанието на резултатите авторът трябва да потърси отговори на следните въпроси:

- Предоставяте ли интерпретация за всеки един от представените от вас резултати?
- Резултатите ви в съответствие ли са с това, което други изследователи са открили?
- Има ли някакви разлики? Защо?
- Има ли някакви ограничения?
- Дискусията логично ли води до вашето заключение?

Важно е при представяне на резултатите да не се правят изявления, които надхвърлят онова, което резултатите могат да потвърдят.

13. Заключение

Общото правило е, че заключението не трябва да съдържа единствено обобщение на изследването (то се съдържа в резюмето). В заключението се дава отговор на зададения в началото на публикацията въпрос и се посочват възможностите за по-нататъшни изследвания. Добре би било да се разкрие как представените резултати ще се приложат в практиката и да се посочат ограниченията в това отношение. Макар и да се посочва как това изследване може да се приложи и разшири в бъдещи изследвания, не е прието тук да се въвежда нов материал или да се изтъква очевидното. В заключението следва да се подчертае онова, което е различно в изследователските резултати, онова, което се откроява в разработката или е неочаквано.

14. Бележки

Бележките трябва да се използват при крайна необходимост и да бъдат идентифицирани в текста с последователни номера в квадратни скоби и изброени в края на статията.

15. Спонсориране на научното изследване

Източниците на финансиране на научното изследване в статията се представят в раздел „Признателност“. Описва се ролята им в целия работен процес – от постановката на научното изследване до постигането на крайните резултати.

16. Фигури

Всички фигури (схеми, диаграми, скици, уеб страници/снимки на екрани и фотографски снимки) трябва да бъдат предадени в електронна форма. Те трябва да са с високо качество, четливи и номерирани с арабски цифри.

- Фигурите да са правени по възможност в графични програми (*Corel Draw*, *Adobe Illustrator*, *Adobe PhotoShop*) или *Excel*. Да не са във формат *Picture*, за да може да се коригира текстът в тях, ако е необходимо! Да се номерират последователно според реда на цитиране в текста. Номерацията и заглавията на фигурите се поставят под тях. Да се избягват много надписи в самите фигури.
- Снимки и сканирани изображения да бъдат правени на отделни файлове, за предпочитане в *JPG* или *TIFF* формат, а не вмъкнати в текста. Снимките трябва да са с добро качество и подходящи за печат. Цветни илюстрации се приемат по изключение след специално договаряне и евентуално заплащане на допълнителните разходи!
- За изработване на формули да се използва *Word Equation*. Номерата на формулите да се изписват в малки скоби в лявата част на страницата!

17. Таблицы

Таблиците трябва да са направени в *Word Table* или *Excel*. Номерират се последователно според цитирането им в текста. Всяка таблица трябва да има заглавие. Номерацията и заглавията на таблиците се поставят над тях. За предпочитане е тя да се събира на страницата, без да се обръща широката част на листа хоризонтално. Необходимите обяснения се дават под нея, като се означават със съответните символи/знаци.

18. Референции

Референции към други публикации трябва да бъдат изписани в стил *Harvard* и да бъдат внимателно проверени за пълнота, точност и съгласуваност.

Цитираните автори се представят по някой от следните начини:

- Фамилията на автора и година на публикация (напр. Adams, 2006)
- Цитиране на имена на фамилиите на двамата автори на публикацията и годината на публикуване (напр. Adams, Brown, 2006)
- При повече от трима автори се изписват само името на първия автор и годината на публикуване (напр. Adams et al., 2006)

Списъкът с референциите трябва да бъде посочен по азбучен ред в края на документа.

<p><i>За книги</i></p>	<p>Фамилия, инициали (година), <i>заглавие на книгата</i>, издател, място на издаване</p> <p>e.g. Harrow, R. (2005), <i>No Place to Hide</i>, Simon & Schuster, New York, NY.</p>
<p><i>За глава на книга</i></p>	<p>Фамилия, инициали (година), заглавие на главата в кавички, фамилия на редактора, инициали, <i>заглавие на книгата</i>, издател, място на публикация, страници</p> <p>e.g. Calabrese, F.A. (2005), “The early pathways: theory to practice – a continuum”, in Stankosky, M. (Ed.), <i>Creating the Discipline of Knowledge Management</i>, Elsevier, New York, NY, pp. 15–20.</p>
<p><i>За списания</i></p>	<p>Фамилия, инициали (година), заглавие на статията в кавички, <i>име на списанието</i>, том, брой, страници</p> <p>e.g. Capizzi, M.T. and Ferguson, R. (2005), “Loyalty trends for the twenty-first century”, <i>Journal of Consumer Marketing</i>, Vol. 22 No. 2, pp. 72–80.</p>
<p><i>За публикувани сборници</i></p>	<p>Фамилия, инициали (година на публикация), заглавие на документа в кавички, във: фамилия, инициали, <i>заглавие на публикуваната проява и място и дата, на които се е състояла</i>, издател, място на публикация, номер на страниците</p> <p>e.g. Jakkilinki, R., Georgievski, M. and Sharda, N. (2007), “Connecting destinations with an ontology-based e-tourism planner”, in <i>Information and communication technologies in tourism 2007 proceedings of the international conference in Ljubljana, Slovenia, 2007</i>, Springer-Verlag, Vienna, pp. 12–32.</p>

<p><i>За непубликувани сборници</i></p>	<p>Фамилия, инициали (година), заглавие на документа в кавички, документ, представен на името на конференцията, дата на конференцията, място на конференцията, налично на: URL, ако е свободно достъпно в интернет (дата на достъп)</p> <p>e.g. Aumueller, D. (2005), “Semantic authoring and retrieval within a wiki”, paper presented at the European Semantic Web Conference (ESWC), 29 May-1 June, Heraklion, Crete, available at: http://dbs.uni-leipzig.de/file/aumueller05wiksar.pdf (accessed 20 February 2007).</p>
<p><i>За работни документи</i></p>	<p>Фамилия, инициали (година), заглавие на статията в кавички, работен документ [брой, ако е наличен], институция или организация, място на организацията, дата</p> <p>e.g. Moizer, P. (2003), “How published academic research can inform policy decisions: the case of mandatory rotation of audit appointments”, working paper, Leeds University Business School, University of Leeds, Leeds, 28 March.</p>
<p><i>За енциклопедични вписвания (без автор или издател)</i></p>	<p><i>Заглавие на енциклопедията</i> (година), заглавие на вписването в кавички, том, издание, заглавие на енциклопедията, издател, място на издаване, страници.</p> <p>e.g. <i>Encyclopaedia Britannica</i> (1926) “Psychology of culture contact”, Vol. 1, 13th ed., Encyclopaedia Britannica, London and New York, NY, pp. 765–71.</p> <p>(За вписвания с посочен автор вижте насоките за изписване на имената за глава на книга.)</p>

<p>За статии във вестници (с автор)</p>	<p>Фамилия, инициали (година), заглавие на статията в кавички, име на вестника, дата, страници</p> <p>e.g. Smith, A. (2008), “Money for old rope”, <i>Daily News</i>, 21 January, pp. 1, 3–4.</p>
<p>За статии във вестник (без посочен автор)</p>	<p>Име на вестника (година), заглавие на статията в кавички, дата, страници</p> <p>e.g. <i>Daily News</i> (2008), “Small change”, 2 February, p. 7.</p>
<p>За електронни източници</p>	<p>(Ако източникът е достъпен в интернет, пълният интернет адрес (<i>URL</i>) трябва да се посочи в края на референциите, както и датата, на която сте го използвали.)</p> <p>Фамилия, инициали (година), име на статията в кавички, достъпно на: <i>URL</i> адрес, (дата на достъп)</p> <p>e.g. Castle, B. (2005), “Introduction to web services for remote portlets”, available at: http://www-128.ibm.com/developerworks/library/ws-wsrp/ (accessed 12 November 2007).</p> <p>(Ако се използват електронни източници без посочени автори и дата, <i>URL</i> трябва да бъде включен или със скоби в основния текст, или препоръчително е да бъде посочен като бележка – с римски цифри с квадратни скоби заедно с текст, последван от пълния <i>URL</i> адрес в края на документа.)</p>
<p>За източници на български език</p>	<p>За всеки цитиран източник на кирилица – на български език, трябва да се даде същият източник, изписан по правилата на Закона за транслитерацията.</p> <p>e.g. Ерхард, Л., 1993. Благоденствие за всички, София, <i>UI „Стопанство“</i>. (Erhard, L., 1993. <i>Blagodenstvie za vsichki</i>, Sofia, <i>UI „Stopanstvo“</i>.)</p>

AUTHOR'S GUIDELINES

GENERAL INFORMATION

1. *The Philologia Journal* accepts for review articles (original articles, reports, discussions, studies, editorial materials) in any of the following research areas: general and applied linguistics, literary studies, translation, cultural studies and teaching of foreign languages with a specific focus on interdisciplinary and border studies areas, multilingualism and transculturalism. The volume of the articles should not exceed 20 standard pages. Publications in *Philologia Journal* could be written in English, French, German, Italian, Spanish, Portuguese, Russian or Bulgarian (abstracts and bibliographic information in English and Bulgarian).

2. Authors could submit their manuscripts to *the Journal*'s Editorial Team via electronic and/or print versions to: <https://su.b-smart.tech/>, or philologia@uni-sofia.bg.

3. The received manuscripts are reviewed in accordance with Author's Guidelines by a member of the Editorial Board. Manuscripts that do not comply with the requirements shall be returned to the authors for revision. Manuscripts that meet the requirements shall be admitted for review. The members of the Editorial Board shall have the right to publish in the journal following all the rules and requirement valid for the other authors.

4. For each of the submitted and approved articles the Editorial Board shall assign two reviewers. Reviews shall be made in terms defined by the Editorial Board and in accordance with its requirements to the reviewers.

5. Reviewing of articles shall be done in accordance with the standards for the evaluation of manuscripts through the double-blind peer review system. Please do not include Authors' names and information in your Main Document. Authors' names and information should be only included in your Title Page. The reviewers give their assessment of the manuscripts in terms of the following criteria: scope of the research, novelty of the examined issues, originality, accuracy and clarity of the abstract describing the main text, logic structure and sequence of the submission, relevance of the methodology, validity of the results, proving the thesis, applicability of the results, validity of findings and conclusions, propriety and relevance of citations, accuracy and clarity of language.

6. The Editorial Board commits the final decision for publication, based on the conclusions of the reviewers. The decision can be: publish it without revisions, publish it after revision in accordance with the recommendations made in reviews, refusal to publish. If the Editorial Board commits a decision to publish the manuscript after revision upon recommendations, authors should review and answer to the Editorial

Board's e-mails. The authors have to revise their manuscripts and present a report of the revisions they made in terms defined by the Editorial Board, upon which the Editorial Board commits a decision whether to publish it or refusal to publish the manuscript.

7. If there are contradictions of the reviews, the Editorial Board may determine an additional reviewer (reviewers).

SUBMISSION AND STRUCTURE REQUIREMENTS OF THE ARTICLES

8. The article submissions shall be provided in Microsoft Word format, as follows:

- Font: Times New Roman 12
- Format of the pages: Page Setup: Top: 2,5 sm, Bottom: 2,5 sm, Left: 2,5 sm, Right: 2,5 sm
- Line Spacing: 1,5 lines; First Line: 1,5 cm; Paper Size: A4.

9. The main structure of the article shall include:

- Title page – You should upload it as a separate from the Main Document file
- Introduction – It is included in the Main Document
- Main text – It is included in the Main Document
- Conclusion – It is included in the Main Document
- References – It is included in the Main Document.

10. Title page (pages)

The Title page/s should be as a separate from the Main Document file and includes:

Title of the article (it is recommended the title of the article to be short (5–10 words) and to present the main topic of the study);

Author Details: All contributing authors' names should be added to **the ScholarOne** submission, and their names arranged in the correct order for publication. All authors shall comply the following information: names, academic title/position, correspondence address, including institutional affiliation (incl. University, institution, etc.), state/city and country. In co-authoring, one of the authors must be designated as lead author and write his/her e-mail address. It is the responsibility of the lead author to ensure that the list of authors and individual contribution to the study of each of them are clearly indicated.

Abstract. The abstract of the articles, no matter in what language they are, should be written in Bulgarian and English. It should be short and clear and concisely contain the following elements:

- Introduction (“background” of the study) (required)
- Purpose and objectives of the study (required)
- Applied methodology (“staging of the research”) (required)
- Achieved major results (required)
- Leads (conclusions) (required)
- Limitations of the research and consequences (if applicable)
- Practical implications (if applicable)
- Originality/Value (required).

The maximum length of the abstract should not exceed 250 words.

Keywords (specify up to 5 keywords).

11. Introduction

The purpose of the introduction is to convince readers that the published research contains novelty and it is applicable. It answers the following questions:

- What is the main problem?
- Are there any existing solutions (indicates the level of study the problem at the moment)?
- What are the best solutions according to the author’s/s’ opinion?
- What is the main limitation of the research?
- What is expected to be achieved by the author of the research?

12. Main Text

The main text is structured into separate sections, distinguished by their titles (headings should be brief, with clear indication of the differences between their hierarchy). The preferred format for writing the main titles is to be bold format and subtitles to be written in italics. Font – Times New Roman 12, capitals, left alignment).

The main text should include:

Purpose and objectives of the study. The purpose and objectives of the study should ensure the understanding of the publication’s focus and should justify its structure. After that, authors should specify:

- What is the significance of the publication?
- Why the publication is important and original?
- To whom is the publication designed?

Additionally can be discussed potential utility of practice, importance for future studies, detailed limitations of the study and others.

Main thesis and hypothesis of the research. Authors’ arguments about their merit are presented.

Applied methodology and methods. The author should indicate the main methods used by him in a separate title. Author should demonstrate that the methodology is robust and appropriate to achieve the objectives. It is expected by the author to focus on the main theme, to point the main stages of his research, to show the used methods and

influences that determine the chosen approach by him/her, to give arguments why he/she has chosen specific examples and others.

Achieved major results. When presenting the results, it is important authors to focus on the essentials. The publication must contain only the essential facts and those with a wider meaning, without giving many details of every possible statistics. If development is full of statistics, it is possible to prevail over the conclusions and after all the publication to be seen primarily as an enumeration of facts, not a scientific study. The main thesis of the author must be clearly traceable and steadily established.

- When describing the results author should seek answers to the following questions:
- Do you provide interpretation for each of the submitted results you want?
- Are the results consistent with what other researchers have found?
- Are there any differences? Why?
- Are there any limitations?
- Does the discussion logically lead the reader to your conclusion?
- It is important when presenting the results not to make statements that go beyond what results can acknowledge.

13. Conclusion

The general rule is that the conclusion should not only contain a summary of the research (it can be found in the abstract). The conclusion should give answers to the set at the beginning of the publication questions and to indicate opportunities for further research. It would be better to reveal how the achieved results will be applied in practice and to identify constraints in this regard. While indicating how this research can be applied and extended in future studies, it is not accepted in the conclusion to introduce new material or to be state the obvious. In the conclusion it should be emphasized what is different in the research results, what stands out in the design or it is unexpected.

14. Notes

Notes or Endnotes should be used only if absolutely necessary and must be identified in the text by consecutive numbers, enclosed in square brackets and listed at the end of the article.

15. Funding Agencies

The funding sources of the scientific research should be added in Step 5 of the submission process on ScholarOne system. Funding sources of the scientific research in the article are presented in section “Acknowledgements”. Authors should describe the role of these funding sources throughout the whole workflow – from setting of the research to achieving the final results.

16. Figures

All Figures (charts, diagrams, line drawings, web pages/screenshots, and photographic images) should be submitted in electronic form.

All Figures should be of high quality, legible and numbered consecutively with arabic numerals. Graphics may be supplied in colour to facilitate their appearance on the online database.

- If possible, the figures should be made in graphical programs (Corel Draw, Adobe Illustrator, Adobe PhotoShop) or Excel. The figures should not be in Picture format. They should be numbered consecutively in order of citation in the text. Numbers and titles of the figures are placed below them. Authors should avoid many inscriptions inside the figures.
- Pictures and scanned images can be made into separate files, preferably in JPG or TIFF format, not embedded in the text. Photos must be of good quality and suitable for printing. Color illustrations are accepted in exceptional cases after special agreement and eventual additional costs!
- If authors make a blueprint they should use Word Equation. The numbers of formulas to be written in brackets in the left side of the page!

17. Tables

Tables should be typed in Word Table or Excel format. They should be numbered consecutively according to citation in the text. Each table should have a title. Numbers and titles of the tables are placed over them. It is preferable it to fit on the page without turning widest part of the sheet horizontally. The necessary explanations are given below by means of appropriate symbols/ characters.

18. References

References to other publications must be in Harvard style and carefully checked for completeness, accuracy and consistency.

The cited authors should be presented at any of the following ways:

- Surname and year of publish (ex. Adams, 2006)
- Citing both names of two and year of publish (ex. Adams, Brown, 2006)
- When there are more than three authors, it is typed the surname of the first author and year of publish (ex. Adams et al., 2006)

At the end of the paper a reference list in alphabetical order should be supplied.

<i>For books</i>	<p>Surname, Initials (year), <i>Title of Book</i>, Publisher, Place of publication.</p> <p>e.g. Harrow, R. (2005), <i>No Place to Hide</i>, Simon & Schuster, New York, NY.</p>
<i>For book chapters</i>	<p>Surname, Initials (year), Chapter title, Editor's Surname, Initials, <i>Title of Book</i>, Publisher, Place of publication, pages.</p> <p>e.g. Calabrese, F.A. (2005), The early pathways: theory to practice – a continuum, in Stankosky, M. (Ed.), <i>Creating the Discipline of Knowledge Management</i>, Elsevier, New York, NY, pp. 15–20.</p>
<i>For journals</i>	<p>Surname, Initials (year), Title of article, <i>Journal Name</i>, volume, number, pages.</p> <p>e.g. Capizzi, M.T. and Ferguson, R. (2005), Loyalty trends for the twenty-first century, <i>Journal of Consumer Marketing</i>, Vol. 22 No. 2, pp. 72–80.</p>
<i>For published conference proceedings</i>	<p>Surname, Initials (year of publication), Title of paper, in Surname, Initials (Ed.), <i>Title of published proceeding which may include place and date(s) held</i>, Publisher, Place of publication, Page numbers.</p> <p>e.g. Jakkilinki, R., Georgievski, M. and Sharda, N. (2007), Connecting destinations with an ontology-based e-tourism planner, in <i>Information and communication technologies in tourism 2007 proceedings of the international conference in Ljubljana, Slovenia, 2007</i>, Springer-Verlag, Vienna, pp. 12–32.</p>

<p><i>For unpublished conference proceedings</i></p>	<p>Surname, Initials (year), Title of paper, paper presented at Name of Conference, date of conference, place of conference, available at: URL if freely available on the internet (accessed date).</p> <p>e.g. Aumueller, D. (2005), Semantic authoring and retrieval within a wiki, paper presented at the European Semantic Web Conference (ESWC), 29 May-1 June, Heraklion, Crete, available at: http://dbs.uni-leipzig.de/file/aumueller05wikisar.pdf (accessed 20 February 2007).</p>
<p><i>For working papers</i></p>	<p>Surname, Initials (year), Title of article, working paper [number if available], Institution or organization, Place of organization, date.</p> <p>e.g. Moizer, P. (2003), How published academic research can inform policy decisions: the case of mandatory rotation of audit appointments, working paper, Leeds University Business School, University of Leeds, Leeds, 28 March.</p>
<p><i>For encyclopedia entries (with no author or editor)</i></p>	<p><i>Title of Encyclopedia</i> (year) Title of entry, volume, edition, Title of Encyclopedia, Publisher, Place of publication, pages.</p> <p>e.g. <i>Encyclopaedia Britannica</i> (1926) Psychology of culture contact, Vol. 1, 13th ed., Encyclopaedia Britannica, London and New York, NY, pp. 765–71.</p> <p>(For authored entries please refer to book chapter guidelines above)</p>
<p><i>For newspaper articles (authored)</i></p>	<p>Surname, Initials (year), Article title, <i>Newspaper</i>, date, pages.</p> <p>e.g. Smith, A. (2008), Money for old rope, <i>Daily News</i>, 21 January, pp. 1, 3–4.</p>

<p><i>For newspaper articles (non-authored)</i></p>	<p><i>Newspaper</i> (year), Article title, date, pages. e.g. <i>Daily News</i> (2008), Small change, 2 February, p. 7.</p>
<p><i>For archival or other unpublished sources</i></p>	<p>Surname, Initials, (year), Title of document, Unpublished Manuscript, collection name, inventory record, name of archive, location of archive. e.g. Litman, S. (1902), Mechanism & Technique of Commerce, Unpublished Manuscript, Simon Litman Papers, Record series 9/5/29 Box 3, University of Illinois Archives, Urbana-Champaign, IL.</p>
<p><i>For electronic sources</i></p>	<p>If available online, the full URL should be supplied at the end of the reference, as well as a date that the resource was accessed. e.g. Castle, B. (2005), Introduction to web services for remote portlets, available at: http://www-128.ibm.com/developerworks/library/ws-wsrp/ (accessed 12 November 2007). Standalone URLs, i.e. without an author or date, should be included either within parentheses within the main text, or preferably set as a note (roman numeral within square brackets within text followed by the full URL address at the end of the paper).</p>
<p><i>For Bulgarian sources:</i></p>	<p>For each source quoted in Cyrillic – in Bulgarian language should be given the same source, written according to the regulations of the transliteration. e.g. <i>Erhard, L., 1993. Blagodenstvie za vsichki, Sofia, UI „Stopanstvo“.</i> (<i>Ерхард, Л., 1993. Благоденствие за всички, София, УИ „Стопанство“.</i>)</p>